HRVATSKA PJESMA.

IZBOR UMJETNOG PJESNIŠTVA ZA PUK.

UREDIO I UVODOM POPRATIO

JOSIP MILAKOVIĆ.

ZAGREB.

NAKLADA DRUŠTVA SVETOJERONIMSKOGA.

1907.

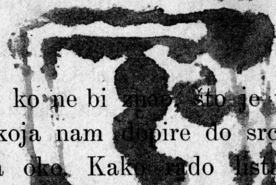

Seka

Milica Miholić

kroz moj kraj

osnovne škole.

Nema odista nikoga, ko ne bi znao, što je pjesma, što je njezina mila riječ, koja nam dopire do srca, vabi smiješak na usne, suzu na oko. Kako rado listamo po knjizi, kako rado slušamo, kako se zanosimo, kad ko besjedi ili čita lijepu pjesmu! — Eno ti društva zamišljena! Zapjevat će neko veselu i gle: svako je lice zasjalo od radosti, sve je pjesmu složno prihvatilo, sve se jednako veseli. Zabugari li sred najvećeg veselja nujna pjesma, u tren uozbiljit će se društvo. Prionut će uz nju, no na svačijem licu opazit ćeš neku neveselost, neku sjetu. — Kad za ljetne omare hoće da klonu žeteoci i žetelice, pjesma ih osvježi i oni zaborave na umor, muku i znoj, te voljko i dalje rade, kao okrijepljeni, preporodjeni. — Pjesmom majka svoje čedo uspavljuje, momak ljepotu djevojku slavi, pastir svoje stado javi, vojnik svoju pobjedu pozdravlja, pjesmom mornar veselo kreće put sinjeg mora, gdje mu svakog trena prijeti teška životu pogibija.

A jeste li čuli guslara, kad uz javor-gusle zapjeva koju o junačkim mejdanima? Nije li vam njegova pjesma razigrala krv u žilama, nije li vas u dnu duše ganula, potresla?

A otkuda pjesmi tolika sila, taka moć?

Mi znademo, da nam se sve, što je lijepo, mili, da nam je drago. „Lijepa riječ gvozdena vrata otvara“ veli naša narodna. Našeg će se srca prihvatiti dakle više onaj govor, koji je lijepo složen i iskićen. I čovjek, koji umije lijepo

pričati, drag nam je, te nas lako osvaja. No kako nas tek dira pjesma, koja se razlikuje od običnog govora tim, što je podjednako složena i lijepo iskićena, kano na. pr.:

„Veseli se, ženikova majko,
Tri ti sunca dvore obasjala:
Jedno sunce momak i djevojka,
Drugo sunce kume i djevere,
Treće sunce kićeni svatovi.“

ili:

„Ide soko, vodi sokolicu,
Blago majci, zlatna su joj krila.“

Tako eto ne govorimo, kad s kime razgovaramo, taj je govor drugačiji, nego naš svagdanji. Nit mi velimo kući „dvori“, niti da nečije dvore „tri sunca obasjaše“, niti kažemo momku „soko“, a djevojci „sokolica zlatnijeh krila“.

U pjesmi je dakle govor kićeniji, ljepši i za to nas se ona jače doimlje od običnoga govora. Djevojci se još veli: „od zlata jabuka“, „duša“ i „hvala materina“, „zlato materino“. U pjesmi se dakle izabiru najljepše izrazi, jer su nas ovi kadri jače dirnuti, nego obične riječi.

Da bude govor kićeniji i dirljiviji, veli se na pr.: bijela knjiga, perni buzdovan, sinja kukavica, rumenika vino, brijetkinja ćorda,[1] prisojkinja guja, bjelica pšenica. Kako je tek lijepo prispodabljanje ili poredjenje, kao na pr.:

„Crne oči — morske trninice,
Obrvice — morske pijavice,
Trepavice — krila lastavice,
Dva obraza — dva gjula[2] rumena,
Medna usta — kutija šećera,
Sitni zubi — dva niza bisera.“ itd.

[1] Sablja, mač.
[2] ruža.

Drug druga pita:

„Kaži pravo, tako bio zravo!“

A ovaj mu odgovara:

„Kad me pitaš, pravo da ti kažem“.

Junak na umoru:

„Tužno zbori, s dušicom se bori,
To izusti pa dušicu pusti“.

Takim se eto podjednako složenim govorom, takim kićenim izrazima ne služimo u razgovoru i u pripovijedanju, to se čuje samo u pjesmi, a našeg se srca to ugodno doima.

Pjesma dakle svojom ljepotom, svojom skladnošću budi u nama osjećaje. Dašto da mnogo kadšto pomaže i napjev, no glavno je tu ipak riječ i njezin skladan oblik. Takav pako govor zove se pjesnički.

A ko je taj vještak, taj umjetnik, koji umije stvoriti pjesmu, koji nas je kadar tako dirnuti i potresti?

U čijoj glavi niču te lijepe misli, te krasne najljepšim ukrasom iskićene slike, iz čijeg srca izviru ti osjećaji?

Kako su rijetki oni, koji imaju osobit dar pripovijedanja, tako su još rjedji oni, koji mogu sastaviti pjesmu. U svakom ćeš selu ili mjestu naći po više valjanih pripovjedača, ali ne ćeš u svakom naći čovjeka, koji bi bio kadar spjevati pjesmu. To je dakle vrlo rijedak dar i za to narod svagdje poštuje ovakove ljude, a zovu ih obično imenom pjesnika. Njihova je vještina u tome, da mogu reći u pjesmi ono, što gotovo svaki nas osjeća, ali ne umije toga kazati. Za to njihova pjesma u našim srcima odmah skladno odjekne i mi ugodno osjećamo, kad pjesmu

slušamo, pjevamo, ili je čitamo. Osjećamo taman ono isto, što su osjećali oni, kad su pjesmu izmislili. Taj dar od Boga donijeli su ti ljudi sa sobom na svijet, jer se to ne može naučiti, da izmisliš pjesmu, kao što se može naučiti neko drugo znanje ili vještina, ako nemaš za to dara.

No za veliku množinu pjesama, iz kojih uzesmo eto i ovih nekoliko primjera, ne znamo, ko ih je spjevao, jer nisu došle k nama u knjigama, već usmenom predajom ili kazivanjem i pamćenjem, te se tako i ime pjesnikovo zaboravilo. One su postale medju nepismenim narodom, neke čak u vrlo davno doba, te se pronosile vijekovima od usta do usta, a pošto ih tako čuvao usmenom predajom narod, gdje su i postale, zovu se narodne pjesme.

Imade ih svake vrste. Ko ne zna onih, što ih pjeva majka, kad uspavljuje svoje čedo, kano što su:

„Sanak ide uz ulicu,
Vodi Ivu za ručicu“ itd.,

pak onda:

„Diete moje, san te prevario,
Prevario, ne zaboravio,
Prije tebe, nego tvoju majku“ itd.

ili:

„Oj sokole, moj sokole!
Ne leti mi uz prozore,
Ne lomi mi garofane,
Ne budi mi Ivu moga“ itd.

Stotine i stotine njih pjevaju se u igri i u kolu. Sjetimo se samo ovih:

„Skoči kolo da skočimo!“

onda:

„Paun pase, trava raste —
Paune moj, paune moj!“ itd.

Na prelu čut ćeš onu:

Prele su prelje s večera,
Koja je više naprela,
Majkina ruža najviše“ itd.,

a žetelice i žeteoci pjevaju:

„Nadžnjeva se momak i djevojka, itd.

onda:

„Žetvu žele tri jetrve“ — — itd.

za tim:

„Žetvu žela ljepota djevojka,
Zlatnom rukom i srebrnim srpom“ itd.

Kome pak nisu znane tolike ljubavne, kano što su ove:

„Tavna noći, puna ti si mraka,
Srce moje još punije jada“, itd.

ili:

„Liepo ti je rano uraniti
U prozorje kad slavulji poju“ itd.

ili:

„Liepa ti je u Alage ljuba,
Te ljepote u svoj Bosni nema,
U svoj Bosni i Hercegovini“ itd.

Vode li svatovi djevojku, pjevaju:

„Odbi se biser grana od jorgovana
I liepa smilja od svoje majke“ itd.

pak onda onu lijepu:

Jelenak mi goru lomi,
Putak da mu je,
Za njim ide košutica,
Tek drug da mu je“.

O Božiću i o trim kraljima ore tolike pjesmice o malom Isusu i o čudesnoj zvijezdi, onda starinske kolede, kano što je ova:

„Vrn se natrag, stara majko,
Eno su ti gosti došli,
Dobri gosti koledjani,
Koji ode Boga mole
Za staroga za Badnjaka,
Za mladoga za Božića“.

I o drugim blagdanima, naročito Uskrsu, pjevaju se prigodne pjesme, a o ljetnoj suši čuje se i drevna dodolska:

„Naša doda Boga moli,
Da udari rosna kiša:
Oj dodo, oj dodole!“ itd.

ili:

„Udri, udri, sitna kiša,
Oj dodole, moj božole,
Te porosi žito, vino“ itd

Isto su tako stare slavonske kraljičke pjesme, koje se pjevaju o Duhovima, a počinju obično riječima: „Ovdje nama kažu!“, na što se nastavlja: „Momu neudatu„ ili „Momče neženjeno“ itd. Najljepša je medju njima ona starcu:

„Ovdje nama kažu
Staroga vlastelja;
Kad u crkvu ide,
Žubori mu brada
Kao žuborika,
Kad iz crkve ide,
Miriše mu duša
Kao ran bosiljak.“

Na proštenjima čuje se sljepačka:

„Oj čovječe, pravedniče,
Jedan Božji službeniče,
Ako misliš Božji biti,
Čini dobro za života“ itd.

onda:

„Darujte me, mila braćo,
Tak' ovako ne gledali,
Sliepa čeda ne imali
Ni u domu, ni u rodu“ itd.

Umrije li neko, eno ti naricaljke:

„Jesu l' ovo tvoji dvori
Ljuto uski i tijesni“? itd.

Prema tome imamo pjesama dječijih, od kola, sa prela, žetelačkih, ljubavnih, svatovskih, svetačkih, koleda, dodolskih, kraljičkih, sljepačkih, naricaljki i raznih drugih. U ovim i u hiljadu drugih prilika čuje se narodna pjesma, gdje je pjeva pojedinac ili više njih zajedno, a kamo su tek one nebrojene junačke pjesme, što ih pjeva narodni pjevač uz gusle, slaveći junaštvo Kraljevića Marka, Gjerzelez Alije, Ilije Smiljanića, braće Hrnjice, Ličkog Mustaj bega, bana Zrinovića, od Sibinja Janka, Senjanina Ive, Mijata Tomića i drugih naših junaka!

Sudeći po množini i ljepoti tih pjesama možemo pouzdano ustvrditi, da je naš narod kao malo koji od Boga nadaren pjesničkim darom.

Hrvat je od vajkada volio pjesmu, što najbolje svjedoči ono njegovo staro prirječje: „Ko pjeva, o zlu ne misli“. — Malo ćeš naći naroda, koji bi se mogao ponijeti tako bujnom i bogatom baščom narodne pjesme, tako divnim pjesničkim perivojem, kao naš.

Pjesmom kazuje Hrvat svoju radost i svoju žalost, njome se raduje i kliče, njome žaluje i nariče. Ona mu bijaše uvijek najvjernija pratilica u sreći i najmilija tješiteljka u bijedi i nevolji. Sačuvala mu je u srcu čvrstu vjeru, a prsi napunjala uzdanjem i krepkom voljom za junačkim pregnućem. U skromnim domovima pomagaše ona majkama oko podizanja mile joj gojenčadi, a kad su čeda ponarasla, putila ih je, kako valja da se pašu pasom kreposti i poštenja, i iznoseći im iz tamne prošlosti svijetle likove junačkih i slavnih djedova, kazivala im, kako valja stajati na krvavom mejdanu i u klancima jadikovcim. — Momačke grudi zadahnjivaše junačkim ponosom i samoprijegorom, a djevojačke smjernošću i nevinijem stidom.

Ta ljubav spram pjesme nije u našeg naroda nikad ugasila, već je i u najburnijim časovima zagrijavala njegovu teško ojadjenu dušu, te bi otac svom sinu predavao pjesmu kao neku svetinju, kao neki dragi amanet, da ga čuva i opet predaje novom potomstvu. Dašto da se — pošto ne bijaše pismenih ljudi, koji bi to zabilježili, — mnogo toga pozaboravilo i izgubilo, te se danas tek mali ostatci spasavaju i iznose u knjigama i novinama svijetu na vidik.

No kada ogledamo tu silu pjesama, vidjet ćemo, da su sve nalik jedna na drugu, osim što im je različit — ako i ne uvijek — sadržaj. To biva za to, jer su išle od usta do usta, prelazile s koljena na koljeno. Pamtio bi se obično samo sadržaj, a govor i nakit bio bi im svima ponajviše jedan zajednički, narodni. Za to n. pr. tolike pjesme počinju podjednako riječima: „Lov lovio (Kraljeviću Marko)“, „Vezak vezla . . .“, „Vino pije . . .“, „Ženio se . . ,“, „Knjigu piše . . .“ „Rano rani . . .“, „Hrani majka . . .“, ili:

„Bože mili, na svemu ti hvala!“
„Mili Bože, čuda golemoga!“
„Ili grmi, il se zemlja trese!“ itd.

A isto su im tako obično isti završetci. Zgodno veli za tu sličnost jedan naš vrijedni učenjak (pokojni dr. Ivan Broz):

„Sve su te pjesme, jedna kao i druga, u spoljašnjoj svojoj pojavi kao što je i narod, iz kojega su izišle: proste, skromne, naravne, ali plemenite, one se zaodijevaju skromnim naravnim, ali plemenitim govorom. Kaka im je unutrašnjost, taka im je i spoljašnost, kake se prikazuju, take zbilja i jesu“.

Dašto da je gdjekoja pored toga i svojim nakitom, svojom pjesničkom ljepotom odvojila od drugih.

Ta razlika jače izbija u onim pjesmama, gdje nam je već zabilježeno ime pjesnikovo, jer se te pjesme nisu mijenjale u ustima naroda, već su ostale uvijek onake, kako ih je pjesnik spjevao. Od te promjene sačuvala ih knjiga, u kojoj su one tiskane i kojom se one nepromijenjene dale šire. Za to kao što god vidimo u narodnim pjesmama veliku sličnost, makar da ih je spjevalo stotine različitih nepismenih pjesnika iz naroda, ovdje opažamo tijem veću razliku. Ove su pjesme nastale medju pismenim i prosvijetljenim svijetom, a ne ko one prve, kojima ide postanje u starije doba, kad još ne bijaše škole niti se pisalo i tiskalo knjiga. Pa kao što veli naša narodna: „Koliko ljudi, toliko ćudi“, tako pjesme svakog pjesnika imaju na sebi nešto svoje, nešto osobito. Pjesnički nakit nije više svim pjesmama isti, nego svaki pjesnik nastoji, da mu pjesme budu što ljepše od pjesama drugih pjesnika, te ih posebnim nakitom kiti i resi. I kao što se roba jednog zanatlije razlikuje od robe drugoga, te često puta pogledavši neki predmet, odmah znaš, od koga je, tako može to raspoznati i kod tih pjesama svaki bolji poznavalac njihov. Tako ćemo na pr. moći odmah raspoznati, koja je pjesma Preradovićeva, koja Šenoina, ma nam i

ne bilo uz nju zabilježeno ime pjesnikovo. Svaki pjesnik nastoji, da mu se čak pojedina pjesma razlikuje od druge, jer čim mu pjesme budu raznoličnije, tim će mu ih svijet radije čitati, tim će steći njegov rad više priznanja. Naučen svijet ne zadovoljava se više onim narodnim načinom pjevanja, već hoće uvijek nešto novo, nešto još nečuveno. One su i mislima bogatije i dublje od narodnih i za to ih radi svih tih prednosti zovemo umjetnim pjesmama.

Medju nepismenim narodom nema razlike u mišljenju, jer svak gotovo isto osjeća i misli, iste su mu brige i poslovi. Gdje nema pismenosti, nema ni različitih staleža, jer se sve bavi jednakim poslovima: niti imade medju narodom utakmice, koji će više da nauči, ili želje za drugim zvanjem.

Drugačije je to ondje, gdje već narod nauči čitati i pisati i gdje već ima staleža. U prosvijetljenijem svijetu nema više te jednakosti, jer svak pojedinac uči i napreduje, želeći prestići drugoga, pak se tako i u pjesmi nastoji jedan pjesnik izdići iznad drugoga, te otkriti svoju dušu, svoju snagu.

Tu već nastanu razlike u znanju i umjenju, jer su razlike i u staležima, kao što je n. pr. stalež svećenički, vojnički, učiteljski, činovnički, gradjanski i seljački, te svaki stalež ima svoje potrebe i svoje ciljeve, spram kojih prikuplja pojedinac svoje znanje. A u svakom staležu ima i opet natjecanja, a i potrebe su svakom različne.

Pošto spram toga nema više one jednakosti u življenju, znanju i mišljenju, kao što u doba nepismeno, dašto da se i ono, što pojedinci napišu, medjusobno bitno razlikuje, te već pjesma nije odjekom duše čitavoga naroda, nego samo jednog čovjeka. Tu se dakle ne gradi pjesma po istom kalupu, jer pjesnik upravo nastoji da pjeva drugačije od svakog drugog pjesnika.

Umjetni pjesnik unosi svojom pjesmom u narod nove misli, o kojima ovaj prije ni ne snivaše, nastojeći ga na pr. probuditi od duševnoga dremeža ili nerada, osvijestiti ga i osokoliti na borbu za narodna prava ili čak oslobodjenje. Umjetna pjesma ide za to često u pomoć narodnoj, jer gdje ova ne znajući lijeka i pomoći, radi bijede i nevolje tužno bugareći zamire i napušta krvave glave mejdan, umjetna nastavlja njezin posao, te nas bodri i tješi, moli i zaklinje, diže i sokoli, da ne klonemo, da se osvijestimo, ojunačimo. Pjesnici bijahu za to mnogo puta spasitelji svoga naroda, jer mu u pravo doba pokazaše pogibli, koje prijete njegovu napretku ili opstanku, te ga izvedoše na bolje puteve, kojima je stigao svome spasu.

Po tome se lijepo vidi, kolika je cijena umjetnoj pjesmi.

No i u njoj pored svega toga ima istih osjećaja kao i u narodnoj, i u njoj su opjevani mnogi dogadjaji i časovi u životu, kao i u narodnoj pjesmi, ali je vještije i umjetnije složena i kako rekosmo — raznoličnije, jer učeni ljudi više znaju, nego ljudi neuki, nepismeni.

Tek kako umjetni pjesnici nastoje svojom pjesmom ugoditi narodu, te pobuditi u njemu razne osjećaje, kao što je na pr. rodoljublje i ponos, desi se često, da se i njihovo pjevanje prilagodi posve narodnoj duši, narodnom shvatanju, pak im njihovu pjesmu narod pomalo primi pod svoju. Tako su postale narodnima: Preradovićeva „Ko je srce u te dirno“, Šenoina „Oj ti dušo moje duše“, Trnskova „Oj talasi mili ajte„, „Desni vjetar eto dunu“, kao i mnoge druge. Neki pjesnici, kao Kačić i Reljković pjevahu pače posve na narodnu. Odatle vidimo, kako se ljepote narodne pjesme — pored sve njezine prostote — jako doimlju i umjetnih pjesnika, te i oni kadšto zagude po narodnoj žici.

*

Umjetna pjesma mnogo je mladja od narodne. Ona se u nas javlja ponajprije u staroslavnome gradu Splitu u nekadanjoj Bijeloj Hrvatskoj, kolijevci i domaji hrvatskih kraljeva. Tu je taman prije četiri stoljeća dovršio najstariji poznati nam pjesnik hrvatski Marko Marulić svoju najljepšu pjesan „Juditu", gdje se priča, kako je lijepa i kreposna žena Judita spasla Izraelce, smaknuvši njihovog dušmana Oloferna. Bijaše jamačno i prije Marulića pjesnika, no njihova imena nisu nam se sačuvala.

Malo iza toga javljaju se na otoku Hvaru dva odlična pjesnika Lucić i Hektorović.

Gotovo u isto doba eto u tom kolu i slavnog Dubrovnika, odakle se javljaju Gjore Držić, Šiško Menčetić, Nikola Nalješković i drugi, te koji naskoro steče u tom književnom nastojanju prvenstvo, radi čega ga zove pjesnik Ivan Vidali „krunom hrvatskih gradov'". Na otoku Mljetu i pustinjačkom ostrvu sv. Andrije pjeva pjesme časna starina opat Mavro Vetranić, dok se naskoro ne raširi knjiga po ostalim mjestima i otocima, kano što su Zadar, Šibenik, Nin, Korčula i dr. Nin se ponosi svojim Zoranićem, koji pjeva o vili Hrvatici, Zadar Karnarutićem i zanosnim Hrvatom Barakovićem, a Dubrovnik Ranjinom, Marinom Držićem, Zlatarićem i vilinskom im drúgom (pjesnikinjom) krasnom Cvijetom Zuzorićevom. Pjesnici su najviše odlični gradjani, vlastela i redovnici.

Pjesme a i druga djela ponajviše su pobožne sadržine.

Najviše slave steče kao hrvatski pjesnik u starom Dubrovniku Ivan Franjin Gundulić, koji u svojoj velepjesni „Osman" opjeva ratove izmedju kršćana i Osmanlija i kome je haran narod nazad desetak godina podigao ondje krasan spomenik. Uza nj istaknuše se gotovo u isto doba Ivan Bunić i Gjon Palmotić.

Da se najprije počelo hrvatsko umjetno pjesništvo javljati i razvijati na obalama jadranskoga mora, valja najviše hvaliti slobodi i bogatstvu tamošnjih gradova, osobito grada Dubrovnika, dok su se ostali krajevi našeg naroda morali očajno boriti za svoje ognjište, za svoj opstanak. Pored toga u njih bijaše više naobrazbe, koju stjecahu u obližnjoj im Italiji, s kojom mnogo trgovahu. No ne valja za to misliti, da ne bijaše duševne veze izmedju pojedinih dijelova hrvatskih krajeva i da se nije znalo i drugdje za književno nastojanje dalmatinskih Hrvata. Ono bijaše uzorom i hrvatskim kajkavskim pjesnicima 17. vijeka, s kojima su čak prijateljevali vilinski drugovi dubrovački. Učeni Dinko Zlatarić posvećuje jedno svoje pjesničko djelo hrvatskom velikašu grofu Jurju Zrinskomu, a Vladislav Menčetić „Trublju slovinsku" banu grofu Petru Zrinskomu, koji bijaše poznati hrvatski pjesnik, ali i junak, i kome darujući svoju pjesmu veli:

„Tva svies' znana tebe uzvisi
Vrh svieh časti svieta ovoga,
O tvom svjetu diha i visi
Narod puka hrvatskoga."

Za taj rad znadu i ostali kajkavski pjesnici: nesretni drug Petrov knez Franjo Krsto Frankopan, koji — kao što znamo iz povijesti — zajedno s njime izgubi jadnik g. 1671. prevarom glavu u Bečkom Novom Mjestu, onda glasoviti književni preporoditelj i preteča Gajev Pavao Vitezović, koji je osnovao u Zagrebu štampariju, u kojoj je kanio izdavati naročito za narod knjige i novine.

Poznavahu ga i bosanski Hrvati, tamošnji učeni franjevci Matija Divković, Lovro Sitović i drugi.

Veliki potres, koji se dogodi taman na veliku srijedu god. 1667., ne uništi samo bogatstvo i blagostanje

Dubrovnika, nego nastane i u književnom radu neki zastoj, te se od toga doba — izuzam slavnog Gjorgjića — više nikada ne diže knjiga u tome gradu na prijašnji stepen. Od pjesnika, koji se istakoše nakon potresa, valja pored Gjorgjića spomenuti: Korčulanina Kanavelovića, Splićanina Kavanjina, Dubrovčanina Jakova Palmotića, koji opjeva dubrovački potres, u kojemu izgubi ženu i četvero djece, i prvog narodnog pjesnika fra Andriju Kačića Miošića. Ovaj je prvi od sviju hrvatskih pjesnika pogodio pravu narodnu žicu, te je za to svojim pjesničkim djelom „Razgovor ugodni naroda slovinskoga“ (hrvatskoga) poradio najviše oko toga, da je narod zavolio knjigu i naučio čitati i pisati. Ne bi bilo pravo tu prešutjeti i ime Marka Bruerovića, koji bijaše porijeklom Francuz. Naučio bijaše tako lijepo hrvatski, da je u pjesnikovanju dostigao svoje dubrovačke drugove, a pored toga postade žarkim hrvatskim rodoljubom.

U drugoj polovini 18. vijeka budi se književni rad i u Slavoniji, koja stenjaše dugo pod osmanlijskim jarmom, a kao pjesnici proslaviše se u tome kraju hrvatskoga naroda osobito Kanižlić, stariji i mlagji Reljković, Došen i Katančić.

U prvoj polovini 19. vijeka, kadno stupiše na književno poprište svi hrvatski krajevi, i to najviše nastojanjem preporoditelja novije hrvatske knjiženosti slavnoga Ljudevita Gaja i biskupa Maksimilijana Vrhovca, javlja se cijelo čislo pjesnika, koji svojim pjesmama bude uspavalu rodoljubnu svijest, te se baš toj pjesmi ima mnogo da blagodari, što se naš narod prenuo i stresao sa sebe okove tudjinske najezde i pregnuo za radom oko stvaranja bolje budućnosti, osnovane na narodnom hrvatskom temelju. Imena pjesnika: Mihanovića, Štosa, Blažeka, Rakovca, Vukotinovića, Vraza, Nijemčića, Mažuranića, Preradovića, Kukuljevića, Trnskoga, Utješenovića, Pucića, Tordinca, Topalovića, Okrugića, Kaznačića, Kazalija, Bana, Martića i pjesnikinja Dragojle Jarnevićeve i Anke Vidovićeve poznata su diljem hrvatskoga naroda. Pjesma poradila je gotovo ponajviše, da je Zagreb postao duševnim središtem sviju Hrvata, a pjesničkim prvakom općeno se priznaje Preradović. U pjesmama mnogih pjesnika ističe se ponajviše staro ime Ilir, pod kojim se imala ujediniti srodna bratska plemena na jugu, no naskoro ga zamijeniše šezdesetih godina „našinac“ i Slavjan, koja se bijahu takodjer najviše uzela radi sloge izmedju Hrvata i Srba, ali već uskršnjava ime Hrvat. Tijeh godina stupaju na pjesničko polje: Bogović, Vl. Vežić, Ilijašević, Botić, Špun, Tomić, Marković i Šenoa.

Sedamdesetih godina posve oživi ime hrvatsko, a tome i opet najviše doprinije pjesma, kojoj su vjerni i odani poklonici: Dežman, Vukelić, Ciraki, Zahar, Mirko Turić, Buzolić, Pavlinović, Badalić, Arnold, Grlović, Palmović, Hranilović, Kovačić, Jorgovanić i Kamenar.

Pošljednja dva desetgodišta procvate pjesništvo najbujnije, te pored jur spomenutih pjesnika javlja se sve više vrijednih radnika, medju kojima se kao najdarovitiji u tom kolu ističu Silvije Strahimir Kranjčević i Ante Tresić-Pavičić. Iz Bosne i Hercegovine javlja se Tugomir Alaupović, beg Bašagić i još neki mladi pjesnici, čije pjesme odišu pravim hrvatskim rodoljubljem.

Kad bismo skupili radove pjesnika, što ih ovdje spomenusmo, pak i one, koje radi odmjerena prostora izostavismo, dobili bismo krasnu knjižnicu, koja bi nam predstavljala u pjesmi četiristogodišnji život hrvatskoga naroda, — upoznali bismo čustva i misli, koje pokretahu njegovom dušom, njegovom sudbinom. U toj rpi knjiga odrazuje se njegova krvava prošlost, njegovo junaštvo i

mučeništvo njegovo. Tu nam je prikazan ne samo kao junak na mejdanu, koji brani djedovinu, nego i kao zatočnik sviju svojih svetinja, osobito vjere i narodnosti. Vidjeli bismo, kako i umjetni pjesnici kao i narodni isto osjećaju, kad se radi o obrani narodnoga prava i u držanju junačke vjere. Narodni pjesnik pjeva zanosno: „Tvrdja vjera, nego mramor stiena" (Jukić Martić: „Nar. pjesme bos.-herc."), a Mažuranić krepko podvikuje: „Tvrda je vjera, njom okrenut ne ćeš!" Vidjeli bismo i to, kako ovi pjesnici stupaju još jače u borbu oko narodnih svetinja, nego pjesnik narodni, kojemu ne dostaje toliko iskustva i znanja, te mu nisu toliko poznate prilike u svijetu a i u narodu njegovu, kao pjesniku, koji je mnogo toga vidio, naučio i iskusio.

Pjesnici, kao proroci narodni, kao ljudi, koji svomu rodu dobro žele, jačali su u srcu našega naroda pjesmom svako plemenito osjećanje, pak su tako bili uzgojitelji i učitelji njegovi. Pjesmom su ga u teškim i zlokobnim danima razgovarali i razblaživali mu ojadjenu dušu, njome su mu začinjali i svaki veseli dogadjaj u životu, njome ga upućivali i u njegovu svakidanjem radu i nastojanju. Narod valja za to da blagodari tim muževima na njihovu trudu, jer njihov rad bijaše plemenit i nesebičan. Sve njihovo nastojanje namijenjeno bijaše općoj koristi, a valja znati, da je mnogi u svom radu i teško stradao, mnogi bio progonjen i zapostavljan, a samo za to, jer je svomu rodu dobro želio. Najbolje pak odužit ćemo se njima tim, ako objeručke prihvatimo njihova djela, te ih marljivo uščitamo i prisvojimo sebi njihove plemenite osjećaje i misli. Valja da pored toga proučavamo njihov život, pak ćemo uvidjeti, kako su živjeli i radili, a kako li će nas se ugodno dojmiti, kad uvidimo, da je većina naših pjesničkih velikana niknula iz uboge potleušice! Dakle samo

radom, revnim učenjem i stradanjem, kojemu je Hrvat od vajkada navikao, postigoše onaj stepen naobrazbe, do kojega se obično radi sretnijih imovinskih prilika mogu vinuti tek djeca imućnika i mogućnika. Velik broj ovih prosvijetljenih muževa najbolje je svjedočanstvo darovitosti našega naroda.

Ima do duše i medju njima sinova roda velika i plemenita, kano što su: knez dubrovački Gundulić, ban grof Petar Zrinski, knez Franjo Krsto Frankopan, grof Pucić i još neki, no velika većina pripada nižemu staležu, a to nas napunja ponosom.

Medju staležima, kojima pripadaju pjesnici — osobito oni stariji — najviše se ističe svećenički i redovnički. Medju redovnicima valja spomenuti imena: Vetranić, Divković, Sitović, Gjorgjić, Kačić, Kanižlić, Vicić, Katančić, Martić, Nedić i Despot, medju župnicima: Došen, mladji Reljković, Štos, Zdravko Nijemčić, Pavlinović, Kazali, Topalović i Palmović, a od viših crkvenih dostojanstvenika proslaviše se kao pjesnici: Buzolić, kanonici: Baraković, Ilijašević, Marić i Okrugić, onda biskupi: Čolnić, Šunjić i Vodopić.

U novije vrijeme stupa živo na književno poprište stalež učiteljski, koji se može podičiti najvećim brojem književnika i pjesnika.

Razvitak našega pjesništva živo potpomaže škola, onda štampa i mnoga književna društva, čijim troškom izlaze pjesnička djela, a pošto to stoji mnogih i velikih žrtava, na narodu je, da to plemenito nastojanje potpomogne kupujući i šireći čestite i valjane knjige i oplemenjujući čitanjem svoje srce i dušu, što će još više obodriti darovite ljude na rad, koji će pridonijeti još koji listak lovora u vijenac slave sretnije nam — dao Bog otadžbine Hrvatske.

* * *

Čedno, ali sa mnogo iskrena poštovanja i sinovlje harnosti proslavio je na osvitu ovoga vijeka (1901.) hrvatski narod 400-godišnjicu svoga umjetnog pjesništva. Gotovo u isto doba navršilo se ujedno hiljadu godišta, otkako je primio pismo, a po njemu i evangjeosku nauku, da korakne u kolo uljudjenih, prosvijetljenih naroda.

Neka je i ova knjiga mali spomenak toga četiristogodišnjega truda. Hrli ti eto, hrvatski rode, na ruke, da po ovim probranim pjesmama upoznaš misli i čustva naših pjesnika umjetnika, da vidiš, kako njihovo srce kuca, kako njihova duša osjeća. A na putu po lijepoj i junačkoj domovini Hrvata neka su joj pozdravnim pokličem divne riječi slavnoga nam Šenoe:

„Evo, rode, tvoga trnja, cvieća,
Zime, ljeta, jeseni, proljeća;
Evo stare slave, davnih jada,
Suza, smieha, evo novih nada;
Sokola ti evo i slavuja,
S gromom evo sladjanoga zuja;
Evo srca, duše, zavičaja,
Gore, dola, mora, pakla, raja;
Evo pjesme, nek je narod sluša,
Nek se na njoj k zviezdam krili duša,
Širom svieta neka priča leti:
Takav narod nikad ne će mrieti!"

Josip Milaković.[1]

[1] Kako sam naslov pokazuje, ovo nije takva antologija, u kojoj bi se ogledalo sveukupno hrv. pjesništvo, već takva, koja će sadržavati samo za narod zgodne i razumljive pjesme. Bez dvojbe, da takih pjesama ima još i više, nego li ih je tu, — ali odredjeni opseg knjige ne dopušta, da se sve takve posaberu. Ur. dr. sv. J.

Hrvatska domovina.

Liepa naša domovino,
Oj junačka zemljo mila,
Stare slave djedovino,
Da bi vazda časna bila!
Mila, kano si nam slavna,
Mila si nam ti jedina,
Mila, kuda si nam ravna.
Mila, kuda si planina.

Vedro nebo, vedro čelo.
Blaga prsa, blage noći,
Toplo ljeto, toplo djelo,
Bistre vode, bistre oči:
Vele gore, veli ljudi,
Rujna lica, rujna vina,
Silni gromi, silni udi; —
To je naša domovina.

Žanju srpi, mašu kose,
Djed se žuri, snope broji,
Škriplju vozi, brašno nose,
Snaša preduć malo doji;
Pase marha, rog se čuje,
Oj, oj zveči, oj, u tmine,
K ognju star i mlad šetuje; —
Eto naše domovine.

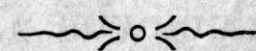
Luč iz mraka dalko sija
Po veseloj livadici,
Pjesme glasno brieg odbija,
Ljubni poje k tamburici:
Kolo vode, živo kolo,
I na brdu i dolini
Plešu mladji sve okolo;
Mi smo u našoj domovini.

Magla što li Unu skriva?
Nije l' to naših jauk turobni?
Tko li moleć smrt naziva?
Il slobodni, il su robni?
„Rat je, braćo, rat junaci,
Pušku hvataj, sablju paši,
Sedlaj konja, ajd pješaci,
Slava budi, gdi su naši!"

„Buči bura, magla prodje, —
Puca zora, tmina bježi; —
Tuga mine, radost dodje, —
Zdravo slobost, dušman leži!"
Veseli se, tužna mati,
Padoše ti vrli sini,
Ko junaci, ko Hrvati,
Daše krvcu domovini.

Teci, Savo, hitra teci,
Nit ti Dunaj silu gubi,
Kud li šumiš, svietu reci,
Da svoj narod Hrvat ljubi:
Dok mu njive sunce grije,
Dok mu hrašće bura vije
Dok mu mrtve grob sakrije,
Dok mu živo srce bije.

Antun Mihanović.

Rodu o jeziku.

O jeziku, rode, da ti pojem,
O jeziku milom tvom i tvojem!
O preslatkom glasu onom,
U kome ti mile majke
Usnivahu slatke bajke,
Koga šaptom i romonom
Duši ti se sviest probudi,
Te ti spozna i uvidje,
Da ti bolje nije nigdje,
Do na tvoje majke grudi!

Po njem tebe sviet poznaje živa,
Na njem ti se budućnost osniva.
Zato uviek k njemu teži,
U njegovo jato hrli,
Oko njeg mi ti se grli
I u čvrsto kolo veži,
Pa ti ne će vremeniti
Burni triesi da naude;
Po jeziku dok te bude,
I glavom će tebe biti.

Ljubi si ga, rode, izvan svega,
U njem živi, umiri za njega!
U njem sve si blago slaviš,
Što ti osta od starine,
Nemaš ljepše ni baštine,
Potomstvu si da ostaviš.
Dragi kamen on ti budi,
Koj da čuvaš kao oko,
Koj da braniš kao soko,
Komu da si vjeran svudi.

Svaka zviezda svojim svjetlom sieva,
Svaka ptica svojim glasom spieva,
Ti jezikom svojim zbori!
Slatkim glasom materinim,
Odlikuj se medju inim!
Bog bo mili s njim te stvori,
Njim da budeš svoj svojemu,
Njim da srcu odolievaš,
Njim da plačeš i popievaš,
I njim da se moliš Njemu!

Tudj tudjinu, tebi tvoj doliči,
Tudji poštuj, a svojim se diči!
Dičiti se možeš njime;
Njim carevi carevahu,
Njim kraljevi kraljevahu,
Slavne mu je loze ime,
Slavan puk ga svojim zove,
I dok bude slavi vieka,
Bit će i on njojzi jeka
Od viekova u viekove.

Od Stambola grada do Kotora,
Od Crnoga do Jadranskog mora
Njegvu carstvu prostor puče,
Tuj po gorah i dolinah
Preko devet pokrajina
Svud ga majke djecu uče,
Sokolova, sokolića
Njegovijeh gniezdo tu je,
Svuda tud se pjevat čuje
Pjesan Marka Kraljevića!

Napred!

Hajde, braćo, hajd, junaci,
Konjanici i pješaci!
Brusmo sablje, brusmo kose,
Nek se zlobi na strah nose!
Braćo! Svaki izmedj nas
Neka čini rodu glas!

Tko nam rod i dom satira,
On pod kosom nek umira,
Tko potkapa nam pravice,
Neka padne od strjelice:
Braćo! Svaki izmedj nas
Neka čini rodu glas!

Kad se ljuta zvier dovuče,
Ilir šakom nju zatuče,
Kad mu zmija kâ doplazi,
Bosom nogom nju pogazi:
Braćo! Svaki izmedj nas
Neka čini rodu glas!

Kada strašna bura puše,
Da se stari hrasti ruše,
Iliru se srce širi,
Braćo! Mi smo svi Iliri![1]
Braćo! Svaki izmedj nas
Neka čini rodu glas!

[1] U doba Gajevo mislilo se, da smo mi potomci nekadašnjih Ilira, koji bijahu hrabri ljudi.

Kad se svieta stožer trese,
Kad se žarke munje krese,
Kada zemlja strahom zieva,
Bez straha si Ilir pjeva:
Braćo! Svaki izmedj nas
Neka čini rodu glas!

Ilir nikog sam ne rani,
Nego samo svoje brani;
Za to straha ne poznade,
Ak sviet projde na komade:
Braćo! Svaki izmedj nas
Neka čini rodu glas!

Ljudevit Gaj.

Molitva domoljuba.

Bože! kojeg oganj sveti
Beskonačne rajske sile
Kano zraka sunca leti
Kroz duševne svieta žile;
I po kojeg višnjoj zori
Sav sviet k tebi stupa bliže,
Da ti srcem čistim dvori
I svu mudrost vječnu stiže:

Tamnoj zlobi ne daj vlasti,
Da za ini rod podići,
Il bi moro rod naš pasti,
Te si sunca nikad stići.

Milica Miholić

Jošte prije, neg Slaveni
Kralje svoje pozdravljahu,
Prije, neg još posvećeni
Ikoj drugi rod poznahu;

U viekova tmini pustih,
Gdje bezumna tupost vlada,
Tvoja milost glas od usti
Nam sačuva ća do sada,
Pa bi s njime sad propali,
Blago ciene od najveće
Za pobjedu našu dali?
Oh to tvoja pravda ne će!

Milica Miholić

Da smo od Slave narod stari,
Kom je rieči glas prostrani,
To su tvoji višnji dari,
Iz ruk tvojih nam podani.
Za to nemoj dopustiti,
Da se tvoji dari gaze,
Kimi nam je k svrsi iti
Kroz tvê luči rajske staze.

Tvoja djeca svi su ljudi,
Samo tvoj je sluga svaki,
Samo tebi slava budi!
Mi smo drugi svi jednaki.

Pavao Štos

Davorija.

Prosto zrakom ptica leti,
Prosto gorom zvier prolazi,
A ja da se lanci speti
Dam tudjincu, da me gazi?
Tko ne voli umriet prije,
U tom naša krv ne bije!

Znam, da moji pradjedovi
Cielim svietom gospodjahu;
A ja jezik da njihovi
U ropskome tajim strahu?
Tko ne voli umriet prije,
U tom naša krv ne bije!

Sam ću ubit svog jedinca,
Nož u srce rinut žene,
Neg da vidim od tudjinca
Slobode mi porušene . . .
Tko to izvest gotov nije,
U tom naša krv ne bije!

Sam ću upalit krov nad glavom,
Pripravit si grob gorući,
Neg da tudjin mojim pravom
U mojoj se bani kući . . .
Tko to izvest gotov nije,
U tom naša krv ne bije!

Dimitrija Demeter.

Ustaj, rode!

Ustaj, ustaj, mili rode,
I duboki san svoj stresi,
Da te viek i pravda vode
Tam, gdje vječna luč se kresi;
Gdje j' narodâ sveti hram,
Prazno j' tvoje mjesto tam.

Tamo jur svi puci hrle,
Mjesto sebi da osvoje,
Svi se bratski tamo grle,
Izgledaju sine tvoje:
„Još ih nema?“ „Nema, jao!
Duboko si, rode pao!“ —

Pao baš jesi naopako,
Al si pao sam po sebi,
Nu svedj nisi pao još tako,
Da se podić mogo ne bi,
Ustaj samo u taj čas!
Napred! — sliedi vieka glas!

Vrieme u vječno more teži,
Niti koga ono čeka,
A tko uprav s njim ne bježi,
Stić ga ne će do viek vieka;
Za to napred! s njim u bieg,
Put ti kaže Slave stieg!

Mirko Bogović.

Bože živi!

Bože živi, blagoslovi
Srdaca nam plamenište,
To hrvatsko hrvalište,
Milu zemlju, sveti dom,
Da se mladi, da se novi
Svakim miljem rodu svom!
Bože živi, blagoslovi
Svetu zemlju, mili dom!

Bože živi i sjedini
Troju zemlju jednog roda,
Tudja radost — naša škoda —
Da imala bude kraj.
Kad smo jednog oca sini,
I jednu nam majku daj!
Bože živi i sjedini
Jednog roda troji kraj!

Bože živi i okriepi
Rod naš slavni, rod naš mili,
Da odoli svakoj sili,
S kojom mu je biti boj.
Uskori mu danak liepi,
Kad će biti samo svoj!
Bože živi i okriepi
Sav nam narod za svak boj!

Bože živi i uskrili
Našu sreću dosad jadnu,
Protivnici da joj padnu,
Prijatelji steku moć.

Daj sunašcu, Bože mili,
I pred naša vrata doć!
Bože živi i uskrili
Našu sreću, našu moć.

Bože živi i ražari
Svetu vatru rodoljublja,
Svako srce budi zublja,
Svako oko budi plam,
Da s narodne svete stvari
Sav usplamti narod nam:
Bože živi i ražari
Rodoljublja sveti plam!

Bože živi i povrati,
Što je naše, nama skoro, —
Ljudska pravda vraća sporo,
A duguje dugo već.
Staru bar nam krv naplati,
Dok ne bude nova teć!
Bože živi i povrati
Nama, što je naše već!

Petar Preradović.

Putnik.

Bože mili, kud sam zašo!
Noć me stigla u tudjini,
Ne znam puta, ne znam staze,
Svuda goli kamen gaze
Trudne noge po pustini!

Još noćaja nisam našo!
Sjever brije s snježnog brda,
A tudjincu siromaku
Još je veći mrak u mraku,
Još je tvrdja zemlja tvrda!

Naokolo magla pada,
Zastrta je mjesečina,
Ne vidi se zviezdam traga,
Majko mila, majko draga,
Da ti vidiš svoga sina!

Da ti vidiš njega sada
Okružena biedom svega,
Ti bi gorko zaplakala,
Ruka bi ti zadrhtala,
Od žalosti — grleć njega!

Zašto tebe nisam slušo,
Kad si meni govorila:
„Nejdi, sinko, od matere,
Koja mekan ležaj stere
Tebi usred svoga krila!

Nejdi, sinko, draga dušo,
Nejd od krova očinskoga,
Tudja zemlja ima svoje,
Ne poznaje jade tvoje,
Tudja ljubav ljubi svoga!“

Govoreć sa sobom tako,
Ka kolibi jednoj klima,
Koju spazi iznenada
Umoreni putnik sada,
I zakuca na vratima,

Otvarajuć sve polako,
Pitajuć se: ko će biti?
Glavu pruži jedna stara.
„Daj u ime Božjeg dara,
Bako, meni prenoćiti!

Ne znam, gdje sam, kud sam zašo,
Noć me stigla u tudjini,
Ne znam puta, ne znam staze,
Svuda goli kamen gaze
Trudne noge po pustini!

Drugi noćaj gdje bi našo!
Sjever brije s snježnog brda,
A tudjincu siromaku
Još je veći mrak u mraku,
Još je tvrdja zemlja tvrda.

Naokolo magla pada,
Zastrta je mjesečina,
Ne vidi se zviezdam traga,
Majko mila, majko draga,
Primi pod krov tudjeg sina!“

„„Primila bih tebe rada,
Ali vidiš, da spavaju
Ovdje sinka tri i kćerce,
Koje cielo majke srce
I svu kuću ispunjaju!““

„Nij' daleko već do dana,
Već pozdravlja pievac vile;
Dok zagrije danak Boži,
Malo vatre bar naloži,
Da otopim smrzle žile!“

„„Vatra mi je zapretana,
Drva nemam skoro ništa,
Ovo malo, što j' unutra,
Treba mojoj djeci sjutra,
Kad se skupe kod ognjišta!“ “

„Za tudjinca ništa nemaš,
Tudja majko, kad te moli,
Tudje diete tvoje nije!“ —
Tim mu grozne suze dvije
Niza lice kapnu doli.

„„Gdje su ruke tvoje majke,
Sad da kupe suze sina?
Gdje koljeno, da počine,
Da si teško breme skine,
Gdje je tvoja domovina?“ “

Ko da su mu grči ljuti
Timi riečmi srce stisli,
Sav ukočen putnik stoji,
Leden znoj mu čelo znoji
I otimlje mozgu misli.

Al oči mu uzdignute
Okrenu se oj onamo,
Gdje od drage domovine
Svako jutro sunce sine,
Tamo željom hiti, tamo!

„Tebi opet duša diše,
Tebi srce opet bije,
Domovino, majko sreće!
K tebi opet sin se kreće,
Od radosti suze lije!

Primi opet svoje diete,
Do vieka će tvoje biti,
Ljubit tebe svako doba,
U tvom polju daj mu groba,
Tvojim cviećem grob mu kiti!“

Petar Preradović.

Pozdrav domovini.

Zdravo da si, domovino mila,
Moja majko, zdravo, zdravo bila!
Pozdravlja te vjeran sinak tvoj.
Iza duga, teška putovanja
Tvomu licu on se opet klanja
I pruža ti vrući cjelov svoj.

Primi, majko, primi cjelov rado,
Vjeruj, nikom takvoga ne dadoh,
Nit ću dati u životu svom.
Ljubav, kojom ovaj cjelov zbori,
Bez takmaca uzorito gori,
Gori samo na oltaru tvom.

Mila zemljo! da te k svojim grudim
Pritisnuti mogu, kako žudim,
Zagrlit te o da imam vlast!
Srce bi ti izjavilo bilom
Neizrečnu, na tvom krilu milom,
Koju sada opet kušam slast.

O sretna se ćutim, opet sretna,
Kao sužanj, iza dugoljetna
Tamnovanja kad stupi na zrak;
Kao brodar izgubljen na moru,
Otimajuć život svoj ponoru,
Kad ugleda bliza žala trak.

Kroz suze te gledam od radosti,
Ne mogu se nagledati dosti.
Željna duša rastopljena sva
Razlieva se po licu tvojemu,
Sve milujuć — mila si u svemu,
Majko, onom, koj te ljubit zna.

Prodjoh svieta na sve četir strane,
Vidjeh kraje toli opjevane,
Kojim slava do nebesa vri;
Svi su liepi u svojemu resu,
Svi su liepi, al svi skupa niesu,
Što si, majko, meni samo ti.

Ti si meni sve, što zovem svojim,
Sve, što ljubim, sve, što željom gojim,
I bit ćeš mi kroz danaka broj,
Koje mi je sudba odredila. —
Zdravo, zdravo, domovino mila,
Pozdravlja te vjeran sinak tvoj!

Petar Preradović.

Dvije ptice.

Zabludila morska ptica
U daljine kopne zemlje
I susrela kosovicu,
Gdje u gaju slatko pjeva.
Kako možeš pjevat tužna
U pustinji ovoj suhoj,
Gdje ni kapi vode nema?“
„„Pjevahu i moji stari
U istome ovom gaju.““
Domovina, kakva bila,
Rodjenom je sinku mila.

Petar Preradović.

Naše ladje.

Ako j' zima zaledila rieku,
Niesu naše potonule ladje;
Doć će sunce i pred naša vrata.

Led će žarko rastopiti sunce,
Rieka naše ladje ponijeti,
A zlotvorske voda odnijeti.

Ognjoslav Utješenović Ostrožinski.

Pjesnik.

Zaplavila zora od Mosora
O Petrovu o ugodnom danu,
Tiha zora i vedra i rosna,
A već pjesnik čudan uranio,
Svoj je niski domak ostavio,
I šeta se po ulicam spljetskim:
Sluša, pietli kako s' učestali,
Sluša, na rad gdje idu težaci,
I stražare sreta sa izmjene,
Gdje polaze kući zievajući.
On će svakom „dobro jutro“ viknut,
Hoće svakog nasmijati šalom,
A njega mi svatko s mirom pušta,
Jer ga vide sa jutra vesela;
Dobro znadu, da se s vilom druži,
Da m' vještice naudit ne mogu,
Niti urok, niti ograjisaj.
Al tko bi mu i naudit mogo,
Kada znade, što nitko ne znade?
Znade vilu a bez kozjih nogu;
Zna vještice i zna mast njihovu
Osim noći, osim krnja lonca;
Vukodlaka svakoga poznade,
Da mu glogov ne treba na putu,
Pa da bi se s njime stoput sreo;
I macića[1] znade zla i sitna,
Što mu s puta hromucajuć bježi
U kapici svojoj kroz živike.
Zlo se boji pjesnikova glasa

[1] Neki zli duh.

I njegova slova obajana
I njegova oka očarana;
Što zlo nije, pjesniku se smije
I veselo igra oko njega,
Kô što mu se jutros na uranku
Sva priroda od zemlje do neba
Bajna, čarna, vilinska i rajska,
I ponosna sa krasote svoje,
U toj divnoj spljetskoj okolici,
Kud prolazi, da posluša vilu,
Za korakom svakim igra, smije.
Blažen pjesnik gleda i uživa,
Blažen pjesnik sluša i uživa;
Zrakom srče tihu vedru radost
Rasijanu kano kâd tamjana
U tom Božjem hramu velikome.
Lakom srče, al u čudu ne zna,
Radost li sa zemlje vije s' k nebu,
Ili s neba snihodi na zemlju:
Kako su se rajski priljubili!
Živa slika nebeskijeh vrata,
Rascvala se zora nad Mosorom
Vedra, mila, sjajna, plamenita,
Prelila se po prostranom nebu,
Kao sunce u šarenu dugu.
Suncu ne da pomoliti lica,
Hoće svoju ljepotu da kaže;
Ali sunce, muško, preko nježne
Svoje svietle trake prebacuje
Po Sugjurgju[1] i starom Kozjaku[2]

[1] Ime brda.
[2] Brdašce kraj Splita, odakle je lijep vidik na more.

I po surom goletnom Marjanu.[1]
Bila brda na zapadu sjetna,
Kao starost bez mladjane vatre,
Pa kako ih sunce pomladjuje!
Udova se Vranjica[2] podigla
Uzdižući iz tihana mora,
Oko sebe gleda sretna brda,
Kako sjaju vedra i vesela,
Pa se moru oko sebe tuži;
A more joj u tihom talašcu
Nešto šapće, reko bi je tješi.
Ali puste na jednom radosti!
Sad se i njoj sunce ukazalo,
Sad je i nju sunce ukrasilo,
Sad u moru svoju liepost gleda
Kô djevojka krasna u zrcalo.
Al kako se more zaigralo
U tihome sjajnom talasanju!...
Sve sad igra veselo i pjeva,
Sve pozdravija poželjeno sunce:
Brda, dole i ptica i travka,
Tu nijemu pjesmu pjesnik sluša,
I duša mu raskošno zapliva
Povrh sjajnih zraka sunčanijeh,
Pa zanesen i sam zapjevao:
„Sjaj mi, sunce, domovini slatkoj,
Oj preslatkoj, miloj domovini,
Da s' nagledam njena divnog čara!
Al ti ne sjaš, sunce, da je krasiš,
Kroz krasotu njenu da me tješiš,
Što robuje tudjinu grješnica,

[1] Brdašce kraj Splita, odakle je lijep vidik na more.
[2] Mjestance na malenu otočiću kraj Splita.

Što nepravdu tudju svojom prozva!
Već ti sjaješ, odsjev Stvoriteljev,
Da pokažeš čovjeku propalom,
Njemu jednom razumnom da kažeš
Od toliko Božijeh stvorova,
Da života nema bez slobode,
Da lieposti bez slobode nema —
I ti, sunce, sjaješ neumorno,
Kroz toliko stoljeća već sjaješ
Bez promjene od zore do mraka,
Bez promjene iz dana u drugi,
Da jedinu slobodu proglasiš.
Pa tko te je, sunce, do sad čuo,
Kad li će te čitav svijet čuti?
Al jedine oj blage utjehe,
Što si, sunce, toliko ustrajno!
Šta ja ne ću, da ugledat možeš,
Da mi dom moj slobodu doživi!
Od mene će otpuh praška biti,
Al u grobu rastvoreni prašak
Za slobodu razigrat se hoće . . .“

Luka Botić.

Majka i sin.

Zrinja grada u dvorani sjajnoj,
Prepletenoj zlatom i kadivom,
Nakićenoj slikama otacâ,
I oružjem, znakom od junakâ,
Zaniela se ljepota gospodja,
Baš Jelinja, Zrinskova kneginja,

U duboke jadovite misli.
Divnim licem k prsim poniknula,
Biele ruke u nasukriž svela,
Od žalosti oči oborila,
Te za crnu zemlju prionule;
Preo usnâ uzdah joj romoni,
A niz lice biser-suze roni.
Uz tu sliku od mramora biela,
Iz koje ti, kano progovara,
Dostojanstvo uznešene duše,
I duboka od srdašca žalost,
Stoji krasno materino čedo,
Muško čedo, a majčina slika:
Od djetinje na izmaku dobe.
Po licu ga dohvatila zraka,
Zlatna zraka sunčanoga traka;
Sjaje diete u Božjem plamenu,
Kano da je mladjahno sunašce,
Koje no će onu sliku divnu
Razgaliti, srce utješiti,
I osušit one suze gorke.

Kano iz sna, iz teškijeh misli
Kneginja se trzne, te povinu
Oko sebe onaj pogled divni;
Pa kuda će materino oko,
Nego tamo, kud naginje srce,
Neg na svoje uz koljeno čedo!
Kad ugleda ucviljena majka
Uz koljeno svoje čedo drago,
Tko bi onu izustiti mogô
Bol i radost, što joj srcem minu,
I na licu blijedom prosinu!

Obje ruke prama njemu širi,
Pritište ga na lebdeća prsa,
Kano melem na ranu goruću,
Ožari ga žarkijem cjelovi,
Orosi ga toplijem suzama,
Zadahnu ga tajnim uzdisajem,
Kô čistinom iz srca čistoga.

Kano kada ružici rumenoj
Žarko sunce u njedra zaviri,
A kapljom ju rosa obiseri,
Te joj miris u njedarcu bûde:
Tako mladu u srcu čedašca
Ispod žara majčinih cjelovâ,
Ispod vlage majčinijeh suzâ,
Nepoznate prozjenule ćuti!
Pita diete riečju i očima
Milu majku, za što suze roni,
I u boli za što toli toni?
Usta divna pred čedašcem majka,
Pak kô vječnog da je Boga puna,
Vako čedu govoriti stade:
„Slušaj, sinko, što ti majka kaže,
Šta ćeš čuti, sve u srce sputi,
Pa sve čuvaj, kô amanet sveti,
Dok dorasteš, milo čedo moje,
I do sablje i do konja bojna;
Kad dorasteš, moje čedo drago,
I do sablje i do konja bojna,
Tad se sjeti majčinijeh rieči,
Nek ti budu opomena sveta,
Tvrdi pravac u životu tvome.
Gledaj s ovog ponositog visa,

Šta ti oko pregledati može:
Gledaj polja, kô široka mora,
Kano da ti tonu pritisnuta
Pod zlatnijem klasjem i obiljem;
Gle doline u bujnosti divnoj,
Kano da su trojno urodile;
Gle brežuljke, kô biser nizane;
S jedne strane obronkom prepleli
Grozdoviti redom vinogradi;
Gledaj gore s dubravom od vieka,
Gdje se nikad sjekira ne glasi;
Gledaj tamo pram sjeveru, sinko,
Plovne rieke, poljem poniknule,
Kô srebreni golemi pojasi;
Gledaj biela po brežuljcih sela,
I gradove po brdih popete . . .

Ali tko bi sve izreći mogô,
Šta ti oka zjenica zasiže!
Kaplje milja sa svakim pogledom
Slatko kaplju u srce ganuto!
Je li, sinko, to je pogled divan!
Je li, sinko, to je zemlja divna!
Gledaj, gledaj, ne bi li ti srce
Bilo življe u prsiju za nju;
Gledaj, gledaj, ne bi li ti oko
Od ljubavi proplakalo za nju!
Al poslušaj, mila brigo moja:
Šta tu vidiš, to je samo mala
Jedna strana od te zemlje krasne;
Ali veću, ali ljepšu stranu,
Pogled tvoga ne dosiže oka.
U ovome krasnom zavičaju

Žive narod krasan i junačan,
Jedan krvlju i jezikom jedan,
Kô od jedne da je rodjen majke;
Narod mlad još, narod budućnosti,
Kano i ti, moje čedo drago.
Star ti daje savjet i nauku,
Al mladost je za velike čine.
Taj zavičaj zemljice hrvatske,
I taj narod, što u njemu biva:
To je, sinko, naša majka prava,
Majka nama svim bliža i sveća,
Neg ja tebi, neg ja tebi, sinko.
Ova zemlja sa narodom ovim,
To je naša mila otadžbina,
Kraljevinom zove se hrvatskom.
Zvieri ljute u pustinji gluhoj,
Zraka ptice i mora strahote,
Svaka svomu prija zavičaju,
A mi da se od njeg odmetnemo
I za tudje svoje pregorimo?
Tko će majku zamieniti tudjom,
Tko l' progristi sisu materinu,
Svetu hranu oskvrnuti kletvom!
To odmetnik samo radit može,
A od takvog nek te čuva Bože".

Ljubi majka sina u čeoce,
Pak nastavlja slatke razgovore:
„Iz Azije bujica se digla,
Veljim mnoštvom i surovom silom,
Navalila ta bujica strašna
Na pitome Europe strane:
Porušila carstvo i kraljevstva,

I do naše dovrzla se zemlje,
Pače od nje, čuj nesreće, sinko,
Osvojila već golemu stranu,
Velik narod zarobila robljem
I prekrasnu opustila zemlju".

Prima majka za ručicu sinka,
Vodi njega po sjajnome gradu,
Pak milošte vadi iz srdašca,
Zavija ih u srce nejako:
„Vidiš ovo oko nas bogatstvo,
Vidiš ove zlaćane palače
I obilje dragocjena blaga,
Časne trude tvojih pradjedovâ;
Vidiš one podvornice krasne
I ubave tamo zaseoke:
Sve, šta možeš pregledati okom,
Od Boga su sve darovi naši.
Ime nam je od starine slavno
I zjenica mile domovine;
Al se bojim, moje čedo drago,
Da će malo postajati vrieme,
Pak će ovud bašovati Turci.
Ime će nam slavno potamnjeti,
Domovinu ako izgubimo;
Jer smo po njoj samo slavu stekli,
A s njom bi ju, jadni, izgubili.
Oci grieše, a sinovi često
Nose griehe od otacâ svojih;
I tebi se otkupiti valja
O grjehote očevoga čina,
Grdne ljage kuće Šubićeve.
Otac ti je od nevolje prieke,

Da sačuva to državanje svoje,
Mir s Turčinom, bolan učinio,
I s njime se kano pobratio;
Tko s dušmanom prijateljstvo sklapa,
Taj mu ruke u okove nudja,
Taj izdaje otadžbinu svoju.
Za to, sinko, ako mi dorasteš
I do sablje i do konja bojna,
Mah razvrgni te okove teške,
Uznesi se, moje čedo drago,
Do velikih svojih pradjedovâ,
Kojih slike u dvorani ovoj,
Kô da su se u te zagledale,
I ozbiljnijem sjećaju te okom:
Da se od njih ne odrodiš nikad,
Neg da budeš, što su oni bili:
Hrabar junak na bojnome polju,
Krotak gradjan u životu mirnom;
Da ćeš radje poginuti slavno,
Neg se ikad poniziti, sinko,
Pred krvnikom otadžbine svoje,
A kamo li s njim se bratimiti:
Da ćeš vodit ovaj narod krasni
Za slobodu i za vjeru časnu
Proti kivnom ljutom Osmanliji,
Al i drugom, bio tko mu drago,
Našoj koji zagrozi slobodi,
Il narodu o glavi uzradi.
Moli Boga, da ti milost dade
Za Hrvatsku poginuti zemlju,
Ne bi li ju otkupio krvlju:
Dično ti je, moje čedo drago,
Za rodjenu poginuti zemlju.

Ako, sinko, uzradiš ovako,
Zviezdam će ti ime okovati,
I slavit te do sudnjega dana
Tvoga roda zahvalno potomstvo".

Sluša diete materine rieči,
Koje no mu, kô rosica topla
Na srdašce padaju nejako,
Te u srcu usklijale ćuti,
Ćuti divne, kô ih želi majka!
Pade diete majci oko vrata,
Pa bi rada poviedati majci,
U nejaku šta ćuti srdašcu.
Suze roni i diete i majka,
Suze roni od milinja čuvstvâ,
Što im sada rominju po grudih.

Mili Bože, one slike divne,
Gdje se ljubav materina zgara
Sa ljubavlju nevina čedašca,
Da čudesa za buduće stvara!
U majčinom ljupkom zagrljaju
Na udarcu srca uzrujana
I pod žarom majčinih cjelovâ,
Svetom vlagom majčinijeh suzâ,
Diete majci vjeru zavjerilo:
Da će biti, šta mu želi majka.

Ta zavjera djeteta nejaka
Na plamenu srca materina
Velebnija bješe i svetija,
Nego kada u vremena stara
Zaklinjo se diete Hanibale[1]
Svome ocu na žeravi svetoj.

Vladislav Vežić.

[1] Slavni vodja drevnih Kartažana, koj se već kao dječak morao zakleti svomu ocu, da će mrziti Rimljane.

Knin.

Duh se starca povi Milovana
Do obala Krke vode hladne,
Kojim' Knin se opružio bieli.
Ali gdje su ponositi dvori
naših starih i moćnih vladara,
koji su se bijelili ovdje
uz kitnjaste perivoje cvjetne,
kraj raskošnih dubravica hladnih?
Gdje palače bogatih plemena,
koja su se sakupila bila
na okitu do svojih vladara?
Gdje l' stolica veličajna, sjajna
hrvatskoga biskupa prvaka,
desne ruke hrvatskog vladara?
Gdje li velja usporeda zdanja
njekadašnjeg kapitula kninskog,
koji bješe ponosit i sjajan?
Gdje li divna biskupova crkva,
gdje li onih do pet crkvî starih
zadužbinâ bogate vlastele?
Divlja sila i nezgode crne
i nemilo harajuće vrieme
poraziše divne spomenike,
i zaviše u zaborav crnu
uspomene od sretnih vremena!
Mili Bože, jadne li smo sreće!
Kud bacimo pogled po prošasti,
i naukom zaronimo u nju,
sve je puno uspomena dičnih,
sve je puno glasovitih ljudi,
i njihovih velikijeh čina;

ali, jaoh, kad se pogled svrati
od onijeh srećnijeh vremena
na sadašnjost, goletnu i pustu:
lice nam se tugom naoblači,
a u grudma bolno srce stine,
od žalosti i od tuge crne,
što su slavni izumrli ljudi,
a nema im potomaka premnih,
što je slava pobliedila stara,
što sve leži u narušu mrtvom
pod porazom nemila usuda,
kao mrtvac pod pokrovom niemi!
Ali duhom ne klonite sinci!
Bog ne ljubi slaba očajnika!
Već pognite vjerom i uzdanjem,
pak vam srce očajati ne će!
Ko promišlja dogadjaje svieta,
i naruše pregledava stare,
tome će se razgaliti lice,
jer će radan upoznati najzad,
ruševine da grobovi niesu,
koji sreću zakopaše staru,
veće knjiga prošlijeh vremena,
koja novim naraštajem priča,
da i oni mogu ono biti,
što bijahu praoci im slavni!
Pa naruše i priroda ljubi,
i resi ih svojim gizdam sjajnim,
vonjavicam i zelenim travam,
i bršljanom ubavoga lišća,
i šarenim miloduhim cviećem,
i prosiplje, kao melem bajni,
po ranama prošlijeh vremena

divne šare svojih milodara,
iz kojih nam nada progovara:
da će ljepše osvanuti doba,
stara sreća uskrsnut iz groba!

Vladislav Vežić.

Smrt Petra Svačića.[1]

Tko vlači stope gorskim mrakom?
Pod zlatnim šljemom mrki div
Za hrast se hvata slabom šakom,
Po licu mrtav, okom živ,
Sve juri, juri, Bože moj,
Ko da ga pakla goni roj!
Visoko već se junak pope,
Časimice klone, teško diše,
I juri dalje, — ne sme više:
Putanjom kršnom trag mu piše
Rumena, vrela srca kap,
Na tvrdi oklop što mu kane;
Obujmila ga muka — stane:
U čudan se je upro štap,
Salomljen držak stiega ciela,
Krpetina još na njem visi,
Još zna se kocka rujna biela,
To zastavo nam sveta ti si! —
Sad drhtne, — krene — ali ne sme,
Iz rana sikće hrla krv,

[1] Posljednji hrvatski kralj domaće krvi. Boreći se protiv madžarskoga kralja Kolomana pade na gori Gvozdu, koja se otada zove Petrovom gorom.

Sad klonu, pada na kraj česme,
Smrtonosan ga zgrabi crv,
Bjegunac leži, čam ga hvata,
Al oko bljesne. s tvrde hridi
Pod svojom nogom divnu vidi
Široku zemlju svih Hrvata:
Visoko čislo zelen-gora,
Srebrolik rieke zmijski trag,
I zlatan talas sinjeg mora,
Put stakla nebo, humak blag,
I njivâ svilu, polja zlato — —
Junaku skoči srce na to,
Iz duše dahnu: „Jao! Jao!
Divota ova pusto groblje,
Taj krasni narod podlo roblje!“
I pokriv lice proplakao:
„Ah propa zemlja!“ pjesma brenča,
„Mješt zlatne krune trn ju vjenča“.
Bjegunac leži, kose zmija
Niz bliedo mu se lice svija:
Al crne mu se oči kriese,
Širokim svietom sipljuć biese.
Jelenak leteć plah po kosi
Junaka zgledav pita: „tko si?“
Šapćući lišćem pita gaj:
Tko ranjeni je junak taj?
I s grane siva ptica — soko
Na diva tužno sveo oko:
Oj odakle si, sine, pao?
Bjegunac drhtnu, škrinu: Jao!
Na hladni klis mu glava pala,
U šumski mrak se oko gubi,
Na trepavici suza sjala,

A usna krvav barjak ljubi!
I ko što sunce gasnuć pada,
Života gine s oka nada.
Tad dahnu: „Pao sam duboko,
Ni duše, da mi stisne oko,
Opiela nema domovina
Za vjenčanog si zadnjeg sina“. —
Svjetlobom planu gora ciela,
Zlatokosa je djeva biela
Pred nevoljnikom suzna stala
I tako ga je upitala:
„Planina plačem zamnila je,
Oluja nosi uzdisaje!
Hrvatica sam znajder vila,
Tko ti si? Čim te mori sila?“ —
„Tko jesam? Sjenka! Tko bjeh? Petar.
Sudbine zlobne odnie vjetar
Sa glave krunu, srce rani,
I umirućeg u gvozd zani.
Ah mriet da mogu!“ Klonuv nice
Ledenom rukom pokri lice. —
„A tko ti krati?“ pita vila.
„Pa jošte pitaš? Kleta sila.
Vladarom, kraljem bjeh Hrvata,
Kraj mora slovila mi vlast,
Ja skočih izniet puk iz blata,
Nek sreća mu procvate, čast.
Sva zemlja kipi, burna smjesa,
Na zlatnu krunu prsnu krv,
U svakom srcu trista biesa,
Svud glodje razdor, paklen crv,
Ne pitaju već biesni za dom,
Ne pitaju već, što je čast,

I svatko pregne podlom nadom,
Da osvoji si krune vlast.
Sloboda ludost, zakon bič,
Mahnitac vlada, vlada krič,
U bratskoj krvi se je grezlo,
I svaki boljar grabi žezlo.
Tad izbra mene volja puka,
Ja shvatih žezlo, trgoh mač,
A gvozdena mi munjom ruka
Po našoj zemlji kosi drač,
Nek jedna samo cvate trava:
Slobode ljubav, roda slava.
Krmara ruke burne vale,
Kad ocean se strese sav,
Krepkoćom muškom smjelo žvale,
U luku vodeć lomnu plav;
A takav krmar bijah ja;
Već smirila se bura sva,
Nu čuj strahote! gnjev, hudoba
Na biedni dom se krišem srote,
I kleta zavist podlog roba
Slobodu, krunu zemlji ote.
S ramena bies mi grimiz trže,
Po carskom ruhu kocke vrže,
I žezlo slomi, na trun pljuje,
Od svoje krune novac kuje.
Tad sveti ovaj digoh stieg,
A izdajice traže bieg!
Al čuj! oj grdne li sramote
Do višeg Boga čuj grehote:
Boljari pjani s mržnje klete
U svoju zemlju zovu strance,
Slobodi svojoj, da se svete,
Slobodi svojoj kuju lance,

A stranac dodje — roj Hrvata
Četimice se u boj jata,
Pomagat koga? Domovinu?
Ne! — izdati je tudjem sinu! —
Pod ovom gorom planu boj,
Uza me stala vjerna šaka,
Visoko digoh barjak svoj;
I briznu krv od sto junaka, —
Zagušila nas biesna množ,
Svi moji padnu — pade nada
A hrvatski mi, ču li, nož
Svom kralju ranu zada.
Čuj vesele im trublje glas,
Boljari to su svi Hrvati,
S tudjincem boljar sad se brati,
Jujučuć u taj crni čas,
Gdje propala nam čast, sloboda,
Za mito koju Hrvat proda.
Čuj pjanom trubljom ječi gora,
Od strave maršće gorski' mir,
Na lješinah se slavi pir;
I strance vode sve do mora.
Jujučuć gudi putem djavo,
A gavrani im grakću: „Zdravo!"
Zar mogu umriet — u taj tren,
Gdje kraljevine naše sjen
U vječni, gluhi klone grob,
Kad što bje Hrvat — sad je rob,
Slobodnjak zadnji mogu l' — ah!"
Grčevito tad junak vrli
Ledenu hrid uza se grli,
Da zemlji pregne duše dah.
Al tužna vila tad se spusti,

Vladaru zadnjem to će reć:
„Sudbine gledaj zrcalo,
Dà, sila krvi mora teć,
Hrvatu bit će zlo i zlo,
I usnom dirnuv njegve usti,
Raskrojit će ga sa svih strana,
Grobolika će vladat kob,
Sva zemlja bit će jedna rana,
Zaboravit će i tvoj grob.
A širom polja krvna, sveta
Kotrljat će se kocke svieta.
Sve proždre burnog časa miena,
I kraljevstvo nam bit će sjena.
Al doć će dan — i svanut zora,
Tvoj podići ću barjak svet,
U zraku ovih zelen-gora
Proniknuti će novi sviet.
Taj puk sad smrvljen i poražen,
Rugavet strancu, prezren, gažen,
Razmrviti će grobu vrata,
Dogrmiti će svietu: Čuj!
Gle još nas ima, još Hrvata,
Slobodu našu, sviete, štuj!
Po zimi svanu pramaljeće,
Sloboda cvate — cvate cvieće,
Sloboda sjat će domovini!
U miru, sinko, sad umini!“
Bjeguncu bljesnu crne oči,
I radostan se u vis skoči,
Zagrabit vodu brz se prignu,
Pa kacigu si zlatnu uze,
Tri kapi srca, do tri suze,
U šljem svoj pusti, da ga dignu,

Daleko grmeć po toj gori,
Gromovit glas mu tako zbori:
„Oj zlatna zviezdo večernjice,
Na neba što se vineš svod,
Najzadnje evo nazdravice,
Što kralju pije za svoj rod!
Da Bog da, pošlje dugih ljeta
Slobodom cvala zemlja sveta!
Da Bog pobrža rodjaj dana,
Kad presuši se rodu rana,
Zaboravit nam noć tu dao,
U koju biedni narod pao;
I svač'je srce vjerno budi!
Poštenje satri podlo mito,
Hrvati nek su cieli ljudi,
Po svietu pleme plemenito!
A ti, oj zviezdo večernjice,
Kad rodu dan se opet vrati,
Razvedri svoje alem-lice,
I danicom će rod te zvati!
Oj hvala, hvala, biela vilo,
Sad umrieti je kralju milo!“
Cjelunuv vilu, junak pade,
Taj stieg mu sveti pokrov bio,
Još zirnu — dušu zviezdam dade,
I vila plače — tiho — tiho.

* * *

Mi? satrli smo grobu vrata,
Dà, još nas ima — još Hrvata!

August Šenoa.

*

Mlada Hrvatica.

Ja se smjelo tim ponosim,
Što sam roda hrvatskoga,
Što hrvatsko srce nosim
Puno duha narodnoga.
Svakom kažem, ko me pita,
Otvoreno baš u lica:
Ja sam roda plemenita,
Ja sam prava Hrvatica!

Ne stidim se običajem,
Surkom, riečju, nit pjesmicom;
Uz sve naše ja pristajem
Dušom, srcem i desnicom.
Za tudjinstvo ništ ne marim;
Što će meni tudje stvari?
Za što da se za njih staram,
Kad me boljim Bog nadari?

Rod svoj slavni i dom mili
Štujem, ljubim preko svega;
Što mi srcu ne omili,
Nek od mene dalje bjega!
Tako, rode, tako, dome,
Naumih ti danas pjeti;
Viek ću ostat vjerna svome,
Dok ću živjet il umrieti!

Gjuro Klarić.

Kod Solferina.*

„Dovojevah! — sudjene mi evo! —
Tudju zemlju mlada krvca kvasi,
Mladu vieku luč se evo gasi;
S Bogom, dome! S Bogom, rode moj!
Rana žari, čekića i reže —
Bih li plako, Bože, bih li pjevo?
Čujem evo, evo zadnji čas:
Mučeniku bliži mi se spas! —
Vruć je danak, ljut je bio boj,
Mnogi bratac, mnogi dušman leže,
Brat i dušman jedan kraj drugog;
Prehujala, pregrmila bura,
Dovriskao „en avant!“ i „hura!“
Jednim, drugim sad već sudi Bog.
Rana žari, čekića i reže —
Aj! Gle onog, što me oborio!
Pavši sam ga s zemljom sastavio,
Te preživjeh ubojicu svog.
Mili Bože, šta bijasmo krivi
Jedan drugom, da ko lavi ljuti
Srnusmo se s glasa ukinuti!?
Na Krajini moja zipka stala,
Franceska je njemu život dala,
A Talija obadvama — grob.
Možda tamo na obali Seine
I za njime mlado srce vene,
Možda strepeć zlu mu sluti kob.
Oj, a moja ostarjela mati

* Malo mjesto u Italiji, gdje se g. 1859. bio žestok boj između Austrije, Francuske i Sardinije.

Moli Boga, da joj sinka vrati;
A mi evo mrtve braće zglob. —
Što nas ponie sa milog ognjišta?
Što nas skobi sred krvna bojišta?
Koji rodu s naše smrti prid? —
Bože, Bože, ako jesi, gdje si?"
. . . U to zviezda na nebu zakriesi,
Mučenika prenie smrti brid.

Lavoslav Vukelić.

Krajina na raskršću.

Hrvatska Krajno, ponosna majko junaka,
Pô drugi viek si lovorom kitila glavu,
Pô drugi viek si, srdašca radosna, lahka
Sokole svoje slala po junačku slavu.
Slala ih tamo, Una gdje razdvaja braću,
Nemani turskoj krila da golema skraću;
O prsi njine nebesnu snagu da slomi;
Harajuć da se širom Evrope ne domi:
Puci Evrope, prosti od njezina straha,
Uma da krilom prostru se, slobodna maha,
Umjeće, znanja svakoga do na vrhunce;
Da na slobodi prosvjete pozdrave sunce.
I eno neman hropi u krvi već svojoj —
Ali Evropa čim zahvali majci mojoj?

I ne bi dosti boja s Osmanlijom jednim. —
Hrvatska Krajna dosti junaka imade!
Bojište gdje je, koje im krvce ne znade,
Pod jugom toplim ili pod sjeverom lednim?

Italski Pad je rujila, germansku Renu,
Kvasila Alpam i Apeninom je stienu,
Kolika teknu poljanam Ugarske ravne,
S Batavskog niza, kolika do Moskve slavne!
I gdje zasinu Hrvatskog oružja bljesak
Gdje juriš kinù Hrvatski, iz neba trjesak,
Nije li svagdje lovor nam kitio glave?
Pa kako grije nas sunce tolike slave?
Zamače eno barjak u crkvene mire,
Tamjan se vije oba nj, ne dim iz topova,
Zamuče za viek za nj mi davorija boja,
Pokore samo danas ga optiču slova.
Hrabri junaci oružja polažu svoja,
Zaniemi starim pukovom imena dika;
A viek im novi — maglasta, nejasna slika.

Ali je red nam raspasat oružje bojno,
Red nam je rane podruga vieka zavijat,
Maslinu mjesto lovora kite savijat
Jednom dogradit na svom si ognjište stojno!
Sad je Evropi dugu se davnom odužit,
Sad nam se ploda krvi i znoja naužit:
Umjeći, znanju koji smo zaklonom bili,
Njihov nas sada sievak će ogrijat mili.
Hrvatska Krajno, do sada majko junaka!
Do sada lovor vila, a čemer si pila,
Lovor pokloni srdašca radosna, lahka,
Blagoslov mira, majko, sad prihvati mila!
Kako te bojna pratila krvava slava,
Tako se slavom mira, o majko, ponesi,
Nek ti se ime listu i na drugom kriesi,
Kojemu poviest kud ljepše nakite dava.

A vi, što momu narodu danas ste prvi,
Znademo, teško je krotiti ljutoga lava;
Al vam je izbor: ili neumrla slava, —
Ili prokletstvo stoljeći prolite krvi!

Lavoslav Vukelić.

S Bogom Lici.

Srce mi puca, licem suza teče,
Liko mi majko, s Bogom ostaj, s Bogom!
Dielit se s tobom sudbina mi reče;
Al ti se dielim klecajućom nogom:
Što dalje, — snaga više ponestava,
Srce što gubi, sve više poznava.

Trikrat se po tri izviše godine.
Što nogom stupih preko medje tvoje.
Prekužih dosta i jada i kine,
Život mi mladi često dodijo je;
Al u čas ovaj niti jednog trena
Ne stravi srca tužna uspomena.

Kao da nije dosti rane bilo
Ostavit svoje drago milovanje,
Spomena slatkih jato nahrupilo,
Optiču divne slike mi i sanje:
Spomena slašću srce se opaja;
Rastanka bola ljuće ga razdvaja.

Nije mi časit! S Bogom, Liko, s Bogom,
Časna mi sieda Velebitska glavo!
Livade, polja, šume, luzi, s Bogom,
Sunce vam sjalo, dažd vas osvježavo!

Grudica svaka postala vam plodnom,
Plodnom mi Lika za napredak zgodnom!

Napred nek trgne narod taj kremenit,
Prodriet će kojom utetivi stazom;
Visinam duh se ponese plamenit,
Stovjeke tmine nesta jednim razom. —
Al jer još čami? — što napretku treba? —
Brate moj mili, hljeba, samo hljeba.

Lice mu mrko sunce ogarilo,
Al ispod vedja bistro oko sieva. —
Rutave grudi inje mu pokrilo,
Al srce vruće grudi njegve zgrieva. —
Tište ga često nestašice svake,
Al on tek življi ispod teške tlake! —

Ne zna se zborom laskavim udvorit,
Nevik je tudjoj predati se volji, —
Zmaj je, na krivdu kad mu se oborit;
Al znaš li ćud mu — od njeg nigdje bolji,
S čovjekom ljudski, — pa vjerom ne krene,
Prije ti strunu velebitske stiene! —

Pa s vami življah devet godinica,
Ljubeć i ljubljen — a sad evo — s Bogom!
S Bogom mi, rode! — Svijetla ti lica!
Rasti slobodom, rasti bratskom slogom;
Al u bogatstvu, u slavi, slobodi
Ličkom se nikad duhu ne odrodi.

Lavoslav Vukelić.

Hrvatsko Primorje.

Stoji gora do sinjega mora:
Krš do krša, kamen do kamena;
Oblieva ju biesna morska pjena,
Biju vali . . . al tvrdo stoji gora.

Primorje nam vidiš iz govora,
Vidiš, da su braća ti ljubljena,
Braća tvoja za rod zanesena,
Što ih toli obiedi potvora.

Tvrd je kamen, tvrda vjera njina:
Nit odbile od roda ih biede,
Nit ih varke premamiti znale.

I da tvrda zemlja nam prosjede,
Iz grdnih bi, braćo, podrtina
Za rod iskre ljubavi nam pale!

Ivan Dežman.

Zadnja zdravica.[1]

Markgrof Gero gozbu priredjuje,
Zove triest polapskih knezova;
Izmirit se valjda s njimi snuje,
Il je gozba zasjeda im nova.

[1] Pjesnik obradio je u ovoj pjesmi jedan dogadjaj iz onih vremena, kad su u današnjoj Njemačkoj živjeli Slovjeni, na koje navališe germanska plemena, otimajući im djedovinu. Kao veliki dušmanin tadašnjih Slovjena bijaše franački knez Gero.

Na poziv se čudni svak uzruja,
Bi li išo, ne bi l', mnogi dvoji;
Da ga gosti Gero, stara guja?
Al i da se Slaven Niemca boji?

Veselit se Slaven uviek mari,
Piti vina, slatke medovine;
A kad ide mudrac, Beneš stari,
I sumnjivca svaka briga mine.

Ide svaki; kad se s rodom dieli,
Šalom tješi majke plačnu slutnju,
Iz ruku se ženi trga bielih,
Na brižnu se oca smije šutnju.

Veseo svaki u Lužicu jaše,
Misleć: „Ma čim grof te zaplest kušo,
Ne ćeš marit van za pune čaše,
Van za pjesmu, vedra slavska dušo.“

Sve ih Gero dočekuje liepo;
Svi su došli, a i Ljubor tu je,
Njegov Ljubor, to orudje sliepo,
Što svom rodu i sebi njegve kuje.

Markgrof goste za stol sjajan sjeda;
Već se zlatne raznašaju zdjele,
Već će kupa puna da se reda,
Da besjede počnu se vesele.

Stari Beneš, što u čelu sjedi,
Ustajući prvi čašu diže,
Bistrim okom na okol obredi,
I smiešeć se siedim brkom miže:

„Što smo, grofe, na tvoj poziv tude,
Nije ludost kriva, već žedj naša.
Znaj, da k sebi pozvao si ljude,
Kiem je slatka, ma i tvoja čaša.

I dužan si napojit nas vina:
Dost si slavske napio se krvi.
Prazno bure već nam domovina,
Skoro će ga rastočiti crvi.

Za krv našu bar nam vraćaj vino,
Nek zamrlo srce nam oživi;
A tad — dat ćeš uzdarje još ino,
I taj tamo, koj nam najveć skrivi.

Jadnik taj, što prema tebi sjedi,
Pokraj kćeri tvoje, lutka njena!
Al da i mislim na njeg, on ne vriedi,
Propala mu kod nas uspomena!

Pravo si ga k dragoj djeo tamo,
Nju nek gleda, njeno sluša slovo;
Jer da na nas i pogleda samo,
Odmah bi nam slatko vino strovo.

I pravo si porazredo sluge:
Svakom gostu peharnik po jedan,
Nam da toče iz posude druge,
A on s tobom tek je piti vriedan.

Samo vina! Da žedjamo, ne daj,
Nek ti gozba nije šala puka.
Oštro li ti zborim, amo gledaj:
Mač u svakog čvrst i čvrsta ruka.

Je l' de, braćo? Vino krivo nije,
Što mu gazda otrovne je ćudi;
I za stolom stare naše zmije
Ostajemo pravi zdravi ljudi!“

Poslušaju starca. Jedva sluge
Iz kondira zlatnieh točit stižu;
Sred tih dvora, legla mnoge tuge,
Vedri gosti veseo žamor dižu.

Čaše zveče, provodi se šala,
A i pjesma — u tih kletih dvorih,
Gdje se slavstvu sjaset smisli zala,
Slavska pjesma sad se u njih ori.

Sam je Ljubor oborio oči;
S tuge li, što nije medj junaci?
Čas na Gera pogled mrk ukoči,
Čas na goste kradomice baci.

Sad mu sjetan posmjeh vedri lice,
Čuješ pjesam domorodnih glase,
Sad se suzne sviju trepavice,
Kad se sjeti na svoj rod i na se.

A kad vidje, da malakšu gosti,
Ovaj zuri, taj jezikom mete,
Onaj steže ukočene kosti,
Taj se ruši, taj nogama plete;

I kad vidje zlorad posmjeh Gera
Na tu viku, nered, metež pjanih,
Čas mu stid u lica krvcu tjera,
Čas blied s gnjeva uskočiti kani.

„Vina, vina! suha su nam grla!“
Viču gosti hrapavimi glasi.
„„Dost je vina, vi gospodo vrla,““
Šapne Gero; ježe mu se vlasi.

Znoj mu s čela kapa, lice bliedi,
Al sabrav se diže čašu i zbori:
„„Prem vas često u srce uvriedih,
Našli ste se u tih mojih dvorih.

Hvala vam; jer tvrda mi je nada,
Da će s gosti izmirit se gazda;
Uz vesele čaše mržnja pada,
Vi ćete se smirit tu — za vazda.

Vinom će vam ublažit se duša,
Nestati će gnjeva, prozriet oči...““
Gosti viču: „Šuti! Tko te sluša?
Grla su nam suha, vina toči!“

Grof se smuti, pri srcu ga stište,
Kao da ga strašan zločin peče;
Ogledâ se, ko da pomoć ište,
Ustaje, al slab kraj stolca kleče.

Prepade se Ljubor, na stol gledne:
Ne treskoće čaša, uz nju koči
Grčevno se ruka, svaki bljedne,
Zja i biele izvaljuje oči.

I zahropću ko gavranjim graktom:
„Grla gore, ne mo’š vina naći?“
Taj, podbočiv tešku glavu laktom,
Sad ju trga, al ne može maći;

Taj se stolcem pruža kao klada,
Taj zgrčene rastezuje ruke,
Onaj, skočiv, svija se i pada,
Taj grgoće, taj se pjeni od muke.

Sav s užasa Ljubor drhće i trne...
Sad se sjeti slične zgode! Skoči, —
Raspozno je nîti spletke crne!
Blied ko stiena do Beneša kroči;

Da zdravicu napit smije, prosi,
Prosi starca za njegovu čašu;
Beneš škrinu: „Ne poznam te, tko si!“
A prezirno drugi rukom mašu.

Al davnine Ljubor sjeća starca,
Na njekočnje spominje ga boje,
Sjeća, kako on ga, još dječarca,
Iz kacige napajao svoje.

„Daj mi čašu svoju!“ Ljubor prosi;
Tako prosi, ko se mrieti sprema.
Starcu oko zasine, zarosi,
Zborit hoće — usta drhtnu niema.

Shvaća Ljubor, za čašom mu siže,
Oko mu je puno sreće i jada;
I zastenja, sva se grud mu diže,
I rieč po rieč iz usta mu pada:

„Braćo, velim: braćo! Vaš sam bio
Za svog vieka, i vaš jesam sada;
Ako vas je za čas ostavio,
Dajte bratu, da bar s vami strada.

Srce mi se polom otkinulo,
Al polom je uviek bilo vaše;
Domovine glas je uviek čulo,
Uviek žarko za naš rod kucaše.

Razan bješe put nam, svrha — jedna;
Ja sliep lutah, vi — gledaste zdravo.
K Geru smami ljubav mene biedna,
Vi ga znaste, — znaste, da je djavo,

Obeća mi pomoć, da vas spojim,
Da plemena ujedinim naša;
Spojio nas sad djavolstvom svojim,
Spojila nas strašna njegva čaša.

Vaša smrt, o dajte, nek je i moja,
Da bar s braćom ko brat vjeran mrijem;
Kad ne dielih s vami slatka boja,
Da bar s vami gorku čašu pijem.“

Vrisak ču se grozan: ko smrt blieda
Do Ljubora srćuć sleti draga,
I čašu mu trga, pit mu ne da.
Odvraća se Ljubor, lica blaga.

Nježno dragu otisne od sebe.
Ispi, šapnu: „Svi smo otrovani.“
Svak se lecne, srcem ga prozebe;
Škrgnuv dižu se i njišu pjani;

Pak protežu ukočene ruke,
K balčakom ih kunuć privit rade;
Slablji ruše se od strašne muke,
Jači zadnjom silom mač već vade.

Usta Beneš; okom ukočenim
Zapovieda: mir! — i svi se smire;
Spadnu mači rukam sagrčenim,
Al se prsi s biesa hripljuć šire.

K prsim Beneš Ljubora si vine,
Na glavu mu teške ruke meće;
Duša mu se krili u visine;
Za svoj rod u Boga prosi sreće;

U mrijućim blagosiva žive,
Što su sada i što no će biti;
Blagosiva i prave i krive,
Zna: na koncu mora dobro priti.

Diže glavu. Ko kad sunce jasno
Kroz olujne crne prodre tmuše,
Kroz lice mu, skrivljeno užasno,
Prosinula svjetlost silne duše.

Jasnim glasom tihoj družbi zbori:
„Ispijmo mu sve otrovno vino,
Nek otrovom nikog već ne dvori,
Djeci našoj nek dâ piće ino.

Al — na neman da mislimo mrući?
Ne! Naš rod nam zadnja misô budi!
Što ga jest i bude, cielov vrući
Podajmo mu, veleć: da su ljudi!

Zadnje misli u vienac mu svijmo,
Nek mu sretno, vedro resi čelo;
Za slobodu zdravicu mu pijmo,
Bio uviek zdravo i veselo!

Zapjevajmo rodu: neka živi,
Nek se širi, raste, buji, cvjeta!
Ma što vrag mu, moreći ga, skrivi,
Nek ga drži želja naša sveta.

Dok na nebu jasno sunce sije,
Dok se slavski pjeva i govori,
Dok nad svietom pravda Božja bdije:
Zadnja nam se zdravica nek ori.

A taj, Niemac, nek odniemi, neka
Ljudski ćuti, a za ljudstvo cielo:
Tad i u njem bratimo čovjeka,
I on bio zdravo i veselo!“

Sve oživi rieč mudraca sieda,
Duša njegva sobom ih zaniela.
Zveče čaše, zdravica se reda,
Umirući pjeva družba ciela.

A krvavih očju, sivih usta
Skoči Gero, da za čašom segne,
Al pokročiv teška noga sustà,
On se sruši, mrtav se protegne.

Slabije se kuca, tiše pjeva;
Za čas niemi sjede tu mrtvaci;
Al lica im nješto obasieva:
Zdravice su zadnje sveti traci.

Franjo Marković.

Bosanski korabljar.

Ispod brčnog otomaljskog brda,
Kud se Pliva zdvojna, raspojasa
Iz ponora baca u ponor,
Poput udilj plandujućeg krda
Vidiš eno gradić se bjelasa
Gjulhisare, turski ružin dvor.

Stjepanu je i tužnoj mu djeci
Kraljici je Kati to na lasti
Veličanstven bio ružin stan,
Tužan rod mu sad ga zove Mljeci,
Ne rad dvora ni zvonika tmastih,
Već na šumnoj što je Plivi zdan.

Tamo niže — vodi sred tišine —
Večerom i ljetnim ranim dankom
Sav jadolik kao tamničar,
E, da koju od srca si vine,
Onom pjesmom starom jadovankom
Bosanski se javlja korabljar.

Pijev korabljara.

Ah to moja pamet ne dohita;
Korabljo, mila korabljo,
Kako pane Bosna ponosita
Turačko pod ljuto kopito?
Niti marim znati to;
Moja mila korabljo!

Hoće l' dugo robove odgajat,
Korabljo mila, korabljo?
Il će jadna jošte sretno stajat,
Svoju imat kuću, hljeb i sô?
Radje to mi reci, to,
Moja vjerna korabljo!

Poć li ćemo nebogu po Stojku,
Korabljo mila, korabljo?
Il slobodu, ljepotu djevojku,
Na otim ju da si vodimo?
To ti meni reci, to,
Moja vjerna korabljo!

Čujem nešto gorami odzvanja,
Korabljo mila, korabljo
„Već Hrvatka čalmi se ne klanja!"
Oj čuvenje blaženo!
Hitro, hitro, korabljo!" —
Bog zna, kad se vidimo!

Andrija Palmović.

—o-~~-o—

Bog i Hrvati.

Moj sokole pouzdani,
Što bugariš, tko li mi te rani,
Da ti kreljut po zemljici čara?
Naša prava od nikog ne stoje
Van od pravde i od našeg mara.
Mi pitamo i Bog pita svoje.
Tko je junak tu na otpor stati,
Gdje ustaju dva: Bog i Hrvati?

Istina je sveta, živa:
Koj se bori, taj da i dobiva.
Za istinu od vjekova tamo
Borismo se, pak i predobismo.
Za milost nit znasmo, niti znamo.
Tako ni sad kukavice nismo.
Nuz Istinu vječnu vojevati
Za istinu — valje će Hrvati!

Tko sam sebi dobar nije,
Nije vriedan, da ga sunce grije,
Kamo l' drugi da za njega mare;
Osim da ga izdajnika Judu
Natjeraju, da se sam satare
I domaću oskrnavi grudu.
Da i ona kosti mu povrati,
Bude silit Bog ju i Hrvati!

Andrija Palmović.

Hrvat.

Hrvat s kršne pade Karpat-gore,
Hrvat gorda divski snizi brda,
Hrvat Obru ključa krvi more,
Hrvat stade klisura ko tvrda.

Hrvat srće, gromovi kud ore,
Hrvat adska zasu žvala grda,
Hrvat ljudstvu divne spasi tvore,
Hrvat vitez paklenih sred srda!

Hrvat slavom slazi preko svieta,
Hrvat nosi lovor-vienac slave,
Hrvat div je, ljudskog ponos cvieta.

Hrvat za dom pada usred boja,
Hrvat junak žalit ne sme glave,
Hrvat umriet — slast najveća moja!

Fra Ivan Despot.

Domovina.

Zimska nojca već se šulja dolom,
Sitne svieće po svem pali selu,
Sniežak prši — svakom stablu golom
Rad bi natkô košuljicu bielu.

Nakraj sela stoji kuća stara,
Kano raka čini ti se grobna;
Al da vidiš, kako pogled vara,
Ded zaviri na okanca drobna.
Nasred stola svieća dogorieva,
Do nje zdjela, pladnji, sudje ino;
Majka kćerci, gle, uz zipku pjeva:
„Liepa naša domovino . . .“

Sinčić mali ocu si na krilu
Drži knjigu, punu slika, bajka —
I začaran sluša pjesmu milu,
Što mu snenoj seci pjeva majka.

Netom šapnu rujne usne sina:
„Reci, tato, što je domovina?“
Otac svoje pogladio zlato,
Pak mu milo odgovara na to:
„Dok si bio malen kao seka,
Domovina bila ti je ciela:
Ona zipka kićena i meka,
Majka, ja i ova izba biela.
Zipka te je ljuljala u sanje,
Majka svojim mliekom dojila te,
Ja po izbi — nakon muke danje
Igrah s tobom igre umiljate.

Malo poslie pružila se širom
Preko dvora, vrta, naše njive;
Donle, gdje no stoje vrbe sive,
Gdje no gorski potok šumi s mirom,
Onda njojzi pripadala staja
I kravica, što nas mliekom hrani,
Male koke, što nam nose jaja,
Vjerni kudro, što nam kuću brani.

Poslie, kad ćeš poć u prvu školu,
Pružit će se ona po svem dolu;
Bielo selo obujmit će tude,
U njem dobre i radine ljude.
Dà, još više: one humke, šume,
Što će ljeti jagodami rodit;
One biele staze, ravne drume,
Kud će tata nedjeljom te vodit.

Ali tvoja duša dobro sluti,
Da još dalje vode ovi puti:
Vode preko polja, rieka, gora,
Vode uzduž širokoga mora,

Svud se nadju sela, bieli gradi,
Svuda bistra uma dobri ljudi:
Kojim isti govor život sladi,
Kojim isto srce grije grudi.

Oh, daleko, sine moj, se pruža
Ova naša domovina krasna;
Njeno ime — mirisna je ruža,
Njena slava — zviezda viekom jasna.
O toj slavi pričat će ti knjige,
Što no ćeš ih diljem škola učit;
Pri tom često morit će te brige,
Kako li ćeš pravo sve dokučit.
Ali za to duša će ti ronit
U davninu nevidovnih medja,
Iz nje će ti kao bajka zvonit
Zveket mača junačkih nam predja.
Ti ćeš doznat, kako su za grudu
Zemlje svoje lili krvi česme —
I sudbinu kako su si hudu
U vječite okovali pjesme.
Čut ćeš, kako bjehu tvrdjom jakom
Čovječanstva prosvjetnome rodu;
Kroz stoljeća branili ga šakom,
Spasili mu vjeru i slobodu.
Pojmit ne ćeš samo, je l' im jača
Snaga uma bila ili mača —
Jer su kadšto usred bojne buke
Pograbili pero još u ruke,
Njim su čuvstva ocrtali vrela,
Smjele misli, mašte plamen živi;
Satvorili ona sjajna djela,
Kojim i sad cio sviet se divi.

Tako predji namrli nam slavu,
A sa slavom ovu dragu zemlju, —
Pak su onda naklonili glavu,
Tihi sanak da u groblju driemlju.
Al iz groba glas nam šalju oni:
Nek na umu svedj nam domovina —
Ne ćemo li, da kô zvier nas goni
Tudjim svietom strašna kletva njina!
Kako i ja možda, sinko zlati,
Već nad groba crnim lebdim jazom,
Duša brižna htjela bi mi znati:
Hoćeš li mi ti djedova stazom?"

Sinčić — dosle mramornom u muku —
Na srdašce metnuo je ruku,
S tužnih misli glavica mu gori,
Al on ipak krepkim glasom zbori:
„Hoću, tato — kunem ti se vjerom —
Radit u dan, učit u noć kasnu,
Junak bit ću mačem ili perom
Za tu našu domovinu krasnu!"

Sretnom ocu krupna suza kane:
Znamen sveta blagoslova niema;
Sinčića si žarko ljubit stane,
Pa ga onda na počinak sprema.

Zimska nojca pustim vlada dolom,
Ljudi u san tonu po svem selu;
Sniežak prši — svakom stablu golom
Rad bi natko košuljicu bielu.

Gjuro Arnold.

Sunce jarko.

Krasni dnevi mladovanja moga,
Ja već vidim vašu gasnut sreću,
Makar suza osula vas mnoga,
To bi rosa u šarenom cvieću.
Cvieće vaše sve se više truni,
Osta golo stablo tek života;
Na čelu mu, crnoj nalik kruni,
Budućnosti oluja se mota;
Sve se mienja na tom svietu tako —
Sunce jarko! ne sijaš jednako!

Nekoć ti si, aleme svemira,
Veselo nam nad Hrvatskom sjalo
I u kruni kralja Zvonimira
Velebne si trake odbijalo;
Al i vidje zadnjem kralju, kako,
I za uviek sklopiše se oči,
I gdje svoje biesne čete pakô
Svedj na našu otadžbinu roči,
I gdje viek ju napadaju tako:
Sunce jarko! ne sijaš jednako.

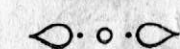
Crnu tamu budućih mi dneva
Kaza meni sudbe ruka stroga;
A iz nje mi časomice sieva
Blieda zraka plamnog oka tvoga.
Mislio sam, grijati će mene
Tvoje oči, žarko moje sunce!
Mojih sanja grančice zelene
Vinuti se nebu pod vrhunce;
Ali zaman nadô sam se tako:
Sunce jarko! ne sijaš jednako!

Tako i ti, otadžbino moja,
Uz tudje si vinula se drvo,
Ne bi l' tvoja ojačala hvoja,
Al baš pod njim sudbe grom te shrvo;
Sámo bolno, pa da lieči rane?
Ta u tebe tražilo je lieka;
Pa se skoro okužiše grane
Tvoga drevnog ponosnoga hreka;
I da ne bi još nad tobom plako:
Sunce jarko! ne sijaš jednako!

Ti si sjalo i onoga dana
Hrvatskom nam sviju čara punom
Kad se dvanaest sastalo župana
Vjenčati ju Stjepanovom krunom.
Pratilo si djevojku k oltaru,
U ljubavnih suzah si joj sjalo;
Sutra — suze suhe na tvom žaru,
Preksutra si na grobu joj palo;
Ta odavna pjevalo se tako;
Sunce jarko! ne sijaš jednako!

Ti si prsten života i smrti
I na groblje sjaješ i na cvieće;
I nad rakom ideala strtih
Pečatom su trake ti svietleće:
Hoće l' opet, žarko sunce, kada,
I nad grobom otadžbine moje
I nad rakom slomljenih mi nada
Veselije sinut zrake tvoje?
Hoće! — stara pjesma glasi tako:
Sunce jarko! ne sijaš jednako!

Jovan Hranilović.

Uspavanka.

Snivaj, snivaj, milo moje diete,
Ćaku su ti uspavale misli,
Teški jadi, što mu dušom lete,
Što mu ljuto muško srce stisli.

Na srcu mu leži otadžbina,
I nas dvoje, sokoliću sivi;
Rasti brže, nado materina,
Buji brže, moj plamenu živi!

Već ti babo za boj konja sprema,
Već on brusi sablju demeskinju,
Ali jošte pratioca nema,
Da ga prati po razboju sinju.

Jošte nema dična osvetnika,
Rasti za to, osvetniče mali,
Da nam sine sunce sa zrenika,
Da se bieda sa Hrvatske svali!

Ivan Stipac (Bogdan Krčmarić).

Hrvatskoj.

Sa tebe su strgli kraljevsko odielo,
Izranili tvoje božanstveno tielo,
Robinja si tužna, mučenica prava!
Izdajom i zlobom svezali Ti ruke,
Stvorili Te žrtvom sebičnosti puke, —
Al Te moje srce ipak obožava!

Biedna si sirota kraj obilja svoga,
Od uresa davnih nemaš ni jednoga:
Do li krasne zemlje, divne grudi Tvoje,
Do li bistrih rieka, Tvojih suza sjajnih,
Do l' u gorâ gvoždja, osvetnika tajnih,
Oj za njima davno gine srce moje!

Ah, to mene boli! Ti nemaš slobode,
Nemaš svoje soli, ni kruha ni vode,
A kraj svoga divnog i tolikog blaga!
U narodâ vieću Tvoj se glas ne broji,
Al su tomu krivi tek sinovi Tvoji —
Ipak si mi mila, ipak si mi draga!

Od Adrije tamo do hladna Timoka,
Od Balkana pa do Triglava visoka
Svud su Tvoja djeca — i svud sreća huda!
Tu se oni krste raznimi imeni,
Al su za to davno sužnji zarobljeni,
Jer razdiru sami Tvoja divna uda!

Oj gdje Ti je slava, kruna, mač i žezlo,
Zar je Tvoje tielo u krvi ogrezlo,
Da viek čamiš jadna posred ropskog čama?
Gdje su sada Tvoji nekadanji dani,
Gdje su Krešimiri, Zrinski, Frankopani?
Davno li ih, jao! krije grobna tama!

Ipak hman me pute: Slaba si, malena,
Od vlastite djece podlo ostavljena:
Tà i ja sam vazda trpio i strado!
Na lagodi slabić, znadem, živi radje,
Al slobodu sticat mnogo li je sladje,
I žrtvovat za nju svoje žiće mlado!

Nek se diče Rusi svojom veličinom
I Francezi umni slavnom otadžbinom,
Il Englezi marni svojijem mornarstvom!
Ne zavidjam njima sve vrline ote:
Van Hrvatske za me ne ima ljepote,
Ja se njome dičim i njenim „barbarstvom!“

Klevetnici pusti, ptice zlokobnice,
Podlost im je duša, nepoštenje lice,
Vriedjaju Te tako, majko moja zlata!
A ne znadu jadni, da si tisuć ljeta
Umjeću i znanju apoštolka sveta, —
Al Hrvatska Ti si — sad im nepoznata!

Jest, Hrvatska! Ti si meni sve na svietu,
I zanosan evo duši u poletu
Slavim Tebe pjesmom, Tebi posvećenom!
A jedanput valjda dočekat ću zgodu,
Da se borit mogu za Tvoju slobodu,
Pa da jednoč bar Te vidim osvećenom!

Ah, tà miruj, srce, miruj, dušo čista,
Najdivnija nada ko zora se blista,
Budućnost je naša, ma se ko protivi!
Hrvat već i sada ropske lance stresa,
Vesela mu klika ori do nebesa:
Hrvatska je eto spašena, da živi . . .

August Harambašić.

Hrvatsko more.

Kad me tuga bije i oblete jadi,
Što nam milu domovinu more,
Ja dolazim k tebi, tješitelju mili,
O hrvatsko moje sinje more!

Na klisuru sivu, visoku tad sjednem,
A ti mi se modriš u dubini —
I s posmjehom plavim, neizmjernim stereš
U nedogled po ravnoj pučini.

U srebrno, glatko ogledalo tvoje
Zagleda se sunce roseć zlato;
Kan da želi vidjet u dubinam tvojim
Neko tajno čudo nepoznato.

Tad nehajno šarne odsievaš oblake
I azurni čador i otoke — —
I mističnim mirom velju pjesmu dižeš
U nebeske prostore visoke.

S gore pirne lahor sa oštrim mirisom
Ružmarina, kadulje i smreke,
Pa se s njime gube moje čudne misli
U tamne ti prostore daleke.

Tihi mir zavlada, plavilo ovije
Gore, more, zrak; pak rujit stane
Zapadno otočje: srce mi se širi
Kô cviet, željeć, da mu sunce grane.

Kô da želi, da mu šapneš neku tajnu
Iz svojijeh otajnih dubina,
U tom svetom času, kada sunce tone
U rujnome požaru pučina.

Tad na modrom polju liepo jedro plovne,
A oblačje povrh njega rujno:
Trobojnica sveta — proročanski labar —
Zdravo more hrvatsko, olujno!

Ante Tresić Pavičić.

Istri.

Mila moja divna domovino zlata,
Što se tamo dižeš pokraj sinjeg mora,
Ubavi mi stanak istarskih Hrvata,
Tebe moje srce obožavat mora,
Kad si divna, krasna poput zemskog raja,
A mučena davno nevoljnica jadna,
Što te bȉlo viekom nevolja i vaja,
Tvoja djeca bila bijedna i gladna,
Al ti sada sviće zora boljih dana,
Bûdê ti se djeca skorom uspavana,
Vraća ti se davno dočekana plata,
Mila moja divna domovino zlata!

Med lovorjem, cviećem i med maslinami
Biele mi se sitne pahuljice male,
Čini ti se, da su zelen-tratinami
Bjelorune ovce na počinak pale;
Niesu mi to ovce, već seoca mala,
Milena i blaga kano ovce same,

Što se steru pokraj pjeskovita žala,
Kano zviezde sjajne usred noćne tame,
A med svimi svietla zviezda najsjajnija:
To je divna naša bajna Opatija,
Gdje se biele dvorci, biele dvori sami.
Med lovorjem, cviećem i med maslinami.

Sviće žarko sunce nad propalom biedom
Za Učkom mi tamo nad starimi seli,
I njih bûdi zora svojim divnim gledom;
Prem su davno oni u robiji snjeli.
Budi mi ih, budi, slobadjaj ih tuge,
Spašavaj ih tudjeg zmijskog zagrljaja,
Nek ne budu više tudjinske mi sluge,
Nek ih sveta sloga užiže i spaja:
Da se mane tudjih dotepenih svata,
Da postanu, što su: šljednici Hrvata!
Tad će iza mora, a za Učkom siedom
Svanut žarko sunce nad propalom biedom.

Sloboda će tebe poljubiti draga,
Pozdraviti djecu po tvojijeh kuća,
Vratit će se tebi starodavna snaga,
Slavit će ti sinci časak uskrsnuća,
Jer se dižeš, Istro, dižeš mi se silna
Nad sve teške vaje — gorke uzdisaje.
Sudinja si, majko, „strancu" neumilna,
Jer je sada pravo, da se grješnik kaje!...
On je htio tebe uništiti, strti,
Al te vriedni sinci oteli su smrti.
Tudjin mora pasti, tebi raste snaga:
Sloboda će tebe poljubiti draga!

Rikard Katalinić Jeretov.

Dva grobo

Dva groba.[1]

Spomen-ploča na dva groba
Svalila se nesmiljena
Bez znamena ukraj puta
Ko zvijere uz dva pliena.
Ovdje negda — ljudi kažu —
Uz nekrsta kršćan pao;
Jogunice oba bili,
Pa ih usud pokopao.
— Miči s puta kaurine!
Nekrst reko kršćaninu.
— Ne mičem se! — kaur će mu,
— Nit se klanjam mujezinu.
Puče puška, kršćan pade,
Druga puče ko sa neba — —
Obojicu pokopali
Nedaleko u dva greba.

*

Groblje ovo prošasti je
Slika roda iste krvi:
Kako tužan žig prokletstva
Hrvatsku nam slavu smrvi.

Ante Jagar.

[1] U banjalučkom okružju.

Za domovinu.

Budućnosti nam sudije zar misle,
Lagano sveti da će stišat plam,
Što predji naši mačem rasplamtjeli
I sinovima ostavili nam?

Nek na kraj svieta baci nas sudbina
Medj divlje gore, orlovite stiene:
U srcu našem cvjetati će samo
Na domovinu mile uspomene.

I srce nek nam istrgnu iz grudi,
Tu zakopano nać će jedno tek:
Da dovijeka biti ćemo ono,
Što pradjedovi bili su nam viek.

Nek sve nam krate, što se kratit može,
Al srce naše u našoj je vlasti:
Za domovinu, za hrvatsko ime
Sve preziremo pustog svieta časti.

Na razvalini minuloga slavlja
Svi s braćom složno dizat ćemo hram:
Na maču što nam pradjedovi stekli,
To mora opet vratit se nam!

Tugomir Alaupović.

Tomislav.[1]

I.

Pobjednik mladi horda madžarskijeh
Pred vojskom svojom sa bojišta jaše.
Još krvav mač o muškom bedru paše.
Još lelek čuje četa dušmanskijeh.

Zapadą sunce. Pram Jadranu kroče
Kroz mrke šume velebitske. Stane
Na jednom vojska. Neko ziblje grane:
Stigoše k mjestu, gdje se Vile roče.

Djevojke kliču: — Povratak ti sretan,
Hrvatski kneže! Čeka put te cvjetan.
Sjutra će ruda granut prva zora.

Ti prvi kralju! — — Vojska dalje kroči.
Knez gleda bezbroj zviezda o ponoći
Gdje mu se smieše iz dubine mora.

II.

Ti prvi kralju! — — Bdije vitez mladi
Na vrhu gore prama moru sinju.
Sanja pred njime zlatne dveri gradi.
On sâv se predo sreći i milinju.

Tiho je. Logor spava. U daljini
Ko da još čuje odjek onog glasa.
— — Sve mnoštvo sjena juri po pučini.
Priestô se zlatni diže iz talasa.

[1] Prvi hrvatski kralj, okrunjen g. 925. na Duvanjskom polju u današnjoj Bosni.

Ti prvi kralju! — — Još je tu; još bdije.
— — Iz mora kula diže se visoka.
Gle! žezlo sinu: lovorje ga vije.

On sanja. Mjesec zapada — a zora
Gleda, dok sjajna sviće iza gora,
Suzu, te trepće sred njegova oka.

III.

I tako bje. On prvi kralj, on prva
Plamteća zviezda na našem obzorju;
On lavić, koji Simeona[1] shrva,
On galeb bieli na jadranskom morju;

On, moguć vladar sedam banovina,
Obuče plašt na polju Duvanjskomu.
Te, sretna, vidje naša domovina
Krunu na njegvom čelu ponosnomu.

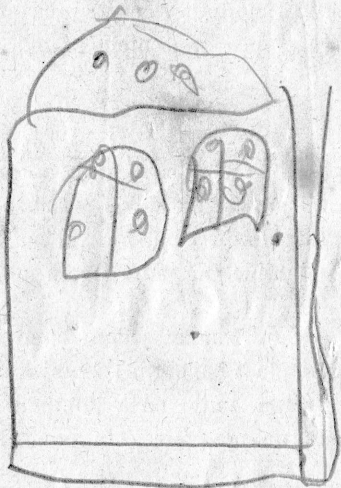
Bje danak ono utjehe i slave.
Otada viekom kroz burne vjekove
Ori se klik čeznuća: Tomislave!

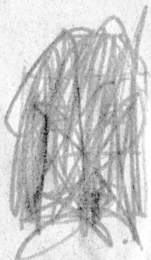
Mi spomenika njemu ne sazdasmo,
Al u srce ga naše zakopasmo:
Tu žive; nešto hoće — — što nas zove?

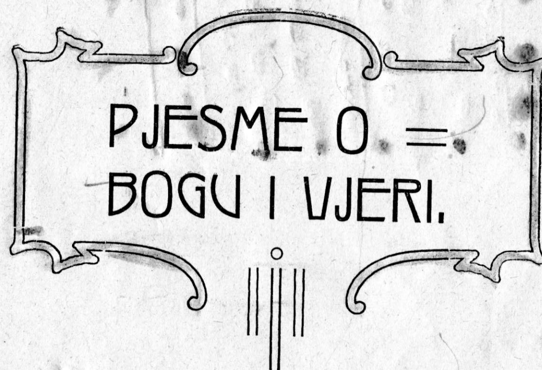
Vladimir Nazor.

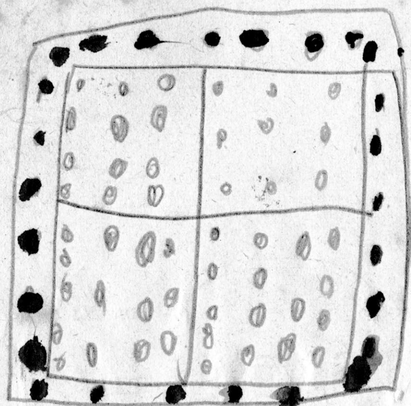

[1] Simeon bijaše bugarski kralj, koji navali na Srbe, no ovi potraže pomoći u Tomislava, koji potuče na to Simeona.

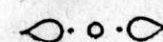

PJESME O =
BOGU I VJERI.

Od ljubavi Božje človiku.

Prija će svit biti prez pravde i suda
I ljudi živiti prez muke i truda;
Pri će gorak bit med, sladak jad i nalip,
I vruć snig, mraz i led i oči steći slip.[1]
Prija će sva mora prisahnut na sviti,
I ribe vrh gora počet će ploditi;
Pri će plod rodit, panj osičen i suh vas,
I studen bit oganj kako led ali mraz;
Prija će natrag moć sve rike uzvrnut,
I svital dan u noć mrklu se obrnut;
Prija će prez gora sve zviri živiti,
I ribe prez mora počet se ploditi;
Prija će brda projt s mista i otiti
I suncu kripost ojt,[2] da veće[3] ne sviti;
Prija će biti mir u paklu i pokoj,
Imati gorska zvir u vodah stanak svoj;
Prija će sunce zajt[4] ondi, gdi ističe,
I smrti lik se najt,[5] ka mori človiče;
Prija će nebesa i zemlja s' sastati,
I mrtva tilesa nepokoj prijati:
Neg li će nikadar na manje prit ljubav,
Ku nosi Višnji zgar[6] človiku ne pristav;[7]
A sve to svoje rad milosti nesmirne[8]
Ka usknit[9] ne ć' nikad pomoći privirne.
Tim niktor[10] ne zgubi ufanje do vika,
Jer višnji Bog ljubi do smrti človika.

Marko Marulić.

[1] sljepoća [2] otići [3] više [4] zaći [5] naći [6] odozgora [7] neprestano [8] neizmjerno [9] zadocniti [10] nitko.

Tko je blažen.

Vrh stvora svakoga blažen se nahodi,
Bez grieha smrtnoga tko život provodi;
I blažen i čestit može se reći taj,
Tko bude predobit i sebe i sviet saj;[1]
I duha zlobnoga, ki je s nami u rati,[2]
Poplati od noga tko bude plesati.
Nu vajmeh, tko je taj, ki u tielu pribiva,
Da sebe i sviet saj i djavla dobiva?
Zač rietci[3] i mali sada se nahode,
U takoj pohvali ki život provode.

Mavro Vetranić.

Kosti od mrca govore putniku.

Putniče, ustavi jedan čas stupaj tvoj,
Tu pamet postavi na pismo na ovoj:[4]
Što si ti, to ja bjeh; što sam sad, bit ćeš ti,
Ja veću ne vidjeh istinu na svieti,[5] —
Tiem smišljaj dobro ti i u dan i u noć,
Kad budeš umrieti, gdje ti će duša poć!

Nikola Nalješković.

[1] ovaj [2] ratu [3] rietki [4] ovo [5] svietu.

Sve na svietu za kratko.

Sve na svit prihodi, sve trpi[1] do mala,
Na svrhu dohodi svaka čas[2] i hvala.
Ne može dugo stat ni lipos ni mlados,[3]
Ima se poharat i zdravlje i rados.
Stvar kripka ovdi ni, tašta su sva dila
I brži naši dni od vjetra i strila![4]
Sve će nas ostavit: prijatelji, imanja,
Da je naš vas saj[5] svit, gospodstva, vladanja.
Život se sve krade i prije ga zgubimo,
I prije ga dopade skončanje, neg mnimo.[6]
Tad nam sva poginu mišljenja i sprave
I kažu taštinu svjetovne zabave.

Blažen, ki na vrime stavlja se od tega,
Ter srcem čistime slidi put Višnjega.
On tužna ovoga bitja[7] se izbavlja,
A blaga dičnoga na nebu dobavlja.

Dinko Zlatarić.

Ljudski život.

Ah, sad imam pamet hitru,
Sve je, što sviet gleda i dvori,
Na ognju vosak, dim na vitru.
Snieg na suncu, san o zori,
Trenutje iz oka, strila iz luka,
Kiem potegne snažna ruka.

[1] traje [2] čast [3] mladost [4] striela [5] ovaj [6] mislimo [7] bića, života.

Ah nije život ljudski drugo,
Neg smućeno jedno more,
Neg plav jedna, ku u dugo
Biju vali kako gore;
I sred ovieh netom tmina
Čoek se rodi, mriet počima.

Bježi, kud znaš, što hoć',[1] čini,
Zapad i istok vas ophodi —
I beskrajnoj po pučini
Sviet kružeći Indije brodi;
Krij se u jame gorskieh hridi.
Smrt svuda te slidom slidi.

I nije stvari, koja može
Ubjegnuti togaj suda;
U pokoju sred raskoše
Stoj bez misli i bez truda;
Bran se oružjem, zlato trati,
Ne ćeš joj se othrvati.

Smrt ne gleda ničije lice,
Jednako se od nje tlače
Siromaške kućarice
I kraljevske tej palače;
Ona upored meće i valja
Stara i mlada, roba i kralja.

Vedre krune, teška rala
Jednom kosom ona slama;
Liepos, blago, snage i hvala —
Sve je prid njom na ognju slama;
Gluha i sliepa bez ozira,
Kud sve prohodi, satira.

[1] hoćeš

Zgrade ohole, ke visješe
Njekada se do nebesa,
Sada ravne po tleh leže,
Gnusnim stopom stado ih splesa;
A od unuk' se carskieh hrane
Kosti gore ne ukopane.

Slavne gospodje i kraljice,
Kih liposti još se hvale:
Zlatne kose, drago lice,
Ljuven pogled ke su imale,
Ah vidj, što su u ovo doba:
Malo praha u dno groba.

Gdi su mladci prigizdavi,
Plemeniti i bogati,
Ki cienjahu njegda u slavi
Pored suncem uviek sjati?
Ah što je od njih sad ostalo,
Neg li u zemlji zemlje malo?

Gdi junaci, koji snagom
Lave rvaše i medvjede?
Gdi razumni s rieči blagom,
Ki daždjahu med s besjede,
Gospodeći srca umrla?
Smrt u pepeo sve je strla.

Gdi oni, ki se od svih ljudi
Dobitnici oglasiše?
Gdi li uzmožni, kih požudi
Krug malehan vas svit biše,
I ostali nebrojeni?
Svi su u laktu zemlje zbjeni.

Gdi su istočna carstva stara?
Gdi gospodstvo od Rimljana?
Svi pod plugom kiem svit hara,
Od bremena su uzorana;
Jes,[1] tko njegda svietom vlada,
A ne zna mu se ime sada!

Mru kraljevstva, mru gradovi
I njih[2] plemstvo trava krije.
A er[3] je umrli život ovi,
Čoek u srcu miran nije;
A svaki dan vidi očito,
Da nije ništor vjekovito.

Vrieme hara stanac kami,[4]
I žestoko gvoždje izjeda;
A hoćemo mi, da nami,
Ki smo od zemlje, svrhe ne da?
A ako život naš je zgledan,
Vas nije drugo, neg hip jedan.

Što je bilo, prošlo je veće,
Što ima biti, još nije toga,
A što je sada, za čas ne će
Od prošastja ostat svoga;
Na hipu se vrieme vrti,
Jedan hip je sve do smrti.

Ah da u što možeš rieti,
Da se uzdaš veće odi?
Je da u vrieme? Vrieme leti
I u dohodu svom prohodi;
Zgledaj, gdi si, svidj se, tko si,
Ufaj, kaj se, moli, prosi.

[1] jest, [2] njihovo, [3] jer [4] kamen

Tko se rodi, svak umrije
I bi kao ti prije tebe;
Da, kao njemu i tebi je
Mrtvu biti od potrebe,
Da za tobom rode opeta
Novi narod, nova ljeta.

Ivan Gundulić.

Slava gospodu!

Duša moja u veselju
Veličanstva Božja poje,
U mom dragom Spasitelju
Raduje se srce moje.

On s nebesa blag pogleda
Na me slugu poniženu,
Čim narodi unaprieda
Svi će mene zvat blaženu.

Čestitu me toli učin',
Da nije druge čestitije,
Onoj moći i svetini
Čijoj slike nigdje nije.

Od plemena do plemena
Božju milost uživaju
Čeljad srca umiljena,
Koji od Boga straha imaju.

Svemoguće njegve desne
Vlast bezmjerna, kâ sviet stvori,
Glase ohole i obiesne
Poplesane na tle obori,

Mogutnike usione
Sa gospodstva smače i dignu;
A snižene i priklone
Na mogućtvo pouzdignu.

Ubogima još udieli
On dobara svakih mnoštvo,
A bogatih družbu ucvieli,
I dovede na uboštvo.

Najposlije sina svoga,
Od kog stvari draže nema,
Za otkup sužnja svieta ovoga
Hotje poslat umrlima.

Milosrdje neizrečeno
I ljubav ga vruća usili,
Izraelovo da koljeno
Darom rajskim on pomili.

On Adamu slugi svomu
Sreće obeća podat ove,
I svem rodu čestitomu,
Kî je od krvi Abramove.

Gjon Palmotić.

U Božjim rukama.

Slaba plav [1] od moga života, Bože moj,
Sred mora strašnoga u noći primrkloj
Brodi se sred zime sinjome pučinom
Najgore u vrime, s oblačnom godinom,

[1] splav

U sili vjetara s gorami od vala,
Bez brzieh jedara i dobrieh vesala.
Put nebi je uzmeće val morski i more,
Zdržat jer je ne će, oliti ne more;
Drugi je val obori k pakljenom ponoru
I grob joj otvori u grobu, istom moru.
Ko da se sahrani,[1] ko da ne pogine,
Ako je ne brani s nebeske visine?
Ti vjetre ukroti, tihoću učini
Po tvojoj dobroti, Bože moj jedini!

Ivan Bunić.

Spomena čovjeku.

Nij' za drugo na vom svitu
Čovjek stvoren od ruk Boga,
Kad mu dušu plemenitu
Dâ sred raja zemaljskoga,
Neg da ovdje tako hodi,
Tako žive i putuje,
Da se v smrti prav nahodi
I da v nebu gospoduje.

Zač Bog stvori mnoge staze,
Mnoge pute i načine?
Neg da po njih ljudi plaze
Do nebeske domovine:
Za to knjige, za to pisma
Zapovidi i zakoni,
Poda, da koj ide s njima,
Vičnu radost mu nakloni.

[1] očuva.

Prvi puti lahki bihu
Pred sagrišenjem naravi,
Ali sada zarastihu [1]
Ko ledina u dubravi;
Nit se more v raj nebeski
Bez pastira i vojvode,
To učiniše grisi teški,
Koji krivim putem hode.

Ki sakriše put pravični,
Koga s križa Isus kaže,
Ponutkujuć on krivični,
Koji nime stvari traže.
Obrati se o čoviče!
Obrati se, jur si dosta
Dosad bludil, nevjerniče,
Zbog življenja tvoga prosta.

Katarina Zrinska.

Pjesan božanstvu.

Poniženo klanjam ja te,
Boga očita i skrovena:
Čiem istino zakriva te
Od prilikâ ovieh sjena.

Sve se Tebi me podlaga
Željno srce, duh gorući:
Ter mi gine moć i snaga,
Tvoja otajna razbirući.

[1] zarastoše.

U Tebe se me tegnuće, [1]
Okušenje i vid vara:
Nu vjerovat duh prignut je,
Što ču od tebe stavno zgara.

Tim vjerujem sve, što otprije,
Blag Jezuse, nam naredi,
Jer istine slične nije
Toli istinoj pri besjedi.

Jur na križu bi skroveno
Tve božanstvo samo u puti,
Odi [2] i biće božanstveno
I čovjeka vid ne ćuti.

Nu ja, oba da su u tebi,
I oba odi, znam, skrovita:
Ter te pitam u potrebi,
Što pokajan lupež pita.

Prem ko Toma da tve rane
Ja ne tičem i ne gledam,
Tvoje istine vjerovane
Častim, klanjam, ispoviedam.

Ah daj, da svedj vjeruju te
Jače želje me sliedeće,
Da svedj stavno ufam u te,
Da te ljubim svak čas veće.

Bože smrti milostive,
O spomeno preblažena,
O jezbino, kom oživе
Naša duša, griehom strena.

[1] nastojanje [2] ovdje.

*

Ah dopusti, da svies[1] moja
S tebe ožive srećno dosti,
Da vječnoga sred pokoja
Tobom kuša sve sladosti.

Ptico otajna, ka svakoga
Krvi ozdravljaš ptiće ubjene,
Operi me gnjusna ovako
Tvojom krvi bez procjene:

Od ke jedna kaplja sama
Može zloće svega sviti
Umnožitim[2] zamjenama
Prekomjerno zaplatiti.

Bože! koga ljubim dike
Pod zlamenom tiem videći,
Ah molim te, daj mi u vike,
Što toliko hlepim steći:

Da vidjenjem tvoje slave
Ma se duša poblaženi,
I lieposti tve gizdave
Svedj uživa bez zasjeni.

Ignjat Djordjić.

Ufanje.

Hodi, trudi, nemoj stati,
Pomnjiv budi, pokoj dati
Trudu hoće vični stan;
Priko vrha ove gore
Jur jest svrha; nuto zore
Jur se bili rajski dan.

[1] svijest [2] nebrojenim, sjajnima.

Lip je vinac, ako ne će
S trudom linac da ga steče,
Nij' li takav slip i lud?
Ah ne kasni pokoj mili
I dvor jasni s malo dili
Steć za kratak možeš trud.

Kako mlogi svitu služe,
I ubogi još se tuže,
Praznu daje plaću svit.
Njegva vika svitlo svane
Ne ima vika: brzo sahne
Ko u večer slabi cvit.

Stoj viteško, pati, idi,
Nije teško, plaću vidi,
Manje od nje trud jest tvoj.
Vincem vičnim čas Bog plati,
Čudom srićnim priobrati,
On na biser vrući znoj.

Ako blago triba dati
I sve drago; i to pati,
Još rad isti život daj!
Misli na to, tim se kripi:
Stečem za to vinac lipi,
Stečem slavu, stečem raj!

Antun Kanižlić.

Pobožnica.

Krili mi se, krili,
Pjesmo roda moga!
Nebu nad oblake
Do višnjega Boga!

Razigraj, uznesi
Srca vjerna puka,
Da nam budeš glasom
Još i praunuka.

Pobožna i voljna
Teci nam iz usti,
Preda se da Višnji
Pobožnicu pusti.

Dike tvoje divne,
Bože, kolike su!
I na bielu danu
I pri zviezda kriesu!

Velik žarom sunca,
Po nebu si zviezdnom
Velik triesom groma,
Prostora si bezdnom.

Divan si tolikim
Divnim stvorinami,
I njih strojem, redom,
Silnim razlikami.

Divan čudom jednim,
Čovjeka što stvori,
Uma, srca glasom
Da mu jezik zbori.

Slava tebi, Bože,
Što nam slovo krasno
Pri tvom žrtveniku
Oglaša se glasno.

Krili mi se, krili,
Pjesmo roda moga,
Nebu nad oblake
Do višnjega Boga.

U krasotu cvieća
Liepo odjeni se
I odnesi cvjetne
Bogu milmirise.

Božjem veličanstvu
Nek se milje pjeva,
Kano što ga pjeva
Slavuj mu i ševa.

Slava u viek vieka
Bogu na visini!
Blago i mir Božji
Miloj domovini!

Ivan Trnski.

Bog i molitva.

Bacim oko na nebo visoko
I na jato zviezda kano zlato,
Gdjeno sije, koj noću otkrije
Djela svaka zlikovca opaka;

Mjesec sjajni, tužitelj potajni,
Il rumena zorica jutrena,
Gdje pred svojom otkriva gospojom
Svoja lica svjetlosti carica.
Bacim oko na polje široko,
Razne trave, zelene dubrave,
Gdje je sjelo čobanče veselo
Pa na malu prebire sviralu;
Il težaci po crnih trojaci'
Gdjeno svoje trudno lice znoje;
Il po gori, gdje potok žubori,
Po grančicah pjenje ptica:
Sve mi javlja, pred oči mi stavlja,
Da imade, koji svašta znade,
Svašta gleda i sve tako reda,
Svašta stavlja, sve tako upravlja,
Svašta može: Ti da jesi, Bože!
Sve, što niče, što se samo miče,
Sve, što cvate, opominje na Te,
Sve, što rodi, od Tebe dohodi,
Sve, što zrije, bez tebe nam nije,
Što je mira, iz Tebe izvira;
Nema veće, osim Tebe, sreće,
Nema prave, osim Tebe, slave,
Ni radosti, nego s Tobom dosti,
Ni pokoja, gdje nij' ruka Tvoja:
Jaki Bože, sve se s Tobom može!
Blažen taj je, ko Ti se podaje,
Ko Te štuje, tri put blago mu je,
Ko Te moli, ne zna, što su boli,
Ko Te slavi, tomu raj se javi,
Ko Te ljubi, on se ne izgubi:
Jaki Bože, sve se s Todom može!

Udostoji milosti me Tvojih:
Što god činim, da s Tobom jedinim
Od početka budem do svršetka,
Il se ganem, il idem, il stanem,
U snu prenem, il bdeć okom trenem,
Da Te slavim, da ne zaboravim,
Sve, što imam, da od Tebe primam.
Srce moje, nek je vazda Tvoje.
Miso moja, nek je vazda Tvoja!
Kud god hodim, daj, da Ti ugodim!
Kad s ovoga ja pak laživoga
Svieta podjem, daj da k Tebi dodjem:
Jaki Bože, sve se s Tobom može!

Mato Topalović.

Bogu.

I.

O Bože silni! sićušan crvak tvoj,
Kojemu sieva glavica s iskrice
Tvojega vječnog svjetla, otaj
Crvak miče se na slavu tebi.

Dahom mu svojim iskricu tu rasjaj,
Da tebi sija on što većom ljeskom
I kriesnicom bar da bude medj
Svjetlilonoscima tvoga slavlja!

Uznesen žarkom ljubavi k tebi on
Gori od želje: shvatit, opsegnut i
Pjesme si viencem tvoje biće
Oviti: ali zemniku tužnom

Pamet se muti, um se zapanjuje
I klone misô tajnu motreći tvog
Bića tekuću kroz svu vječnost
I po beskrajnosti svud rastrtu.

Kud godjer krene duh mu se, svagdje te
Vidi i čuje, svagdje tvojim se on
Divi čudesom i u svemu
Ljubavi, mudrosti i svemoći

Pozna ti trag; sva priroda govori
O tebi glasom svojih bezbrojnih na
Udiv stvorova, ili mûkom
Kazuje na te, da jesi — svagdje!

Ti jesi!... a šta jesi?... kojim da te
Likom okruži, kako da zahvati
Ljudska te misô, kada ti se
Njoj otimlješ kô daljina oku

Na strane sve i svud? Ah u zrcalu
Ljudskoga tiesnog pojma cjelovite
Slike ti nema... mjera ne mož'
Da neizmjernosti, kap da moru

Bude okvirom! Ti sve nadilaziš,
Svih preko medja ti se raširuješ,
Svih iznad stupnja ti se dižeš,
A što o tebi u um siže nam,

To jeste ono malo, i sužnju što
Od neba silnog tiesan na prozor mu
Uze zasieva! — Šta si, umu
Ostaje tajna do vieka; ali

U srce svako, kom se otvaraju
Pram nebu čuvstva cvieti, neprestano
Sipe, kô blaga rosa, viesti:
Kakav nam jesi, o Bože tajni!

II.

Ti jesi blag i dobar i milostan,
Ti jesi jak i mudar i pravedan,
Ti jesi svet i blažen — o ti
Jesi jednome na struku razvoj

Sviju vrlina! Um si nad ume sve,
Vječnik vremenâ, car neizmjernosti,
Vladar udesâ! Tebi nema
Para, ni druga, ni premca, niti

Takmaca: jedin ti si za sebe u
Svemiru bitnik, a sva druga bivad
Pram tebi to su praške, što tek
Tvom se na suncu vide, da jesu!

Sve s tebe biva: vir si, iz kojeg svi
Životi teku, more, u kojem se
Sve smrti tope, uzrok prvi
Svega na svietu i cilj mu zadnji!

Ti sve razvijaš i unapredjuješ
Mienom: sve ide i prolazi, svemir
Vječni je svemienj, ti jedini
Samo u njemu vječna si stalnost!

U vrieme misô kamo god zaroni,
Kud godjer prhne ona u prostoru,
Svud tebe nadje, ali tebi
Iskona nigdje ni konca: vječnost

Tvojim je viekom, vas sioni svijet
Tvojim je stanom! a u svijetu tom
Silnom ne mine časak, niti
Kapljica kane, nit listak šušne,

Ńit ptica pisne, misao krene il
Srdašce kucne igdje i ikada
Bez tvoga znanja; sve bezbrojne
Stvorove svoje, i sve im znake

Opstanka, i jave života im
Imadeš ti na umu, i svim se ti
Odzivlješ ocem pravednikom,
Ljubav bo tvoja sviju je majka!

Sva sila, sva moć svieta ovog tvojoj
U ruci leži: njom svemogućnicom
Tvoriš i držiš i ravnaš sve
Sviete i vieke, i njom ih mrviš!

Al tu uz moć i silu, koja tvojoj
U ruci leži, ona opet ti je
I blaga svakog puna, tako
Njom i usrećuješ sve, što činiš,

I sreću svu u vlasti svojoj imaš.
O ti ju vječnom milosti poplavom
Širom razlievaš, i vaskolik
Sviet vječitim uspjehom nataplješ;

Al joj i svaku kapljicu ujedno
Na vagi pravde strogo dosudjuješ
Jedincu; ti sav sviet svojoj po
Volji udesuješ i periš i

Na boljak putiš; al slobodnoj ipak
Tim volji na put ne staješ nijednoj;
I tako ti i zlu na moru
Svieta valovat svakom dopuštaš;

Al vali svakom sleći se moraju
Opet medj stalne obale smjera tvog
I nosit općem blagoslovu
Ladje: u tom ti višnja je mudrost!

III.

O Bože! tko da smogne iznieti na
Vidik vrlina tvojih svekoliko
Obilje, tko da suncu svieta
Sve izbroji blagotvorne zrake?

Na koncu svaka pjesma umorna na
Podnožje pada tvom veličanstvu i
U skrušnji svojoj samo jošte
Tepati može moleć se tebi:

Ja samo tvoje zvučak sam milosti,
I prah je stan moj, ter povjetarce, što
Iz njega časkom dignu mene,
U nj me opeta i spusti evo.

Oprosti, Višnji, da se u tvoju ja
Zaletjeh visost, vrh nedokučnosti
Odabrav svrhom sebi, da se
Omjerih tvome na neizmjerju!

Slavom se tvojom viekovi svi ore,
Nebesa ječe njome, i sunce ju
Svjetlom prijavlja suncu, a glas
Moj šta je zboru u tom svemirnom?

Što hak slabog na izdahu lahora
Uz huk vihrovâ — što i praporca zvek
Uz tutanj zvonâ — što i puć u
More kamečka uz šum valovâ!

Petar Preradović.

Vjera.

Tužne grudi, kakva bol vas ciepa,
Eda l' njojzi nigdje nema lieka?
Ima, ima. Neba kćerka liepa,
Vjera, ranam melem jest od vieka,
Vaša bez nje ne uminu bol.
O, kada bi trubâ od Jerika
Urnebesna zaorila rika,
Brieg da trepti, s nje da trepti dol:

„Sveta vjero! ti si glasnik mira,
Ti si zviezda širom tamne noći,
U dvojbah si kotva posred vira,
Vieke majka čudotvorne moći.
Makar kuca kobni smrti čas,
Komu srce ti si ohrabrila,
Nek se sruši na nj i pakla sila,
On u tebi s nadom gleda spas."

Stjepan Ilijašević.

Jutrenja molitva.

Mi i danas ustadosmo živi,
O Gospode svieta i vječnosti,
Nek s mirisom jutrenjega cvieća
Glas se diže naše zahvalnosti.

Ti i danas svoj blagoslov spusti
Na sviet čitav, nek se srećno budi:
U vazduhu ptica, što te slavi,
Riba u vodi i na kopnu ljudi!

Nek oplodi novo sunce njivu,
Ratarevim znojem orošenu,
Da obilnom siromašak hranom
Trpezicu vidi pokrivenu.

Kroz pustaru putnika sprovedi,
A mornara čuvaj na pučini,
Da dospiju kraju puta svoga,
Te ih zdravo dočekaju njini.

Tamnu dušu, što osvetu snuje,
Oj razgali, namjeru joj smrvi,
I zadrži ubojici ruku,
Da se bratskom ne omasti krvi.

Satrvena srca, koja cvile,
Poutješi, izlieči im ranu,
Il održi barem, da u ponor
Očajnosti crne ne upanu.

A na one, što uzdišuć griešni
S nam zajedno viču ti: Oprosti,
Izlij, Bože, milosrdje tvoje,
Da odahnu, svake griže prosti.

Ko dan ovaj, tako još nek mnogi
Zateku nas žive, Gospodine,
Ali svaki u djelima svetim
Neka tobom blagosloven mine.

I pošljednji kada nam osvane,
Ti ga tiho nad nama zatvori,
Pa od grieha očišćenoj duši
Vječnih dana dvorove otvori.

Matija Ban.

Moje milje i omilje.

Dragica
Miholić
Bererlino Se
I.P. Sv. Nedlje

Mila mi je rujna zora,
Što s istoka tek izvire,
Ter po svietu s rodnih gora
Svjetlost svoju rasprostire;
Dočim ptice pjevačice
Iz tankoga grla svog
Hvale, slave sa grančice
Stvorca svieta svemožnog.

Žarko sunce milo mi je,
Kad se s brda pomaljuje,
Ter se pram njim narav smije,
Stvor se svaki pomladjuje;

Od sanka se svoga budi
Bilje, trava, šari cviet,
Čovječje se šire grudi,
Veseli se čitav sviet.

Milo mi je sinje more,
Kad je mirno poput ulja,
Labudovi kad u nj nore,
Kad se po njem ladja ljulja;
Kad ga oblak obavije
I prikrije tamnilom
I silni ga vjetar bije,
I za gromom grmi grom.

Milo mi je ravno polje,
Jedrim klasjem pozlaćeno,
I pitomo to prodolje,
Bujnom lozom okićeno,
I livada i rudina,
Što ih kruni zelen bor,
Što ih resi djetelina,
Žuto cmilje i trator.

Mio mi je u pučini
Zim-zelenih niz otoka,
Što no pustoj u daljini
Šire mi se ispred oka:
Čim za neba jošter vedra
U tišini sumračnoj
Brižni mornar skuplja jedra,
Tamo išće prebjeg svoj.

Mili su mi za proljeća
Srebrnasti potočići,
Što romone izmedj cvieća,
Po kom hrle laki ptići;
Tu, kad ljetno sunce zgrije,
Kad me svlada teški rad,
Ispod jelâ granatije
Ištem odmor, ištem hlad.

Mila mi je lastavica,
Što leprša po jezeru,
I ljubezna grličica,
Što no guče o večeru,
Kad pastirče zadijeva
Mile diple za svoj pas,
Ter on sluša, kako djeva
Ćurličući diže glas.

Milo mi je snježno šljeme
Gorostasne te planine,
Što no diže gordo tjeme
U nebeske u visine;
Mio mi je gaj zeleni,
Bliedi mjesec, zviezda sjaj,
I slavićâ zanešenih
Klik veseli, tužni vaj.

Mio mi je zalaz sunca,
Kad rumene kroz oblake
Od vrhunca do vrhunca
Umiruće strielja ždrake;
Čim brežuljci i poljane
Zdravom zvuče Marijom,
Ter pomorcu suza kane,
Što tad sjeća slatki dom.

Mila mi je molitvica,
Što je sunca na zahodu
Samohrana udovica
O muževljem moli godu;
I što ribar u plavčici
Nakon znoja obilnog
Bogu kliče i Djevici
Iz dubanca srca svog.

Mila mi je iznad polja,
Izmedj bristâ, posred sela,
Pusta skromna bogomolja,
Il crkvica biela, biela;
Uz crkvicu grobovište,
Gdje izdana, tužna kćer
Mile majke ploču ište,
Da tu cvili, pod večer.

Mlado čedo milo mi je,
Kad majčine uz popievke
U nju gleda, njoj se smije,
K njoj se klisa iz kolievke;
Pram propelu kad ručice
Čedno sklapa, te za njom
Bogomile molitvice
Nježnom tepa usnicom.

Milo mi je momče mlado,
Što za narod i slobodu
Srnuo bi svagda rado
I u vatru i u vodu;
Nit se u njeg ugasio
Vjere svete žarki plam,
Niti mu se ogadio
Umjetnica vilâ hram.

*

132

Jeka

Mio mi je starac siedi,
Što srčene omladine
Budnim okom staze sliedi,
I namjeru i vrline;
A stranputne i mlitave,
Jarom svetim nadahnut,
Puti, bodri k viencu slave,
Vrletni im krči put.

Mila mi je djevojčica
Stidna, čedna i radina,
Kad je resi trobojnica,
Kad joj mila domovina;
Kad u život bez poroka,
Uz kršćanski čisti goj,
Ko zjenicu svoga oka
Ljubi krasni jezik svoj.

Mila mi je skromna djeva,
Što no. svietu uklonjena,
Pokorničke pjesme pjeva,
Bogu vječno zaručena;
I sestrica milog srca,
Što, gdje žešći biesni rat,
Tu u pomoć mrućim vrca,
Ko rodjena, slatka mat.

Braća su mi moja mila,
I sestrica jedinica,
I majka mi ostarila
Moga oka zjeničica!
Mila mi je uspomena
Preminulog roda mog,
U duši mi uciepljena
Sveta slika baba svog! . . . .

A sve milje i omilje
U tebi mi, Bože mili;
Moj ti narod pod okrilje,
Tudjoj mi ga otmi sili;
Složi uda razdrobljena
Hrvatskoga roda mog;
Blagoslovi sva plemena
Cielog roda slavjanskog!

Stjepan Buzolić.

Djetinja molitva.

Višnji oče, koga štuje
Moja majka, babo moj,
Sve što misli i čuvstvuje
Tebi diže vapaj svoj.

Žarko sunce, mjesec bieli,
Jasne zviezde, neba svod,
Ciela zemlja, svemir cieli
Desnice su tvoje plod.

Za boravak zvučnim pticam
Spravio si ubav gaj;
Darovao lepiricam
Hitrost striele, dúge sjaj.

Nježna tvoja ruka pìta
I najslabljí živi stvor;
Nit zaludu lasta vita
Popolieta uz moj dvor.

Ti čovjeku udielio,
Da te spozna, uma dar;
U njedra mu uciepio,
Da te ljubi, čuvstva žar.

Višnji oče, meni vele,
Da najviše ljubiš nas,
Što smo nalik na andjele;
Da najvoliš čut naš glas.

Kad je tako, oče dragi,
Tebi dižem usklik svoj,
A ti svrni pogled blagi
Na sinovlji vapaj moj.

Daj da budem svedj, u svemu
Tebi odan, tebi drag;
Svedj poslušan starijemu,
Vršnjacima svojim blag.

Kô što cvietak od lijera
Čistu čuvaj moju grud;
Daj da sveta tvoja vjera
Svu pronikne moju ćud.

Daj da mirne živu danke
Moja majka, babo moj;
Ukrasi im noćne sanke,
Ublaži im dnevni znoj.

Reci vjetru i oblaku,
Da utaže biesni gnjev;
Da ne pliene siromaku
Sada žetvu, sad usjev.

Podaj lieka bolesniku,
Od pošasti čuvaj sviet,
A povrati prognaniku
Omiljelu njegvu kliet.

Sirotici bud obrana;
A gladjahnu podaj kruh,
Što mu krati tih gavrana
Tvrda ruka, škrti duh.

Tvoj hrvatski narod mili
Od zlotvora brani svog:
Velji Bože, ti zakrili
Sveta prava roda mog.

Ne daj, da nas nesklad slama,
I razdora toči crv,
Kad nam svima po žilama
Istovita teče krv.

Tvoje carstvo nek prodire
Do u sljednji svieta kraj;
U ufanju tko umire,
Otvori mu svietli raj.

Nakon smrti zemlja sveta
Hranila nam mirni prah;
Nit ga trla divlja peta,
Nit plienio vihra dah.

Stjepan Buzolić.

Oj vi gorski svećenici . . .

Oj vi gorski svećenici,
Neshvaćeni mučenici,
Niko ne zna vašu tugu,
Nit vam jade ne poznaje, —
Vi možete drug tek drugu
Isplakati svoje vaje;
Sretnimi vas ljudi misle,
A vas teške biede stisle.

Snieg praminja, bura vije,
Nigdje puta, staze nije;
Na vrletnoj gorskoj kosi
Što l to jecnu, što l to sinu?
— To svećenik starac nosi
Umirućem popudbinu;
Po smetovih teško kroči,
Da u biedu nadu toči.

Sve je pusto, nigdje ništa,
Nigdje krova nit ognjišta,
Vjetar cvili, kiša lije, —
Podaleko iza gora
Grom se ori, munja sije;
Ko do župnog stupa dvora
U to kasno noćno doba:
Valjda mrtvac iz svog groba?

Biedan putnik, — služba zove
Njega ove u visove;
A župnik ga rado prima,
Tà i kud bi mogo sade?

S njime dieli sve, što ima,
Tek mu svoje krije jade:
O puka mu zbori biedi,
Da ga brani, da ga štedi.

Oj vi gorski svećenici,
Svog naroda prosvjetnici!
Vaše duše, srca trake,
Dalko siju, griju milo,
Praznovjerja goneć mrake,
Lomeć zloći krhko krilo,
Kroteć pučkoj strasti biese,
S njih da sviet se ne potrese.

Kad se digne teška ruka
Izmučenog, jadnog puka
Očajnički na gospodu,
Što mu sišu znoj sa čela,
Gaze pravdu i slobodu, —
Vaša riečca mudra, smjela,
Rišuć Božjeg sina muke,
Sustavlja mu teške ruke.

Oj vi gorski svećenici,
Božje pravde navjesnici!
Utješnici cvilnoj suzi
Prezrenoga, jadnog puka,
Jedini mu vjerni druzi
Posred sreće, posred muka,
Prezirom vam sviet to vraća,
Progon vam je svjetska plaća,

Kad vam s tuge srce svisne,
Kad vas ljuta boljet stisne,
Ko vas pita, gdje vas boli?
Ko vam suzu da utomi?
Šuti, trpi, pjevaj, moli,
Makar da se srce lomi;
Ko još da se za vas brine,
Kukavice sred planine!

U pustoši, u samoći,
Ostavljeni, bez pomoći
Vašoj maloj u sobici —
Bog će zadnji dah vam čuti, —
Kô cvjetići samonici
Tako ćete uvenuti;
Skroman grob sred vašeg stada,
To vam konac i nagrada.

Oj vi gorski svećenici,
Božjoj slavi žrtvenici,
Vaše suze, vaše jade
Kano cvieće andjel kupi,
Da vam krasan vienac dade,
Kad vam k smrtnom logu stupi;
Jer je vaše sve trpljenje
Bilo drugim na spasenje.

Jovan Hranilović.

Pjesma andjeoska.

Ja sam opet sâm, al tih i smiren,
Jer mi dušom pršće nada živa;
Čini mi se, da se u čeznuću
Zemlja s nebom grli i cjeliva;
A kô rajski zvuk, pun tajne slasti,
Piev se čuje, tiho rominjući,
To andjelci silaze s nebesa
Andjeosku pjesmu pjevajući:

„Slava budi Bogu na visini,
A mir dobrim ljudem na svoj zemlji!
A ti, sviete, stari nevoljniče,
Ti dostojan sada doček spremlji
Božanskomu Spasitelju svomu;
Bog je dobar, Bog je obećao,
Da će ti ga poslat milostivo,
Kad se jednoč budeš pokajao.

Jerbo ti si bio velik grješnik
Sve od časa svojega stvorenja,
Al tog grieha nema, za koj ne bi
Na nebesih bilo oproštenja,
Jer je tamo radost mnogo veća
Vrhu jednog pravog pokornika,
Nego vrhu devetdeset devet
Tko zna kako čistih pravednika.

Za to i Bog svemu svietu prašta,
Pa mu na dar šalje sina svoga,
Da ga spasi, da ga na grud vine
Kô grješnika — ali pokajnoga,

Koj je dosta trpio i strado,
Jerbo grieh je ujedno i kazna,
Bar za onog, u kog grud još nije
Svakog čuvstva lišena i prazna.

Neka tako bude i na zemlji,
Kako Gospod na nebesih sudi:
Kad on prašta i najveće griehe,
Kako ne će prostiti ih ljudi?
Zemska djeco, za to se poklonte
Pred nebeskim ocem Svemožnikom:
Ljubite se, pazite i štujte,
I praštajte pravim pokajnikom!...

August Harambašić.

Aleluja!

Iz trave digli glavu cvjetići
I raduju se suncu proljetnom,
Po zraku lete već leptirići,
Veseleć se životu presretnom;
I truli panj se evo prenuo
Iz mrtvila, iz svoga zimskog nuja,
Zelenilom se sav odjenuo
I kô da tiho šapće: Aleluja!

I oblaci na nebu visokom
Obavili se svjetlom rumenim,
I grmići po lugu širokom
Zaodjeli se ruhom šarenim;
Vrelašca usred šumske lagode
Romone tiho u sto slatkih struja,
A svaki uzdah majke prirode
Zahvaljuje se Bogu: Aleluja!

I silno se je more smirilo
I tiho ljubi svoje kamenje,
A sunce ga tetošit primilo
I stvara po njem zlatno prstenje;
I vjetrić blag u dalj uminuo,
Ni daška nije čuti, niti zuja,
Po svemiru se mir rasplinuo,
A samo zvono zvoni: Aleluja:

I ljudi rajsku slast uživaju
Rješavajuć se zemskih okova,
A samo mrtvi slatko snivaju,
Al život buji i vrh grobova;
Iz kostiju se trulih pojavlja
Milòduh ruže, prepun tihog nuja,
I mjesto mrtvih žive pozdravlja:
Uskrsnut ćemo opet: Aleluja!

Uskrsnut ćemo! Vječne i istine,
Što razgoni nam misli žalobne:
Da život ipak posve ne gine
Pred veličanstvom smrti zlokobne.
Života himnu pjeva pobjednu
I trn i cviet i dašak i oluja,
Budućnost kažuć nam nedoglednu
O Uskrsu: Hosana! Aleluja!...

August Harambašić.

Oče naš!

Oče naš, o Bože svemogući,
Koji jesi gore na nebesih,
Otkad si se, svietom ravnajući,
U tolikih javljao čudesih,

Te su ljudi veličanstvu Tvome
Već i onda žrtve žrtvovali,
Dok su jošte u neznanju svome
Jupitrom Te il Perunom zvali,
Kô što i sad padaju preda Te
I gdje led se širi na sve strane,
I gdje divno južno cvieće cvate
Tamarinde, palme i banane.

Nek se svuda sveti ime Tvoje,
Neponjatno, tajno, veličajno,
I nek dodje usred slave svoje
Na tu zemlju kraljevstvo Ti bajno,
Da ti ljudi budu djeca prava,
Sitan odlik silnog bića Tvoga,
Da potamni ljaga im krvava
Zlokobnoga grieha istočnoga;
I da vazda vrhu drugog svega
Preponizno slave samo Tebe,
I da ljube svoga iskrnjega,
Brata svoga, kao sama sebe.

Neka bude vječna slava Tvoja
Svud na zemlji, kao na nebesih,
Što se javlja dokazi bez broja
U lahorcu i u zemljotresih,
Da nam kaže Tvoju volju svetu,
Nedohitnu našem slabom umu,
Koj se gubi u svome poletu
Kao dašak u oluje šumu,
Te smo samo u čudu i strahu
Radi svoga silnoga neznanstva,
Pa kô crvi gmižemo u prahu
Pred otajstvom Tvoga veličanstva.

Daj nam, Oče, kruha svagdanjega
Bar toliko, što nam žiću treba,
Jer bitisat ne mogu bez njega
Sinci zemlje, kao sveci neba;
Ali daj nam i božanske hrane,
Da nas za njom mine vječna želja,
Daj nam slatke i nebeske mane,
Živog kruha svetog evandjelja,
Da se njime okriepi nam duša,
Koja dosta trpi i očaja,
Da bar malko već na zemlji kuša
Slasti Tvoga nadzemaljskog raja.

I oprosti naše duge samo,
Dobri Bože, nama nevoljnikom,
Kô što i mi rado opraštamo
Na tom svietu svim našim dužnikom;
Velika je naša krivnja stara,
Al je Tvoja milosrdnost veća,
I sve, što se na toj zemlji stvara,
Sve nas samo vazda na nju sjeća:
Ti nam nebo vedriš i oblačiš,
Ti nam daješ tamu i svjetlinu,
Sniegom, cviećem zemlju nam presvlačiš,
Blažiš zimu, suzbijaš vrućinu.

I u napast ti nas ne uvedi,
Da se Tebe drsko odreknemo,
Pa da onda u užasnoj biedi
Za svu vječnost ludo poginemo;
Već nas puti k primjeru jedinom,
Što ga vječna povjesnica znade,
Da sa Tvojim razapetim sinom
Podnosimo sve nam teške jade;

Pa kad na nas nevolje se slože,
Krst će nama biti spasa znamen:
Svemogući, vjekovječni Bože,
Izbavi nas uviek od zla! Amen.

August Harambašić.

Pjesma patnika.[1]

Tlačite nas, ništite nas kano biesni vuci,
Mi stojimo postojano s palmama u ruci.
Trgajte nam djecu našu s izjadjenih grudi,
Zaboravte još i više, da ste braća, ljudi.
Umirući mi živimo . . . Zalud vam je djelo,
Naša smrt je život za nas, al za vas opielo.
Verige nam režu meso, krv se naša lije,
Skršeno je tielo naše . . . duša naša nije!

Srušili ste kuće naše i naše oltare,
Po prašini vukli ste nam djede naše stare,
Djevicama nanieli ste krivicu, sramotu,
Za muke nam izmislili najveću strahotu.
Žene naše, biedne žene, žrtvom su vam bile,
S truplima se našim vaše uze ispunile.
Verige nam režu meso, krv se naša lije,
Skršeno je naše tielo . . . duša naša nije!

Zalud sila, zalud njegve! Pobjeda je naša!
Iz vaših će gordih šaka ispast krvna čaša.
Ne treba se bojat smrti, koji mrieti znade,
U života knjizi piše Vječnost naše jade.

[1] U toj pjesmi crta nam pjesnik mučeničko življenje i teške patnje prvih kršćana, koji moradijahu svoje molitve i obrede obavljati duboko pod zemljom u tako zvanim katakombama.

Svaki tirjan srušit će se u prah poput zmije,
A nad njim će sretan stupat, kojeg sada bije.
Verige nam režu meso, krv se naša lije,
Skršeno je naše tielo . . . duša naša nije!

Napried, napried svietli rode, ne boj se tirana,
Sjeme slave i slobode krv je tvojih rana;
Iz dubine katakomba nov se život rodi,
Sinuti će skoro sunce i našoj slobodi.
Zlotvori nas dugo muče i satrt nas žude,
Prodali su za kesu nas mnogi naši Jude.
Verige nam režu meso, krv se naša lije.
Skršeno je naše tielo . . . duša naša nije!

Dr. Velimir Deželić.

Pjesnik Mariji.

I car i prosjak k tebi, Djevo, leti,
Da metne cvietak na tvoj oltar sveti;
I diete malo pred noge ti palo,
I starac kleko, pred tobom se moli,
Očajnik svoje izbraja ti boli,
Pred tobom, Majko, veliko i malo.

Prvenče svoje nosi žena mlada
I ona ti ga prikazuje sada:
Ah, viek mi, diete, Marijino bilo!
I djeva tamo vapi iz dna grudi:
Sva ljubav moja Marijina budi!
Sve tvoje milo traži, Majko, krilo.

Al samo pjesnik kao kamen stao,
Ni da bi žicu liri dotakao,
Da tebi vine pjesmu u visine;
Vilinska ruka kad mu vienac splela
Na oltar Majci od liljana biela? —
Sâm pjesnik ne zna ljubavi majčine? —

Tek, Majko moja, dvaest i šest ljeta
Koracam eto širom bielog svieta;
Još mlad sam, rekoh, da ti diku pjevam. —
Al šta su dani? svi su dani tvoji —
Za pjesnika me, Majko, svog usvoji,
Da slavom tvojom zemlju zaodievam!

I slavulj pjevat u proljeće stane,
I ja ću pjevat u proljetne dane.
Jest, tad je doba, kad srca imade!
Ja idem odmah uzet liru svoju
I uz nju, Majko, pjevat ljubav tvoju:
Mlad pjesnik Majci u naručaj pade!

Ivan Ev. Šarić.

Milosrdnica.

Mir, noć je tajna, kućarica tamo,
Još u njoj samo ršće voštanica;
Noć tiha, niema, tužan uzdah samo
Kroz prozor šalje ova potleušica.

U tihoj sobi, gle, sirote žene,
Tu leži blieda, sa smrti se bori,
A kod nje nikog, niti mrtve sjene,
I voštanica sad će da izgori.

„Ah, šta ću tužna, bez ikoga — jao!
Sto smrtnih muka nasrnulo na me;
Ah, tko bi jadnoj kaplju vode dao! —
Baš nikog nema, izim noćne tame.“ —

Odiela mrka, pokrivala biela
U sobu stupi mirno žensko lice,
Siroti ženi djeva pohitjela,
Kroz prozor čula uzdah očajnice.

I svetom nadom ženi blaži muke:
„Pram nebu onom, draga oči vini,
U Božje, seko, izruči se ruke,
Oj gore srce k vječnoj domovini!“

„Nebeski Oče, beskrajna Ti hvala,
Ti posla meni ovoga andjela,
Ni majka ljepše ne bi tješit znala,
O sad ću umriet mirna i vesela!“

I milim okom u križ djevin gleda
I sad ga uze, drži i cjeliva
I ruku dignu na smrt žena blieda
I izdišući djevu blagosliva. —

Mir, ponoć tajna, kućarica tamo,
A u njoj presta drhtat voštanica,
Kroz okno gleda mladjak-mjesec samo:
Tu djeva moli; — mrtva sirotica.

Ivan Ev. Šarić.

*

Molitva moja.

Jutarnje zlato kad diljem obzorja sine,
I usplamti zemlja u tisuću divotnih boja,
Milòpojka zlatna mi k nebu iz srca mog pline —
Molitva moja.

Božjim kad hramom glas zvonca zadršće mili,
Pred živim otajstvom kad prigibljem koljena svoja,
Svetòkrilac rajski iz duše mi k Bogu se krili —
Molitva moja.

Duša kad roni u vrtlogu životnog vira,
I bol ju povede na Golgotu truda i znoja,
Iz borbe se izvija golub mi s grančicom mira —
Molitva moja.

Umorni danak kad zagrle večernje sjeni,
Kô u mir ga vijuć poslie zaminulog boja,
Uz kucanje zvonca kristal mi zatrepti u zjeni —
Molitva moja.

Zemljom kad ljeska valovlje mjesečnog sjaja,
A nebeskim svodom plamsaju luči bez broja,
Okò mene lebdi kô slatki piev rodnog mi kraja —
Molitva moja.

Sladjahnim daškom kô šaptom iz majčinih usti
Kad andjeo sanka rasprostire krilašca svoja,
U naručaj Božji kô skrušeno čedo se spusti —
Molitva moja.

Eugenija Šah.

O čuj me, Svemogući!

Pred oltar Tvoj sam kleko,
O Bože, Sabaot,
I prvu misu reko
Za hrvatski svoj rod.

Uz dim od miomira
I voštanica sjaj
Prikazao Ti sebe,
Taj narod i taj kraj.

O čuj me, Svemogući,
Pogledaj blago nas
I ljubavi bezmjernom
Usliši molbe glas.

Svim strah nam svoj udieli
I život svet i nov
I rosi na kraj cieli
Svoj sveti blagoslov!

Da svaki dom taj bude
Posvećen Tebi stan,
A u njem srce svako
Žrtvenik odabran;

Gdje plamsati će ljubav
Za Boga, rod i dom
Uz „svjetlo voštanica“
U „žiću krjeposnom“.

I sretan poljem, gorom
Uz ptica slatki poj
Da slavu Ti pripieva
I narod mili moj.

O — tad ću sklapat ruke
Uz miomira kad
I rado snosit muke
Za Tebe svaki sat.

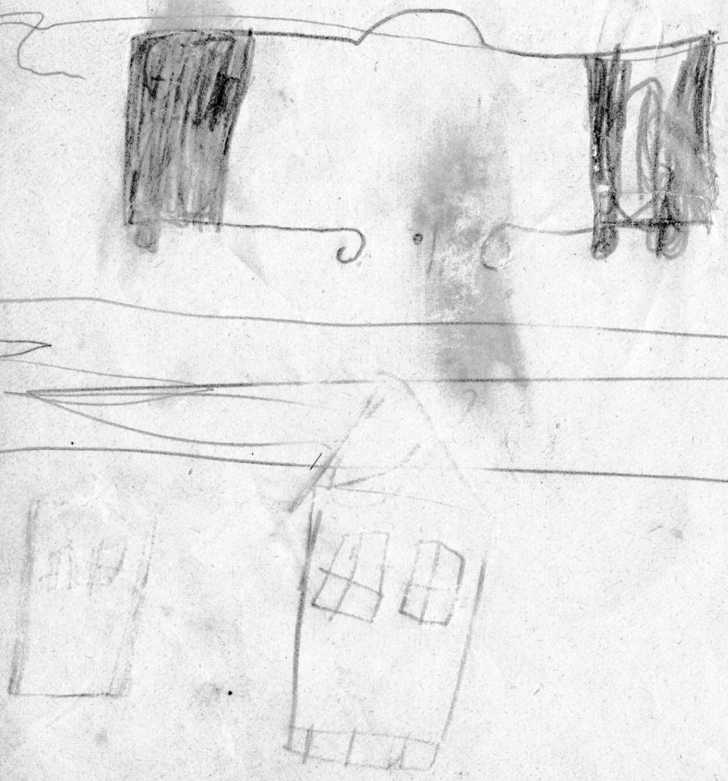
Tad neka dodje konac,
Nek zvoni smrtni zvon,
Ja veselo ću kliktat
Kô starac Simeon!

Aleksij Rožić.

PJESME RAZLIČNE
IZ LJUDSKOGA ŽIVOTA.

Oholosti.

Oholosti, što se baniš
I u svili i u zlatu?
Priegje, ner[1] se u zemlji staniš
Ako ć' tvoju vidjet platu:

Stlači ures, stlači diku,
Ter po grobju podji malo,
Da živ vidiš svoju sliku
I jadovno ogledalo.

Mavro Vetranić.

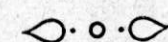

Prijatelji.

Svenut brist imaše uz suhe svoje grane
Zelena prutja taj od loze izabrane,
Kû malu pothrani i njoj se podveza
Cić[2] njega da ona pak tač[3] listjem uresa.

Narav nam taj izgled prid oči postavi,
U komu za nauk nam kaže i pravi:[4]
Da mi tej prijatelje imamo iskati,
S kim' na svit[5] ne će nas ni zla smrt rastati.

Dinko Ranjina.

[1] nego [2] radi [3] tako [4] veli [5] na svietu.

Život je boj.

Tko godi je prvi bio,
Ki iznajde slikovati
Ljudski život bojnoj rati,
Vele zno je i umio.

U boju je množ prevara
I zapreka i zasjeda,
I svak pozna i svak gleda,
Kako ovi život vara.

Čas pokoja nije ni mira,
Svedj je u boju odor hudi:
Kad se radja, čovjek trudi,
Kada žive, kad umira.

Množ viteza i množ sluga
Boj neskladni često gubi;
A dug život naš pogubi
Oca, sina, kuma i druga.

Od vojske se vojska straši
I u svako preda doba!
A sviet i put i hudoba
Neprijatelji svedj su naši.

U bienju se sprva čuje
Bubanj, trublja, svietli sve se,
Stieg i perje prostire se,
Nu sve s krvi pak svršuje.

U životu perja prše
I stiegovi tašte časti,
Bubnji buče oholasti,
Nu sve to smrt u grob svrže.

Od razmirja krvavoga
Kada i koja svrha bit će,
A tko kada doživit će,
Nitko ne zna izvan Boga.

Vojevanju i zavadi
Opće često nasliediti,
Za umrle poraziti,
Kuge udesne i zli gladi.

I naš život često druže
I s njim zajedno opće doći
Zlobe, griesi i nemoći
I od tiela i od duše.

Tiem je istina, da se bije,
Tkogod žive na sem svieti,
Jer vojevat i živjeti —
Nije stvari priličnije.

Ivan Bunić.

Nijedno ni vrime . . .

Nijedno ni vrime kasno na kaštigu[1]
Ni v letu ni v zime, vrućini ni v snigu,
Gusto grihov brime nosi sobom brigu,
Ku pod zalih[2] ime i dobri dosigu.[3]

[1] kazna [2] zlih [3] dostignu.

Rado zna zlo priti, kad človik ne čeka,
I Bog prija preti, neg žitak podseka,
Ki je dal živiti malo vrime veka,
Htil je posuditi pokoru cić[1] leka.

Vsakomu j' človiku žitak dan po broju,
V kem služi za diku, ka j' večnem pokoju,
Za to j' junaku dopušćeno v boju
Da kuša na znaku slavnu sriću svoju.

Lipo se j' skrbiti za mirno življenje,
Spametno spetiti[2] nad naglo činjenje,
Svetom prehoditi lipo j' upućenje,
Al slavno umriti najlipše j' spećenje.[3]

Petar Zrinski.

Cvitja razmišlenje i žalosno protuženje.

Kak ste lipo, drago cvitje,
Pak ste brzo premineće;
Daste spoznat, da veselje
Neg magnutje[4] je trpeće.

Ako zora vas poliva,
S čistom rosom okripiva,
Al vas sunce povenuje,
Na zapadu iskončuje.

[1] radi [2] paziti [3] dogodjaj [4] trenutak.

Što vam daje u liposti,
Tihi sever batrivosti,[1]
Povekšuju u žalosti
Nagla juga čalarnosti.[2]

Tada diku pogubite,
Vsu ljubeznost preminite,
Daste spoznat, drago cvitje,
Da je radost, neg magnutje.[3]

Vim,[4] od mene ste srećnije,
V kratkom žitku povoljnije;
Mirno, dično prebivate,
Jedan konči dan uživate.

Al ja nebog sve tugujem
Nit hip nit čas ne radujem;
Jer mi mladost ljuta žalost,
Srića moja neg čemernost.

U kolipki majku zgubih,
U ditinstvu oca stužih,
Imam krila prekinuta,
Do dva braca poginuta.

Milu sestru, koju ljubih,
U nevolji sad zaćutih,
Ljubu dragu, s kom se dičih,
Jur od davna da ne vidih.

Prijatelji prez pomoći,
A rodbina suze toči,
Verne sluge rastrešene,
Prez obranbe zapušćene.

[1] utjeha [2] tuge [3] trenutak [4] znam.

A da jeste, drago cvitje,
Vindar[1] srićno ko magnutje:
Al ja tužan, otkad rodih,
Nit hip sriće ne nahodih.

Franjo Krsto Frankopan.

Pozvanje na vojsku.

Na vojsku, na vojsku, vitezi zibrani,
koga god majka junačka othrani!
Jur bubni, herpauke posvuda se čuju,
sipi, trumbite na dalek glasuju,
dični šeregi skup se zastaju.

Na noge, na noge, vi jalni ležaci!
U vojsku, u vojsku, hrabreni junaci!
Sablje i puške nabrzom priprav'te,
sebe i konje viteški oprav'te,
vreda potež'te k slavnom dundaru!

Stirajte od srca vsak oblak plahosti,
vazmite na se šćit batrivosti!
Dražje nam budi glas, ime, poštenje
neg hip, magnutje, sramotno živlenje:
navik on živi, ki zgine pošteno.

Ni moć izmislit hvalnije skazanje
neg na mejdanu vridno držanje,
gdi gromi od pušak i sablje se viju,
vnoga gospoda krv svoju proliju
za domovinu, za veru kršćansku.

[1] ipak

Boga višnega na pomoć zazov'te
vaših starih glas, ime ponov'te,
na svoje sprotivne naval'te ognjeno,
jedan drugoga izruč'te ljubleno,
živ'te bratinski, pogin'te viteški!

Kada vam srića na ruku potegne,
ter neprijatelj iz mesta okrene,
oh, kakvo poštenje, pajdaši bogati,
sablje, paloši i konji bahati,
sprave kovane, svite gospodske!

Nu braća ljublena, na noge, na noge,
turskom misecu da tlačimo roge!
Za veru kršćansku, viteštva zlamenje,
svitu na hasan a nam na poštenje
naj nam ne bude premilo živlenje!

Franjo K. Frankopan.

Marula divojka.[1]

Slušaj, pobre, koji znadeš naški,
Da ti kažem mejdan divojački,
Koji ima biti ter ne malo
Vitezovom sjajno ogledalo.
Kad na Lemno[2] Turci udariše,
Podaleko gori u Levantu,[3]

[1] Pisma od divojke Marule, kako je oslobodila grad Lemno imenom od turske vojske, koja ga biše podsila na g. 1475. Izvadjena iz Sagreda. [2] Ime jednoga otoka. [3] More izmedju Grčke i Male Azije.

Juriš čine, nigda ne pristaju
Ter gradjanom jade zadavaju.
Tu gradjani mnogi izgiboše,
A Turaka ni broja se ne zna:
Koluneli i mladi srdari.
Ali evo i gore žalosti!
Jer pogibe mladjan kapetane,
Zapovidnik od bijela grada,
Sikuć mlade turske janjičare.
Pripade se malo i veliko:
Sve to plače i suze proliva;
Al ne plače Marula divojka,
Lipa kćerca mlada kapetana.
Poslušajte, mladići i starci,
Dalmatinci i mladi Ungarci!
Kada vidi Marula divojka,
Da joj biše babo poginuo
Divojačke haljine odbaci,
Svoga babe odoru oblači,
Pak pripasa sablju na hajdučku:
U vojsku je udarila tursku.
Britkom sabljom Turke prisicaše
I vojnike svoje slobodjaše;
Bolji junak od babajke biše —
Viruj, pobre: to Sagredo[1] piše.
Kad li vidi principova vojska,
Što učini Marula divojka,
Na Turke je skladno udarila,
Iz grada ih biše istirala.
Svaki junak glave odsicaše
Al najveće Marula divojka.
Krvave joj ruke do ramena

[1] ime talijanskog mletačkog kroničara.

I svijetla sablja do balčaka.
Malo posli dobra pomoć dodje
Od viteza bana Loredana.
Kada li ga Turci ugledaše,
Brez obzira natrag pobigoše;
Al da ne bi Marule divojke,
Tad bi Turci Lemno osvojili;
Svih je ona slava divojaka,
Ogledalo po svitu junaka.
Uzvisuje sva zemlja žudinska
Do nebesa Judit udovicu,
Jer odsiče glavu Oloferni
Pod bijelim gradom Betulijom.
Uzvisuje i zemlja slovinska
Još i lipa država latinska
Bez pristanku Marulu divojku,
Jer isiče turske janjičare
A u Lemnu gradu bijelomu.

Andrija Kačić Miošić.

Pisma od kralja Vladimira.

Gorko cvili sužanj Vladimire
U tamnici kralja bulgarskoga,
Gorko cvili, danak proklinjaše,
U koji se na svit porodio.

Cini[1] jadan, da ne čuje niko,
Al to čuje Kosara divojka,
Lipa kćerca kralja bulgarskoga,
Koji biše roda slovinskoga.

[1] scijeni, misli

Pita njega Kosara divojka:
„Što je tebi, moj sužnju nevoljni?
Ali ti je majka omilila,
Ali ti je žao zavičaja?

Ali ti je gládak dodijao,
Al tamnica, jadna kuća tvoja,
Al na nogu negve do kolina
Al na ruku teške lisičine?

Al si čuo, moj sužnju nevoljni,
Da s' udaje virna ljuba tvoja,
Ter proklinje danke i godine
I staricu jadnu majku tvoju?"

Govori joj sužanj Vladimire:
„Prodji me se, Bulgarska divojko,
Nije mene žao zavičaja,
Niti mi je omilila majka,

Nit je meni gládak dodijao,
Ni tamnica, jadna kuća moja,
Ni na nogu negve do kolina,
Ni na ruku teške lisičine,

Nit s' udaje virna ljuba moja,
Jer se do sad nisam oženio,
Niti ću se jadan oženiti,
Jerbo ću ti brzo poginuti

U tamnici kralja bulgarskoga,
Samuela, da ga Bog ubio!
Na viri je mene prevario,
U tamnicu tamnu postavio".

Još mu veli Kosara divojka:
„Tä reci mi, moj sužnju nevoljni,
Od kuda si? od koje li zemlje?
Od koga li roda i plemena?"

Govori joj dite Vladimire:
„Ja sam sužanj od Hercegovine,
Dvorio sam kralja slovinskoga
U Tribinju, gradu bijelomu.

Što me pitaš za rod i za pleme,
I to ću ti povіditi pravo:
Ja sam, seko, roda gospodskoga,
Al sam sužanj kralja bulgarskoga.

U mene je blago nebrojeno,
Moja bi me iskupila majka;
Al me kralju ne da na otkupe,
Nego ište rusu glavu moju".

Tišila ga Kosara divojka:
„Nemoj cvilit, moj sužnju nevoljni!
Ja sam kćerca kralja bulgarskoga,
Samuela, gospodara tvoga.

Rasplitat ću žute kose moje,
Ljubit ću mu skuta i kolina,
Noge ću mu suzam polivati,
Živim ću ga Bogom zaklinjati,

Da te pusti iz tamnice tamne
I pošalje staroj majci tvojoj,
Nek se tvoja obeseli majka,
Kad ugleda Vladimira sinka".

Pak odšeta bilu dvoru svomu,
Ter se sama sobom razgovara:
„Što sam godir vidila junaka
Slovinskoga roda i plemena,

Ja ne vidih lipšega junaka,
Ni lipšega, ni pristalijega,
Nit ga može poroditi majka,
Od mladoga sužnja Vladimira“.

Pak ulize u dvore bijele,
Ljubi bâbi skuta i kolina,
Noge mu je suzam oblivala,
Ovako je bábi govorila:

„Daruj meni sužnja Vladimira
Za mojega virna zaručnika,
A tako ti svitle krune tvoje,
I tako ti sinka Radomira.

Čini mi se, moj mili babajko,
Da će biti roda gospodskoga,
Dvorio je kralja slovinskoga,
Lipo zbori, ponizno govori.

Oprosti ga iz tamnice, bâbo!
A tako ti šarca konja tvoga,
I tako ti britke ćorde tvoje;
Jer je lipo momče Hercegovče“.

Na to se je kralju nasmijao,
Kosari je tiho govorio:
„Nije ono momče Hercegovče,
Već je ono kralju Vladimire.

Ja ne mogu drugo učiniti,
Valja mi ga tebi darovati,
Sva je tvoja slika i prilika.
Slavi njega Krbava i Lika.“

Kad razumi Kosara divojka,
Da će biti kraljica slovinska,
Od dragosti suze prolivaše,
Svomu bábi ruke celivaše.

Od tamnice ključe uzimala,
Tamnici je vrata otvorila,
Vladimira sužnja dozivaše,
Ter ovako njemu govoraše:

„Ustani se, kralju Vladimire!
Ter otari gorke suze tvoje:
Evo tebe zaručnica zove,
Lipa kćerca kralja bulgarskoga“.

Kad je sužanj riči razumio,
Niz obraz je suzam oborio,
Blagoslivlje Kosaru divojku
Veće nego svoju milu majku.

Pak izidje iz tamnice tamne
I otide dvoru divojčinu,
Lipo ga je taste dočekao,
Za zdravlje se s njime upitao.

Zove sebi bulgarske terzije,
Da mu kroje sa zlatom haljine;
Oblači ga u skrlet i zlato,
Sinu sužanj kao sunce žarko.

Plemenit je sobet učinio,
Gospodu je na sobet sazvao,
Vinča njega s Kosarom divojkom,
Povrati mu krunu i kraljevstvo.

Tu veselje veliko bijaše,
Ne može se, pobre, reći više;
U dvoru su bubnji i svirale,
A prid dvorom divno kolo igra.

U kolu su Bulgarske divojke,
Kolo vodi seka Kosarina,
Lipe ona pisme izvodila,
Svaku pismu sebi pripivala.

Da je komu pogledati bilo
Samuela, kralja bulgarskoga,
Kako svoga zeta cjelivaše,
Cjelivaše i blagosivljaše:

„Hodi s Bogom, drago dite moje,
Na putu ti dobra sreća bila!
Puno sam ti, sinko, sagrišio,
I staricu majku rascvilio,

Držeći te u tamnici tamnoj,
Moreći te i žedjom i gladom,
Uzmi, sinko, zaručnicu tvoju,
Povedi je bilu dvoru tvomu.

Pozdravi mi slovinsku gospodu
I staricu milu majku tvoju,
Koju no sam vrlo uvridio,
Brezakonje svako učinio“.

Svim delijam pisma na poštenje,
Bog nam dao zdravlje i veselje!

Andrija Kačić Miošić.

Težak.

Izmed sviju različitih stanja
I njihovih svake vrste znanja
Najsrićnije stanje je težačko
I priprosto ono naselačko.
Evo kako Virgilius[1] piše,
Dokle jošter na 'vom svitu biše:
Jedan, veli, pošteni naselac,
To jest težak ili poljodjelac,
Koji rodjen u niskome stanju
I othranjen u tvrdom držanju,
Koji „dosta“ za bogatstvo prima,
Potribita za obranbu ima;
Koji priprost, pravedan u dilu,
A svist ima i čistu i milu,
Koga nit strah niti briga smeta,
Niti kakva u imanju šteta;
Koji slabim u kući imanjem,
Jošter manjim i potrebovanjem
U poslovih njegovoga stanja
Zadovoljnost nadje kod oranja:
Onaj samo u jednomu danu
I veselim srcem poslovanu
Više, veli, raskošja uživa,
I u miru u njemu prebiva,
Nego onaj za života svega,
Kog je zvizda vrgla svrhu njega,
I kog sreća jeste odsudila,
Da u gradu kakvi zanat dila,
I koji se othranio meko
Pak je mlahav u životu, reko.

---
[1] rimski pjesnik

Jerbo onog isto zdravje budi
U prozorje, kad ustaju ljudi,
Pak on ide s plugom na oranje,
Kao da bi išo na igranje.
I njemu je lak posao svaki,
Pod kojega polovicom taki
Bi gradjanin stenjati morao,
Koji nije nikada orao.
On vrućinu i zimu jednako
Trpi uvik i podnaša lako,
Obiknućem jerbo je okalit
I od sunca pomalo opalit,
Gdi gradjanin odmah bi rekao,
Kad bi nesvist i slabost stekao,
Da će ondi taki izdahnuti,
Niti bi se mogao ganuti.
Njegovo je jilo sve u kratko
Priprost jedžek, al ga jide slatko.
Nit on traži kakvoga začinja,
Neg što kuhač, glad njegov, načinja;
Pak se njemu tako jisti rači,
Rekao bi, da su sve kolači.
Žedju gasi u zdencu dubokom,
Ja li bistrim kojim god potokom,
Pak ustane, kada svrši jilo,
Prikrstiv se opet primi dilo,
A gradjanin nad zdilom uzdiše,
Zamisliv se po tanjuru piše,
Zalogaje po zdili primeće,
On bi jio, ali mu se ne će;
Jedan misli: nisam pazario,
Pa kako bi za jilo mario?
Ne pokupih nikad veresije,

A u zemlju ništa se ne sije.
Drugog želja „veći“ biti muči;
Treći račun i za jilom uči,
Jer strah lomi, smetnut biti s časti,
Pak će onda siroma propasti.
Toga težak svega ne tribuje,
Što on radi, to svakom tribuje.
Njegova je kruh i hrana roba,
Koju mora imati utroba,
I za to ju uvik prodat more,
Jer jist valja, drugač bit ne more.
Kad u večer veće rosa pade,
I kada on svoje vrime znade,
Kada sunce za goru pobigne,
I kad dim se na selo podigne,
Onda i on s posla ide kući,
Pak još piva sam putem idući.
Dočeka ga tude gazdarica,
A penju se uza njega dica,
On već dili kom mladu ptičicu,
Komu voćku, kom cvita kiticu,
A oni ga lipo zapituju
I novine od kuće kazuju:
Je si li se umorio, dado?
Sva je marva i potpuno stado.
Za tim odmah za večeru sidu,
Pak što Bog da, ono slatko jidu,
I što njemu gazdarica spravlja;
Nije skupo, al on ne zabavlja.
Najide se zapaprene repe,
Pak već legne pod rutavo ćepe.
I prez brige do zore počiva,
Dokle njegov oroz ne zapiva,

I dokle ga on sam ne probudi:
Ustan gazda! otidoše ljudi. —
O da srićnog i prezgrišna stanja!
O blaženog, mirna uživanja!
Da ti znadeš, moj dobri težače,
Tvoju sreću, pošteni zemljače,
Drugačije hvalio bi Boga,
Koji ti je udilio mloga.
Ti si jedan spahija maleni
I baš onaj težak pohvaljeni,
Od kojega i muke i truda
Uživaju druga stanja svuda.

Tebi zemlja za tvoj trud i muku
Uvik daje i pruža ti ruku,
I plaća ti trostruku nadnicu,
I dobitak vraća i glavnicu.
Nemoj na nju oružja potezat,
Neg zubaču za plugom natezat,
Dat će ona prez svakog inada
I još više, što se ti ne nada.
Kada dakle već zora zabili,
On ustavši za poslom se dili,
Pak posluje, dok se ne umori,
Il dok njega sunce ne obori.
Pod hrast koji u debelom hladu,
Jer težaci pomoći se znadu.
Ondi legne na zelenoj travi,
Pak počiva; to je pokoj pravi!
Vitrić puše, pa ga rashladjuje,
Listić trepti, pak ga zabavljuje,
Voda šušti, pak ga nasladjuje,
Slavuj piva, pak ga uspavljuje,

Dokle sunce jedno malo projde,
I žestina velika mimojde,
Onda opet na noge ustane
Lagan, frižak, pak raditi stane.
Njem godina uvik štogod nosi:
Sada voće, sada sino kosi,
Sad piliće, sad u vrtu zelje,
Sad jagnjiće, nek ima veselje.
A kad bude i nastane lito,
On ugleda klasovito žito,
Sad u snoplje lipo povezano
Sad u kršće redom ponizano.
Tada istom tovari na kola,
Upregnuvši po četiri vola,
Pak ga vozi na armane kući,
Njega vršit il batinom tući.
Volovi mu od ponostva hriplju,
A kola mu poda trhom škriplju,
On se isto u tom nasladjuje,
Jerbo hranu kući dobavljuje.
Jesen njemu napuni pivnicu
Novim vinom, voćem komoricu;
U vrtlu mu svake vrsti zelja,
Kud će bolje od toga veselja?
A kad bude jedno malo posli
I veliki urade se posli:
Dica su mu nemirna u kući,
Sve pitaju, kad će bravce tući?
Pak se onom sve raduju danu,
Kao otac, kad žetve nastanu.

O seljane, dakle i oraču!
Zašto tražiš kruha nad pogaču?

Zašto želiš prominiti stanje,
Biti veći, a imati manje?
Budi s tvojim zadovoljan stanjem,
Spori hranom i malim imanjem.
Ne rasipaj kroz često godenje,
Med ljudma je ovo govorenje:
Kad tko često prijatelje časti,
On će i sam u potribu pasti;
Čovik ne zna, došaste godine
Biti žita ili hrane ine,
Nastoj dakle, da sustaviš hranu,
Da u kući ne imaš mahanu,
Neg zateče i staroga žita,
Nisu uvik sva jednaka lita.
Al ne valja opet škrtu biti
I svakom se živu omraziti,
Pak nikoga kruhom ne nuditi
I na konak u dom ne primiti.
Ne otiraj ubogoga s vrata,
Za obilnost, koja ti je data.
Poštuj Boga za tvog stvoritelja
I boj ga se, dila platitelja
Pak cesara za upravitelja
I zakona Božjeg branitelja;
I njegova poznaj namisnika,
Redovnika i svakog misnika,
Koji tebe na put nastavljaju,
Božju službu i zakon kazuju,
I cesarske kažu zapovidi,
Što se kada njem za bolje vidi.
Čuvaj jezik od psovanja vire,
Nemoj piti odveć preko mire;
Ne psuj dušu, skupo otkupljenu,

Na priliku Božju satvorenu.
Nemoj tudja ništa prigrabiti,
Jer ćeš po tom svoj dom oslabiti,
Jer grabljenje od takve je zloće,
Čak i dite za to trpit hoće,
Nego s tvojim zadovoljan budi.
Tvoji će se naplatiti trudi,
Ako radiš, što se većma može,
Pak govoriš: blagoslovi, Bože!
Ne mrazi se s tvojima bližnjima,
Ne osvećuj, neg oprosti njima:
Osvetu je Bog seb' zadržao,
Njem prikaži, ne će ti bit žao,
Ako tako ti uzživiš, pobro,
Na 'vom svitu biti će ti dobro.
A kad jednoč prestaneš živiti,
Za tobom će ljudi govoriti:
Bog mu prosti, dobar čovik biše,
Nikada se ni skim ne mraziše,
Svakom dobar a nikomu zao,
Bog mu duši vični pokoj dao!

Matija Antun Reljković.

Sila ljubavi.

Duboka ko more, vjerna kao jeka,
Čvrsta kao zrno, bistra kano rieka,
Žarka kano iskra, tiha kano raka,
Jest pod svakim nebom prava ljubav svaka.

Nje ne može mrzli sjever oledenit,
Niti ikoj vihar iz dna iskorjenit,
Niti iko sunce otopit joj krila,
Jer je sa nebeskim uviek srodna bila.

Iz nesreće sisa novi život, pije,
U verugah ropstva slobodno se vije,
Na lomači zlobe s pepela se diže,
Sve više ustaje, čim je pala niže.

Lasno prekoraca potoke, bregove,
Posmjehom prodira goleme jazove,
Uviek se ponavlja kao hidre glava,
Sa žitkom se bori, smrću poigrava.

Ona se u spone nikake ne steže,
Nje ni mjera, prostor, niti vrieme veže,
Već kad jurve ovdje isteče joj doba,
Vilovitom silom vlada preko groba.

Dragutin Rakovac.

Javor i tamjanika.

Pobrdje je drvljem okrunjeno,
Tankim briestom i vitinim jablanom
I vinovom uz brdašce lozom.
Sve se loze uz drvje popeše,
Il popeše, il se popet žele:
Ali ne će crna tamjanika,
Već zazire na dolinu mlada.
Dolinu je magla pritisnula,

Gusta magla kano sinje more,
A u magli uzraso javore
U sred drača i tvrda kamena,
Te iz magle pomolio glavu,
Kao bieli labud iz jezera,
Pa zagleda na prisoj brdašcu.

Moli Boga zeleni javore:
„Daj mi, Bože, do prisoja doći;
Na prisoju crna tamjanika,
Tanka boka, a stasa visoka,
Ne bi l me se mlada dohvatila
I rumenim nakitila grožđjem.“

A ona se mlada razgovara:
„„Da mi se je dohvatit javora;
Voljela bi neg na brdu briesta,
Ili briesta il vita jablana.
Briesti su se na suncu rodili,
I na suncu i na čistu zraku,
A jablani vodi na izvoru,
Ter im lasno bješe ustanuti,
A zelen se javor podigao
U dolini i u magli gustoj,
Usred drača i tvrda kamena
Te sam sobom domaša oblake
I dostiže brieste i jablane!““
To govori i prigiba vratak,
Ter se svija pod brdo niz brdo,
Ne bi li ga mlada dohvatila.

Gledao ju zeleni javore,
Gledao ju ter joj govorio;

„Bogom sestro, crna tamjaniko,
Što prigibaš na dolinu vratak,
Ter se svijaš pod brdo niz brdo,
Gdje se druge uz jablane penju,
Uz jablane i zelene brieste?
Ili ti je život dodijao,
Ter u dolu tamnog groba tražiš?
Il na brdo dosta dıvlja nema,
Ko ni vite u dolini loze?“

Pak javoru loza odgovara:
„„Bogom brate, zeleni javore,
Podosta je na prisoju drvlja,
Dosta briestâ i dosta jablanâ,
Dosta ih je, al nijesu za me,
Već me srce na dolinu vuče,
Da grob nadjem, gdje mi druga nema.““

„Bogom sestro, crna tamjaniko,
Nemoj tako umirati mlada!“
„„Bogom brate, zeleni javore,
Ako umrem, uz tebe ću biti!““
„Dušo moja, crna tamjaniko,
Kad te, dušo, ja pogledam mladu,
Od milosti srce moje kopni
Kano gruda sniega u njedarcu.“
„„Srce moje, zeleni javore,
Kad na tebe ja pomislim mlada,
Od radosti srce moje plamti
Kano svieća na večernjem hladu.““
„Dušo moja, crna tamjaniko,
Hoćeš li mi vjerna loza biti?
Ja ću tebi potporni javore,“

„„Srce moje, zeleni javore,
Bit ću tebi vijerna lozica,
Kad ti meni potporni javore.““
Pak se jedan k drugom približuje:
Vita loza silazi k javoru,
A javor se k vitoj lozi penje.

To gledali sa brda jablani
I zeleni sa pobrdja briesti,
To gledali, ter su govorili:
„„„Eno, kud se povi tamjanika,
Kud se povi pod brdo, niz brdo,
I susreta zelena javora,
Koji no se iz doline diže,
Izmed drača i tvrda kamena,
Izmed magle i debela hlada,
Kan da drva na pobrdju nema.
Sloboda je, što čini javore,
A sramota, što nam loza radi:
Već mi ajde, da jih rastavimo!“““
To rekoše a vihar digoše,
Ter se vihar po dolini vije.
S tvrde stiene do stanovna krša,
I razdvaja lozu i javora.
Stoji kršnja granâ u junaka,
Stoji škripa žila u lozice,
Stoji jeka vihra po dolini.

Dan ka dnevu, tuga za nevoljom,
Što ne danas, to će sutra biti,
Što nî sutra, to će prekosutra:
Vene loza, težeć za javorom,
Vene javor težeć za lozicom:

Svako gine, jer mu drugo čezne,
Nit će jedno da preživi drugo.
Jedno veli: „Ja umirem, dušo,
Ali mi je lasno umrijeti,
Kad za tebe ja pogibam mlada!“
Drugo veli: „„Ja umirem, srce,
Ali mi je lasno umrijeti,
Kad mi s tobom živjet ne dadoše!““

Gledao ih čoban od ovaca,
Pak od mila suze prolievao,
Ter ostavlja na plandištu ovce
I silazi dolje u dolinu,
Pa napravlja gusle od javora
A gudalo od lozice vite,
Tere pjeva ljubav po gorici;
Ljubav pjeva, pripjeva junake,
Kojino se svom krjeposti slave,
Ko što bješe zeleni javore.

Ivan Mažuranić.

Jednoč i sada.

I meni jednoč gle blage sreće,
U grmu svakom raslo je cvieće;
Sada o Bože, jedva u vrtu
Nadjem gdjekoju ružu zastrtu,
Kako iz lulja, iza koprivlja,
Viri, ko da je sasma već divlja.

I moje jednoč ptice vesele
Glasne bijahu i moje pčele,

Ptice doduše i sada poju,
Ali ne radost, već tugu moju;
Pčele mi samo katkad zašume,
Što li bi rade, same ne ume.

I moje jednoč nebo je bilo
Rajskijeh zviezda biserno krilo.
Sada u mraku mjesec mi bliedi
Misli žalosne, smućene redi;
A uza brata turobna lica
Pregorko plače tužna danica.

I meni jednoč teklo je vrielo,
I mene zlatno sunce je grielo;
Sada gdjeno ti laž i prievara
Više neg iskrenost svietom tumara,
Svak dan je moje sunce mrzlije,
Ufanja vrelo svagdan plitčije.

Tomo Blažek.

Traži i dat će ti.

Bog i Petar putovaše
Po liepome bielom svietu,
Pa dodjoše k nekom kmetu,
Što se baš „Hans Müller“ zvaše:
Čini nam se od imena,
Bio je Niemac od koljena.

„Božja pomoć, gospodaru!
Već ti nama glad dotuži,
Deder nama čim posluži,
Hvalit ćemo na tvom daru.“

Niemac muči i ne zbori!
Već ih čorbom mah podvori.

Putnici se nahraniše
Kod tog kmeta baš do sita.
„Što smo dužni“? — Bog upita —
„Kaži račun, makar više.“
Niemac vikne: „„Daj mi kesu
Punu novca, pa ajd k biesu!“ “

Bog i Petar putovaše
Po liepome bielom svietu,
Pa dodjoše k nekom kmetu,
Što se: „Marko Rossi“ zvaše:
Čini nam se od imena,
Bio je Latin od koljena.

„Božja pomoć, gospodaru!
Već ti nama glad dotuži,
Deder nama čim posluži,
Hvalit ćemo na tvom daru.“
Latin rekne: „„Gratamente!“ “
Dajuć sira i palente.

Putnici se nahraniše
Kod Latina gostovita.
„Što smo dužni?“ — Bog upita —
„Kaži račun, makar više.“
Taj ne čeka druge dobe,
Nego reče: „„Štacun robe!“ “

Bog i Petar putovaše
Po liepome bielom svietu,
Pa dodjoše k nekom kmetu,
Što se „Erdeg Ištvan“ zvaše:

Čini nam se od imena,
Bio je Madžar od koljena.

„Božja pomoć, gospodaru!
Već ti nama glad dotuži,
Deder nama čim posluži,
Hvalit ćemo na tvom daru.“
Madžar vikne: „„Tešek b’ratom[1]!“ “
Dajuć mjerom obilatom.

Putnici se nahraniše
Kod Madžara ponosita.
„Što smo dužni?“ — Bog upita —
„Kaži račun, makar više.“
Madžar vikne: „„Daj mi žita,
Da mi bude hljeb i pita!“ “

Bog i Petar putovaše
Po liepome bielom svietu,
Pa dodjoše k nekom kmetu,
Što se „Matjaš Vjetar“ zvaše:
Čini nam se od imena,
Bio Slovenac od koljena.

„Božja pomoć, gospodaru!
Već ti nama glad dotuži,
Deder nama čim posluži;
Hvalit ćemo na tvom daru.“
A Slovenac kliet otvori,
Vinom, pitom mah podvori.

---

[1] Uzmi, brate.

Putnici se nahraniše
Kod Slovenca darovita.
„Što smo dužni?“ — Bog upita —
„Kaži račun, makar više.“
A Slovenac, duša čista,
Kaže odmah: „„Braćo, ništa!““

Od to doba znajte, ima
Niemac kesu svagda punu,
Latin robe u štacunu,
Holi Madžar s hambarima
Žitom puna sva dvorišta,
A Slovenac? nema ništa.

Stanko Vraz.

Sred zemlje slovinske . . .

Sred zemlje slovinske
Bio se grad vidjeva,
U tom bielom gradu
Ponosita djeva.

U te djeve jedno
Momče zarobljeno
Vapi i nariče
Gorko rascviljeno.

Ti bi, grade, bio
Bez tvoje djevice
Tužan, ko bez vilâ
Zelene gorice.

Ja bih bio sretan
Slobodan ko ptica,
Da nikad ne vidjeh
Njena krasna lica.

Stanko Vraz.

Da bi . . .

Da bi mi u srce
Pogledati htila,
Rasplakale bi se
Oči ti od mila.

Da bi slušat htila
Srce rascviljeno,
Puklo bi u grudi
Srce ti kameno.

Stanko Vraz.

Posadih za topla . . .

Posadih za topla
Sunčana proljeća
Ljubicu i druga
Razna krasna cvieća.

Al zašto uzniknu
Samo ti, nevene,
Te mi s tebe uviek
Jadno srce vene!

Nesretna je ptica . . .

Nesretna je ptica,
Koju bura shvati,
Sred mora odnese,
Te nema gdje stati.

A kamo je ono
Srce nesretnije,
Što na srcu kuca,
U kom vjere nije!

Stanko Vraz.

Mornarska.

Desni vjetar eto dunu,
Odmotajmo biela jedra,
Otisnimo ladju punu,
Nade nam su puna njedra:
Na polasku tome —
S Bogom, mili dome,
Ko nam mio, zdrav nam stoj,
Dok se svomu vrati svoj!

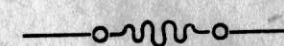
Pučina je ta široka,
Uz nju nam se šire njedra,
Ljudine smo svi od oka,
Hrabra srca, čela vedra:
U dalj nam je poći,
Bog će nam pomoći,
Vjera jači našu ćud,
Sinje more vjerno bud!

Vjetar duva s punih usta,
Naduo je jedra biela,
Ladja leti, kao pusta,
Ko s tetive brza striela!
More se lelija,
Mornar šalu zbija,
Popieva si, brajko moj:
Radujmo se, oje, oj!

Vjetar stane, val se sleže;
Tad mornari jedra skinu,
Do vesala vitih bježe,
Nije stajat u tišinu,
Veslaj, veslaj, druže
Dok ti sile služe.
U dalek je plovit kraj,
Neprednikov viek je taj!

Na noge se! eto bure,
Vihar mota, muti more,
A nebesa ljuto s' tmure,
Val se diže poput gore;
Kroz mrak ciknu glasi:
Šeni krmom, spasi!
Tu ne valja smetnja, stra',
Hrvat ladjom krmit zna!

Sinje more — naše polje,
Naše polje, borilište,
Kano more burne volje
Hrvat tude sreću ište;
Kuda val ti huče,
Tud nas srce vuče,
I kud dalje dodje brod,
To nam draži dom i rod!

Ivan Trnski.

Slava mladosti.

Oj mladosti, oj dragosti!
Dobo snage, dobo zdravlja,
Dobo burne odvažnosti
I na zemlji rajskog slavlja!
Silo divna u naravi!
Tebe moja pjesma slavi.

Ti si liepo, vito drvce,
Što put neba pružaš grane,
Zdrava soka — čiste krvce
A žestine razigrane,
Pomamna si i vilovna,
U pomami napredovna.

Stas ti vitak, lišce krasno,
Noga brza, neumorna,
Oko bistro, grlo jasno,
A ruka ti ratoborna,
Dalje vidiš, bolje čuješ,
Rasteš, bujiš, obiluješ.

Tebi zora ljepše rudi,
Tebi sunce ljepše sine,
Većma nadme miris grudi,
Tebi vrieme brže mine:
Krasna jutra i uranci,
Divne noći, sretni danci!

Ti uz srca glas prianjaš,
Tebi guče to golublje,
Ti najsladje sanke sanjaš,
Ti uzdišeš ponajdublje.
Na oblaku gradiš dvore,
Gdje andjeli s tobom zbore.

Tebi samoj svijet tepa
I nadieva uz tepanje
Imena ti slatka, liepa:
Ti si svietu milovanje,
Dika, duša i srdašce,
Zora, zlato i sunašce!

Ti si stidna i srameća,
Veselit se ti umiješ,
Najsladja je tvoja sreća,
U sav grohot ti se smiješ,
Za brigu te briga nije,
Po srcu ti jed ne rije.

U noge se ti uzdaješ,
U kolo se hvataš složno,
Igre svake igrat haješ
Razdragano, raspoložno,
Za igranje brza, hitra,
Veselo ti srce titra.

A ljubeći ljubiš pravo,
Ljubiš vjerno, postojano,
Ti se jedna nadaš zdravo
I izgledaš pouzdano,
Želje tvoje, želje vruće,
Snatrenje su i čeznuće.

Ti se dižeš hametice,
Da prkosiš kletoj zlobi.
Kad tuguješ nedužnice,
Kamen tvrdi zaplako bi;
U tvom li se raju smrče,
Suze roniš ponajgrče.

Trudnih nogu, što još niesam bio,
Sliepe oči još u većoj tmini
Danas blude, tako mi se čini;
Neobično, teško ko olovo,
Sasvim drugo tielo mi je ovo,
Oj ja vidim, na kraju sam hoda:
U kolievku novoga poroda,
Da ga vije u nove povoje,
U grob zove zemlja diete svoje!“ —
Sada sunce na obzoru grane,
Svietlim okom sve pogleda strane,
Milosrdno svakom stvoru dieli
Vidnu sliku, vidan obraz bieli,
I ostane kao zagledato
U predrago srebro i u zlato,
Kad opazi sniega starih lieta,
Kad opazi proljetnoga cvieta:
Starca vlasi siede i rasute,
Mladog prame ugladjene, žute;
Uz brežuljak sunašce ih prati
Pozorljivo kano dobra mati
Uz mladosti brdašca visoka
Milu djecu ne pušta iz oka.
Da t' je bilo pogledati tada,
Kako sliedi djed unuka mlada:
Radost bi ti srce osvojila,
Tuga bi ti oči napojila.
Ko potočić — kad valove šire
U jezeru, iz koga izvire,
Razdražena bura u vis tjera —
Pjenu sobom nosi iz jezera,
Koja drugač ne bi ni do vieka
Iz jezera našla si istieka:

Tako i tu slabi starac hodi,
Samo jer ga mlada ruka vodi.
Lievom drži sinka za ručicu,
Desnom pako pjesni vjerenicu,
Vjerenicu, gusle javorove,
Čisto nove gusle javorove.
Kad dodjoše na brežuljak gori,
Svom unuku starac progovori:
„K staroj onoj klupi me dovedi,
A ti, sinko, bliže k meni sjedi.
Tako, sinko k meni se primakni,
Bliže, bliže, srce mi potakni,
Da ga vrućeg prelijem u tvoje,
Prije mraza — evo smrti moje!
Kao sunce ono izlazeće
Novi danak nevidjeni kreće,
Tako vrieme što je sad pred tobom,
Nov ti obraz kreće s ovim dobom.
Istina je, rast će ko do sada,
List po gorah, cvietak po livadah,
Radjati će zemlja ko do sada,
Bit će žita dost i vina mlada:
Al će hrana drugačijom silom
Mozak kriepit, krv goniti žilom,
Dolazit će ko do ovog sata
Domačijeh lastavica jata.
I tražit će pod tvojijem krovom
Stara gniezda u proljeću novom.
Ali ne će, po nasilju starom,
Vrapca vidjet u njih gospodarom.
Što je sada to će i sliediti;
Ali sljedstva sva će nova biti.
Evo s tog i tebi gusle nove,

Čisto nove gusle javorove,
Moje stare za te niesu više,
Jer iz starih novi duh ne diše.
Uzmi, sinko, uzmi gusle ove,
Hodi s njimi, kud te želja zove,
Kojim godier putem hoćeš poći,
Na kraj ne ćeš svojoj zemlji doći:
Od sjevera j' široka do juga,
Od istoka do zapada duga!
Uzmi, sinko, uzmi gusle ove,
Pa izvodi na njih pjesme nove,
Pjesme nove, po srcu duboke,
A po mislih do neba visoke;
Pjevaj samo, kad ti duša pjeva,
Kad ti sjedi na koljenu djeva,
Ona sveta boginja istine;
Nju prizovi, kad ti pjesma sine,
Nju prizovi kad ti pukne žica:
Nek ti bude ljuba i sestrica! —
Ako vidiš tužna prijatelja,
Zapjevaj mu pjesmu od veselja,
Zvonkim glasom u srce prodiri,
Bratskom rukom suze mu utiri,
Kaži tako, da si sav u svemu
Složan s pjesmom, vjeran dušom njemu! —
Ako nadješ vjernu si ljubovcu,
Složnu dušu duhu svom udovcu:
Ti nategni žice ponajbolje,
Ter poskoči u pjesničko polje.
Svako krasno, svako cvieće milo,
Sinko, kupi, siplji joj u krilo;
A na guslah, kada tebi klone
Trudna ruka, ti diraj u spone

Njoj na grudih, vijuć oko vrata
Svojom rukom i sva čuvstva data! —
A kad uzmeš slavit domovinu,
Dobru majku svakom dobru sinu:
Ti ustani, svoju kapu skini,
Digni oči k nebeskoj vedrini,
Zagledaj se u svjetla nebeska,
Iz kojijeh vječna ljubav bljeska,
Iz njih čitaj, iz zlatnih pismena,
Zlatnu pjesmu zlatnih uspomena!
Ali ako moćan zlotvor koji
Tebe svrne, veleć; „„Meni poji,
Proglasi me po širokom svieti
Dobrotvorom — il ću te sapeti,
U tamnici u gvozdene mreže!"" —
A ti prije, nego li te sveže,
Guslam lupi o zemljicu crnu,
Da se u prah i trieske rasprhnu.
Reci njemu: „„Silni gospodine,
Nad guslami tvoja sila gine
Ne razumje pjesma zapoviedi,
Slobodna je — svomu glasu sliedi!"" —
Tako, sinko, nosi gusle ove,
Tako pjevaj na njih pjesme nove;
A kad svršiš svoje zvanje odje,
Ti donesi gusle natrag k meni,
Položi ih na grob moj studeni,
Da mi glase, je si l izvršio,
Što sam tebi sada naručio." —
To kad starac reče i izusti,
Skloni glavu i dušicu pusti.
Unuk uzme gusle javorove,
Proizvodi na njih pjesme nove,

Svuda hodeć, knd ga želja vodi,
Na kraj zemlji slavskoj ne dohodi:
Od sjevera j' široka do juga,
Od istoka do zapada duga.

Petar Preradović.

Gluja.

Oblaci se viju naokolo,
Kiša pada,
Iznad grada
Sieva munja, puca grom.

A ja gledam sa prozora
Mutnim okom
Po širokom
Rasplakanom svietu tom.

Obuzme me tuga neka,
Te u svoju
Crnu boju
Zavije mi cio sviet.

Čini mi se, ko da nigda
Iza kiše
Ne ću više
Žarkog sunca oko zriet.

Priroda se uviek prima
Našeg srca,
U njem zrca
Jasnost svoju i svoj mrak.

Jasni dani, da ne znamo,
Prodju lako,
Mračni pako
Ostavljaju uviek znak.

Petar Preradović.

Jelica.

Kišica škropi po polju,
Jelica plače nevolju,
Nevolju majci na krilu.
Pita ju majka starica:
„Šta ti je, Jele, Jelice,
Da plačeš majci na krilu,
Gdje nikad nisi plakala,
Otkad te poznam iz mala?“
„„Iz zlatnog, majko, prstena
Kamen mi dragi iskoči,
Za to ti plačem na krilu,
Gdje nikad nisam plakala.““
„Ne govor toga, Jelice,
Govori majci istinu.“
„„Govorim majko, istinu,
Tvoja mi ljubav iskoči
Iz zlatnog tvoga srdašca,
Otkad me kaniš združiti,
Nemila majko, s nemilim!““

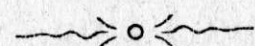
Petar Preradović.

Želja djevojčina.

Navrh neba sunce sjalo,
Na dnu mora biser sjajni,
Medju suncem i biserom
Djeva stala, umovala:
„Visoko je žarko sunce,
Duboko je drobni biser;
Da sam ptica lastavica,
K suncu gore letjela bi,
Da sam riba plivačica,
K biseru bi doplivala;
Suncem bi se pozlatila
A biserom nakitila,
Pak bi mila svakom bila."
Dodje ptica lastavica,
Pa djevojci govorila:
„Na što tebi sunca zlato,
Kad si zlato svoje majke?"
Dodje riba plivačica
I djevojci govorila:
„Na što tebi drobni biser,
Kad si biser djevojaka?"

Petar Preradović.

Starac klesar.

U prastaroj kamenari
Starac sjedi sjedobradi,
Rukovodi zanat stari:
Reže, dube, struže, gladi,
Neprestano uviek radi,
A što radi, ne pokvari.

Oko njega na gomile
Leži blago svake struke,
Leže sredstva svake muke,
Leže znaci svake sile:
Pluzi, brane, srpi, grablje,
Malji, kliešta, noži, šila,
Topi, puške, koplja, sablje,
Dlieta, pile i šestari,
Vesla, sidra i kormila,
Kisti, pera, kolobari,
Stiezi, grbi, žezla, krune,
Mitre, štapi, čisla, krsti,
Javor-gusle još bez strune,
A i zviezde svakog reda,
A i vienci svake vrsti,
I kolievke još bez čeda,
I liesovi još bez mrca,
I kipovi još bez srca —
Od ubjela bjelodano
Sve potanko izdjelano.

Kamenari usred sriede
Baklja gori luči bliede,
Rasvjetljuje to prostorje,
Bielim čini bielo tvorje.

K starcu čeljad svedjer vrvi
Sa svih strana ovog svieta,
Obog spola, svake krvi,
Zrele dobi, mladih ljeta,
Zdravo, bolno, umno, ludo,
Sretno, biedno, dobro, hudo;

Pojedince, četimice,
Leti, trči, hramlje, plazi,
Željno k njemu sve dolazi,
Klanja mu se do zemljice.

Oko starca sviet se zbija,
Izabire svako sebi,
Šta mu valja po potrebi,
Il po želji što mu prija.
Silan ogled tu je stvarî,
Ispit, pokus, premetanje,
Vika, buka, natjecanje,
Jagma, stiska — sajam stari;
Ali starac ne pazari.
Studen, stvrdnut ko od leda
Mirno sjedi, râd svoj radi,
Niti sluša, niti gleda
Komešanje te čeljadi.
Samo katkad digne vjedje,
Okom mahne, sakup priedje,
Migne amo, migne tamo,
Svietu dare ponaznači,
Al po svojoj volji samo.
Zalud molbe, žalbe, plači,
Zalud kletve i zdvojenja;
Što odluči, to ne mienja.

Koji sretni te radosni,
Koji biedni te žalosni
Darenici odilaze
Svaki s svojim kamen-darom,
Stazom novom ili starom
Širom zemlje prostor gaze.

Al taj kamen tvar je huda:
Svakim časom više tešča,
Nosioce stoji truda,
Stoji znoja sve to žešća,
Malakše im sila pusta
Svakim krokom ispod njega,
Na pošljetku svaki susta,
K zemlji kamen pritisne ga.
Površajem zemlje ciele
Kamen-kipi svud se biele,
Kraj bilježe putnom vaju,
Gdje putnici počivaju.

Vječnost — to je kamenara,
Božja provid — luč u sriedi,
Ljudski udes — starac siedi,
Od kamena mnoštvo darâ,
To su sudbe i sudbine
Ljudskoj sreći ili biedi,
S koje svaki put svoj sliedi,
Putujući svaki gine,
Dok u grobu ne počine!

Petar Preradović.

Božji sud.

Na oskudan predjel jedan
Glad napao izvanredan,
Pritisnuo na sve strane;
Sirotinja nema hrane,
Kuka, cvili usred zime.

Tu bogataš jedan bio,
Dobar čovjek, svakom mio,
Davao bi rado svakom,
Ponajprije siromakom,
S čega svud mu glas se čuje
I u zviezde ime kuje.
Te i sada u tom gladu
Sviet mu vrvi k bielom gradu,
Gdje mu sluge danju, noći
Milost diele na pomoći.
Davajući dugo tako
Razdao se čovjek jako,
Ali pri svem tome osta
Njemu jošte svega dosta.

U istome kraju tada
Bješe težak, sinak jada,
A brat tuge i nevolje.
U prijašnje doba bolje
Živio je kako tako,
Ali sada naopako.
I zasluga trpi s glada,
Ruke čame, nema rada,
A za usta šest mu treba
Svaki danak barem hljeba.

Siromahu tomu jadnu
Bokca druga dva dopadnu,
Uprav kada djeci reče,
Da im zadnji krušac teče.
Dodju gladni, jesti traže.
„Drage volje“, on im kaže —
„Premda ne znam traga radnji,
A krušac nam teče zadnji,

Ja ga rado dielim s vama,
Za danas ga dosta nama,
A sjutra će Bog na nebu
Skrbit nam se za potrebu.“

Bogatomu, ubodomu,
Mriet je jednom i drugomu;
Iza hladnog dodju groba
Milom Bogu na sud oba,
A reći će mili Bogo:
Ti, bogače, s dobra mnogo
Zaduži se za bljižnjega,
Al imavši dosta svega,
Manja tebe ide plata,
Nego l ovog tvoga brata
Za dobra mu ono malo,
Što je njega skupo stalo,
Jer u skrajnjoj bješe biedi:
Čin, što stoji, to i vriedi!

Petar Preradović.

Molitva majke.

Ah da možeš jednu bolest moju
U tvom srcu ćutjet, Gospodine!
Jednu majke bolest, ah za koju
Jedniem dobrom svako dobro gine.

Bi li mene sad pustio, bi li,
Negda majku, sad pustio samu
Ovom jadu, koj mi dušu hili,
Ovom plaču i ovomu sramu?

Ja znam, da znaš i ćućenje ovo,
Ah! znam, da znaš, jerbo ti znaš svaka;
Ljudsko tielo ti si poosnovo,
I moć naša po tebi je jaka.

Ah! znam, da znaš, al ti kušo niesi
U tvom srcu, kako mač bolesti
Kroz majčinu dušu grdno biesti
Preko ćutnje poznanja i sviesti.

To je ono, što u muci tvojoj
Duša tvoja kušat mogla nije;
Kruna jada njoj se spravi, to joj
U toj kruni nikad se ne svije.

A i tada ti si se bolio
Da s' ostavljen sam od oca mila,
A propeti, i sam niesi bio,
Kod tebe je tvoja majka bila.

Ja sam sama, ja nemoćna žena,
Ja sam sama slaba, sramna, pusta;
Pamet mi je skorom oslabljena,
Trepti srce, metu mi se usta.

Ja sam sama, kako ti 'e ostala
Pod tvim križem tvoja majka, kada
Punost muke tebi 'e pokoj dala
A nju shrani za većega jada.

To bi bolest, to bi bolest samo,
Majke bolest nedospietna, koju
Mi umrli izrieti ne znamo,
Nitko ne zna; pitaj majku svoju,

Ah bi li me u takvoj bolesti,
Bi l me vazda jadat ostavio,
Ti koj poznaš, ko srdito biesti,
Ti, koj vaviek milostiv si bio.

Antun Kazali.

Osvetnicima.

Braćo moja, slavni mučenici!
Evo pjevam, što mi grlo daje,
Dokle još mi krvca hrabrost grije,
Dok mi srce za mejdanom hlepi,
Dok me za rod topla ljubav kriepi,
Dok mi moja godi posestrima.
Ako s vama borio se nisam,
Jesam bdio na vaše junaštvo,
Jesam vaše zlopatio boli,
I vaše sam osjećô udese,
Pa ja pjevah, ne što mi je drago,
Već ja pjevah za diku junačku,
Jer to njegda ostat će pričanje,
U slavnomu našem narašćaju
Kad njegovih nestane dušmana
(Nestat li jih igda do vijeka?)
Nek vjekuje popievka junačka . . .
Oj! junaci, pokojne vi duše!
Uz sva vaša djela neumrla
I moja se duhom druži vila,
Nek bi i njoj uspomena bila,

Vita jelo, vini k nebu grane,
Mili Bože, pokloni nam zdravlje;
Jelo, grane, da otpočinjamo,
Zdravlje, Bože, da se spominjamo!

Fra Grga Martić.

Oj pjevni mi . . .

Oj! pjevni mi, sjerotinjo vilo
Oslovi mi teške popijevke
Od junaka i oružja ljuta,
Od mejdana i mrtvijeh glava
Od mejdana i zadanih rana,
Koje no ti preboliti ne ću . . .
Take pjesme nisu vele drage,
Al reda je pjevati ih, vilo,
I pomenut naraščaju svomu,
Nek se znaju kobni prigodjaji,
Neka pamte naši omladjaji,
Gdje je srećno za družinu bilo.
Gdje l dobilo, gdje li šćetovalo,
Gdje li koji vitez upanuo,
Neka im se za mogilu znade,
Da ih tvoje opajaju druge,
Posestrime drage raskajane,
I žalosne ljube rasplakane,
Da kom koja kadgodj na grob dodje
I donese sjerotana sina,
Pa pomene babajkova čina.
Jer to mu je baština jedina,
Što no mu je ćaća ostavio,
Za zakletvu i osvetu svetu,

Kô jabuku zlatnu na ogranku,
Kô kad grane sunce na uranku;
Sva se sjaje i svakom odaje,
Pa se momci utrkuju za nju,
Koji će je ustrielit na granju,
I ubranu doniet domu svomu,
Neka mu je dika i čelenka,
I u rodu vječna popijevka.

Fra Grga Martić.

Nije krivo . . .

Nije krivo oružje krvavo,
Pa ni ljudi nisu krivi hudi;
Već je zloba i nemilost kriva
Od ljudskoga okorjela gnjeva,
Što ih prîje Abelova kletva,
Ter se mraze i nemilo raze;
A da nije starih zadjevica,
Ne bi bilo novih pozledica;
O! da Bog da, ne bilo im traga,
Nek se ljudi sklanjaju medju se,
Kano drvlje jedan do drugoga,
Pa nek žive jedan uz drugoga,
Zajimljući jedan u drugoga,
Bratskog hara i ljubavna čara —
Tad im zloba ne će tvorit kvara.

Fra Grga Martić.

Hrvatskoj mladeži.

Ko kad ljiljan s pupa ocva bio,
Te po bašči prospe miruh mio.
Gojitelju svomu liepo prija,
A on njemu svoju njegu svija;
Tako otac kad rodjenka zgleda,
Gdje mu buji i istine reda,
On se jurve ponositim ćuti,
E mu čedo na dobrobit sluti.

Il ko težak, kad mu žito klasa,
Veseo je s plodovita krasa,
Pa mu prosi blagoslova s neba
Nadajuć se izobilju hljeba:
Ti si slika, o mladeži, eto
Tom ljiljanu bielu u proljeto —
Tomu žitu, koje klasa netom,
Al će istom uzoriti ljetom.

Te ko želi gojilac ljiljana,
Da mu miri preko ljetnih dana,
I ko ratar žudi hljeba s klasa,
Isto i rod uhar s tvoga glasa.
Davor! Indi na trud, sile mlade,
I znajte, što vam znat valjade:
Najnaprvo, što Bog od vas ište,
Pa čemu vas naučanja tište:

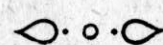
Vjera da vas kriepi u životu,
Koja svaku priječi grjehotu,
Da vam pohot srca ne otruje,
U komu se smrtne kote guje.

Ćudorednost — to je stožer čvrsti,
Uz koga se zdravi nauk vrsti,
Bez nje učnost jest svjetlost bez žara,
Što cviet, ko sjaj bez ogrieva, vara.

Viek u djelu nek vas ljubav budi,
Kôm se časte domorodni ljudi,
I slava ih u potomstvo prati,
S njima i vaš duh nek okrilati.
Ko ne želi, ko sam sebi isto,
Svom narodu, srdačno i čisto,
On grieši i sam suprot sebi,
Jer nać ne će zaklon u potrebi.

To ti istor, o mladeži mila,
Sa stančane strune pjevnu vila,
E vam volju na pregnuće prene,
I s tom opća sreća napred krene,
Uzdajuć se svedj u dobre kobi,
Da je veće u primakloj dobi
Došla sudba zatomljenih brata
Do prosvjete spasonosnih vrata.

Fra Grga Martić.

Majka uz kolijevku.

Na vjedje ti sanak sjeda,
Prevarit ti oči gleda;
Zviezdo moja, laku noć!

Sniva posmjeh, sniva milo,
Tvojih usna rumenilo;
Zoro moja, laku noć!

Tiho mjesec nebom brodi,
Tiho sjena zemljom hodi;
Zlato moje, laku noć!

A i tiho raste trava,
Gdje mi moje janje spava;
Rano moja, laku noć!

Gle, na ruži slavulj što je,
Ljupko li ti pjesmu poje;
Diko moja, laku noć!

Majčino te srce grije,
Da ti duša sladje snije;
Brigo moja, laku noć!

Stjepan Ilijašević.

Budi svoj!

Oj, budi svoj! Ta stvoren jesi čitav,
U grudi nosiš, brate, srce cielo;
Ne kloni dušom i da niesi mlitav,
Put vedra neba diži svoje čelo!
Pa došli danci nevolje i muke,
Pa teko s čela krvav tebi znoj.
Ti skupi pamet, upri zdrave ruke,
I budi svoj!

Oj, budi svoj! Znaj, tvoja glava mlada
Nebolike ti zlatne sanke búdi,
Ko sivi soko uzvini se nada,
Al sviet je sviet i ljudi tek su ljudi.

Da, zbilja goni s uzglavja te meka,
U sebični te zovuć svieta boj;
Ma što te, brate, u životu čeka:
Ti budi svoj!

Oj, budi svoj! Taj sviet ti nije pàko.
Ni raj ti nije; rodi trnom, cvietom;
Ni desno lievo da se niesi mako,
Već ravno podji, dok te nosi svietom;
Koracaj bez obzira krepko, živo,
Sudbina dok ne rekne tebi: Stoj!
I pravim drži pravo, krivim krivo,
I budi svoj!

Oj, budi svoj! Ta Božji ti je zamet,
A Bog sve mrzi, što je laž i varka;
I neka ti je vazda vedra pamet,
I srce vrelo, duša čista, žarka;
Nek ravno um i srce tvoje važu,
Tek tako bit ćeš čovjek, brate moj!
Da zli i dobri ljudi smjerno kažu:
Dà, on je svoj!

Oj, budi svoj! Al brat si budi braći,
I radi za sviet, al ne slušaj pljeska;
I ljubi sviet, al ne nadaj se plaći;
Jer hvala ljudska voda je vrh pieska.
U tvojoj sviesti hvala ti je trudu,
S poštena lica teče pošten znoj,
I niesi brate živio zaludu,
Kad jesi svoj.

Oj, budi svoj, i čovjek ljudskog zvanja!
Pa diži čelo kao sunce čisto;
Jer kukavica tek se rdji klanja,
Tvoj jezik, srce nek su vazda isto.
Za sjajnim zlatom ko za Bogom gledi
Tek mićenika ropskih podli roj;
Ti gledaj, da l i duša zlata vriedi.
Pa budi svoj!

Dà, budi svoj! Pa dodje l poći hora,
Gdje tisuć zviezda zlaćenih se vije,
Kad čovjek račun si savršit mora,
I ti ga svršuj, nek ti žao nije,
Jer tvoje srce šapnut će ti tio:
Oj mirno, brajne, sad si račun zbroj!
Poštenjak, čovjek na zemlji si bio:
Bio si svoj!

August Šenoa.

Kugina kuća.

Nad pučinom zadrhtao mjesec,
Iz oblaka diže sjetno čelo;
Tužno gleda prema onoj strani,
Gdje do briega driema malo selo.
Driema selo kao galeb bieli
Na igalu zguriv se pod krila,
Ne hajući, jesu l vali sjeli,
Da l još huji olujine sila.

Zdrava minu Marija,
Svud je mirna krajina;

Poboja se mali Rade,
Liep jedinac Jele mlade.
Skoči Rade preko puta,
Strininog se hvata skuta:
„Strino mila, strino slatka!
Maja mi je u grad pošla,
Maja nije natrag došla,
Strah je, strino, tvojeg Ratka!
Vidiš, vani noć je gusta,
Rade samcat — kuća pusta;
Noću idu vilenjaci
I vještice, vukodlaci:
Pusti, strino, — ja se bojim —
Da pod krovom spavam tvojim.“
I zadriema mali Rade,
Liep jedinac Jele mlade.

*

Nakraj sela stoji lipa stara,
Starija od ljudskog pametara;
A pod starom hladovitom lipom
Drven krst sa Isusovim kipom.
Prema kipu čudna žena sjela,
Crnoj smrti posestrima biela,
Zmijska kosa niz rame joj pada,
Čelik-zubi stišću se od jada,
Krvav mjesec oči su joj plamne,
A sred noći vijori se tamne
Biela halja, — gole kosti krijuć,
Crni vazduh bielim bičem bijuć;
U raspelo gnjevnim okom gleda,
Vehle usne s biesa joj se pjene,
Rad bi napred — ali krst joj ne da
Poć u selo, — ali eto žene

Mlade Jele, — gdjeno ide žurna,
Da je ponoć ne zastigne burna.

„Stani, Jelo!“ — biela prosi:
„U selo me odmah nosi,
Noć mi stazu zagalila,
Noga mi se utrudila!“
— „Da te nosim, čudna seko!“
Kroz strah vrati mlada Jela —
„Potrena sam borme ciela,
Naše selo nij daleko.
Nà, kapljice, pa se napij,
Na mene se tad uštapi.“

Al sve življe biela prosi:
„U selo me, Jelo, nosi!“
„Ne ću, kumo,“ — Jela veli,
„Ma ni za sviet ne ću cieli!“

„Ne ćeš? Znajder, ja sam ona
Grobarica svesiona,
Koja ništi, hara, gazi,
Što po mojoj niče stazi;
Kud mi noga stane,
Trenom život sane;
Carstva minu,
Sela ginu,
Dub se suši,
Sviet se ruši,
Svuda, svuda rastu grobi,
Gdje se moja noga kobi.
Ako mariš živjet, Jelo,
Ponesi me sad u selo!“

— „Strašna ženo, men' se mani;“
— „Čuješ, Jelo, stani, stani!
Ja sam zator smrtne krvi,
Štogod dirnem, sve se mrvi.
Vojska pada
Iznenada,
Ne od sablje, ne od striele,
Neg od mene, žene biele!
Vodom plivam, — burom srnem,
Zrakom letim, — zemljom prnem;
Uporedo
Sred postelje
Morim čedo,
Roditelje;
Morim popa i ratara,
Davim bokca, smaknem cara.
Ljudska kletva —
Moja žetva,
Moja radost — ljudska tuga,
Rasap svieta — moje biće,
Smrt čovjeka — moje žiće,
Ja sam, Jelo, — kuma kuga!
Ili gini, — il me nosi!“

„Vražji rode, ma i tko si,
Ni za carsku svietlu sreću
U selo te poniet ne ću!“
Zdvojno Jela vrati kugi.

— „Ti me ne ćeš, pa će drugi;
Ali čuj me, u svem selu
Štedjeti ću čeljad cielu;

Žrtvu obrah si jedinu:
Glavu smrvih tvomu sinu.
Nuder, Jelo! Ne prkosi!
U selo me brže nosi,
Sve će kuće smrt obredit,
Ali tvoju hoću štedit."

„Rade! Sinko!" majka vrisnu,
Zdvojno rukom srce stisnu,
„Rade! Sinko! Tebe gubit.
Tebe gubit i ne ljubit,
Tebe da mi jedu crvi,
Slatka krvi moje krvi!
Tebe više da ne gledam!
Ne, ne, zlato! Ja te ne dam!"

— „Nuder, ho'š li? Nemoj dugo!"

— „Evo pleći! Hajdmo, kugo!"

*

Čujder, čuj!
Tam i tuj
Šušti selom biela sjena,
Uz ulicu, niz ulicu
Svaku dirnu kolibicu,
Tek bi jedna poštedjena.
Sjena hukne,
Srce pukne,
Sjena dahne,
Život sahne;
Pa kad muklo
Ponoć tuklo,

Svuda teško uzdisanje,
Svuda strašno umiranje;
Štogod mrakom počinulo,
Nije zorom osvanulo. —

Zaman zoveš i grobara,
Zaman popa i zvonara:
Od kuge je cielo
Izginulo selo.

Jela? — Nju mi goni strava,
Gdje kod kuće Rade spava.
Kuća sama,
Svud je tama.
„Rade!"
Glasa ne imade.
„Sinko!" Vikne sad na vrati,
Al joj jeka „sinko" vrati.
Čučne, plaho prisluškiva,
Da l se dahom sin oziva.
Ništ ne diše. Pali svieću,
Ne bi l našla svoju sreću.
U komoru munjom hrli,
Ali — praznu postelj grli.
„Rade! ču li! dodje maja,
Evo slatkog zagrljaja,
Sto cjelova,
Halja nova!
Rade, sinko, nevaljanče!
Što se skrivaš, moje ranče?"

Sve preleti, sve prekapa
Sred dvorišta, kraj ognjišta,
Ali nigdje — nema ništa!
„Ha! Tu, gledaj, leži kapa!

Njegva kapa! Ne budali!
Već te imam, tepče mali!
Ali čija usred puta
Ondje noga otisnuta?
To je njegva! Kamo? — Jao!
Od kuće je otišao!
Bože! — Ljudi! — Draga kugo,
Dajte diete, nemam drugo!
Rade! Rade! Mili Rade — —"
Polumrtva na tle pade
Na koljena
Biedna žena.
Po zemlji se plačuć vlači,
Sto cjelova žarkih tlači,
Gdje su sinka stope male
Tuj u piesku zaostale.
„Kleta kugo, kukavice!
Uzmi mene, varalice!
Sve ću, slatka kugo, dati,
Al mi diete, diete vrati!"

Za ogradom stoji kuga,
Vjetar vije plašt joj bieli,
U po grožnje, u po ruga
Strašna kuga majci veli:
„Šta me kuneš, ženo luda?
Kuću sam ti poštedila;
Zar je kuga kriva bila,
Što van kuće sin vrluda?
Tam kod strine ga zatekoh,
Pade on i pade strina;
Jelo, ti već nemaš sina!
Što ti rekoh, ne porekoh."

Na to s mjesta
Kuge nesta.

*

Iz starinskih tad grobova
Proklijala čeljad nova.
Pomladi se malo selo,
Radi revno i veselo.
Na svih licih cvate sreća,
Ništ se kuge već ne sjeća.
Samo gdje se bibavica
Na igalu grmeć pjeni
Stoji kuća samotnica,
Pusta stiena na toj stieni.
Sve naoko vrieme shara,
Kuće vrieme ne ogriza;
Al ne vidiš tu ni s bliza
Ni pješaka, ni ribara.
Samo kada mjesec zasja,
Zlato sipljuć na to stienje,
Iz valova gromoglasja
Čudna pjesma čudno stenje:
„Tko ste, božji ljudi,
Kazano vam budi:
Ne želi nevolju
Susjedovu polju;
Njegvo poharano,
Tvoje razrovano;
Brata tko zagrebe,
Zakopao sebe.
To vam Jela veli,
Ah, vjerujte Jeli,
Pa molite Boga
Za jedinca moga,

Da mi dâ počinka
Kraj mojega sinka!"

Tude pjeva sliepa Jela,
Kraj postelje prazne čuči,
Kapu ljubi pjevajući;
Tako priča sviet iz sela — —
Dom joj jošte dobe ove
Kuginom se kućom zove.

August Senoa.

Fratarska oporuka.[1]

Sa truna reče Josip car:
— „Svim redovnikom nek je kraj!
Tolikih zdravih ljudi kvar,
I bez njih ćemo steći raj.
Dokle god siže carstva hatar,
Po mojoj volji tako budi,
Nek svoju halju svuče fratar,
Nek žive kao drugi ljudi.
U njinih dvori odsele će
Stanovat bolni ljudi, djaci,
Pisari, sužnji il vojaci;
A pune zlata, srebra vreće
Na zadnji grošić nek se zbroje
U blagajnice carske moje:
Tim novcem digoh učilišta,
Ja za se od tog ne ću ništa".

[1] U Lepoglavi bijaše nekoć samostan Pavlina, koji su se bavili školom i naukom. Car Josip II. ukidajući razne redove dokinu i red Pavlina u Lepoglavi.

To cara Jose reče moć,
Sva graja njega malo smete;
Još isti dan, još istu noć
Teklići širom carstva lete,
Sve vičuć: „Svatko sada znaj:
Svim redovnikom nek je kraj!
Pavlini, čujte, Jezuite!
Sve biele, sive, crne svite!
Svak svoja prsa triput tuci,
Pa za tim svetu halju svuci.
To volja jeste cara, kralja;
Vladara svoga slušat valja".

Daleko grom se carstvom širi,
A strašnom javom bude san;
Od trusa drhću manastiri,
Strahovit ide sudnji dan;
I mnogu gorku čuo Beč:
Zaludu! kad je carska rieč.

I dodje glas do Lepoglave,
Do tihe šumske postojbine,
Gdje bieli fratri od starine
U liepih dvorih Boga slave.
Gospoda jesu, bogataši,
Al uz to ljudi, kako treba,
Ne kruti, ljuti velikaši,
Već širom diele darak s neba
Šljivaru, kmetu, zlo kad vrieme
Navalilo na zemlju breme.
Gospoda jesu, časte, piju,
I skladno gude, liepo rišu

I narodu svom knjigu pišu,
Pa s Isusovci bojak biju.
Al zadnja i njim dodje hora,
Pavlina zbor se selit mora.

Tek što je opat čuo glas,
Zvonara odmah viknu brat:
— „Svu braću zovni ovaj čas,
Zatvori za tim velja vrata,
Svih zberi, ču li, u dvorište,
To opat, reci, strogo ište“.

Lagano već se hvata mrak
I k zapadu već sunce tone.
Kroz večernji taj tihi zrak
Na umiranje zvona zvone.
Fratara dugo čislo kroči,
U crnu zemlju gledju oči,
Probliedjelo im s brige lice,
I kako vjetar pri oluji
Lelečuć s valom ljut se bori,
Po lepoglavskih svetih dvorih
Žalopjev „de profundis!“[1] bruji.

U dvorištu kad zbor se skupi,
Razrediše se fratri bieli,
I pred njih opat mirno stupi,
Pa svojoj braći ovo veli:
— „Uzdignite sad Bogu duše,
Zavapite sad iz dubine!
Sva griešna srca nek se skruše,
Nek ćute: sve da smrtno gine!

[1] „iz dubine“ — pjeva se obično na pogrebu.

Da l čuste zvona svetog hrama?
To blize smrti zveči glas;
A znate l i to, pitam vas,
A znate l, komu zvone? Nama.
Dà, moja braćo, moji sinci!
Svi živjet ćemo pojedinci;
A umrieti će sveti zbor,
I ovaj slavni Božji dvor,
Koj slovijaše trista ljeta,
Opustjeti će! Žalost! Šteta!
Pre, nego svane mladi dan,
U ovaj dvor će doć komesar
I reć vam, kako želi cesar,
Da našeg reda više nije!
Da cielo blago, što imamo,
Na komesara ruke damo,
Pa volja Božja slušati je!
O podjite u ime Božje,
I neka Višnji sve vas prati,
Svak nosi križ svoj, kako može,
A Bog će vam se smilovati.
Razidjite se svieta širom,
Poštenja sijte čista sjeme,
Pobiedit ćete ljuto vrieme,
Oj podjite mi, braćo, s mirom.
Al stante časak! Pamtite li,
Što vazda bjahu fratri bieli?
Hrvati, sinci našeg puka.
Ta sveta zemlja rodi nas,
Imutak naš je pučka muka,
To pamtimo u ovaj čas!
Pred vaše dadoh snieti lice
Taj silni evo kup papira,

Sve same dobre obveznice,
Milijun mislim baš talira.
To duguju nam što šljivari,
Što gradjanin, siromah kmet,
Dužnici sve Hrvati stari,
Tä naša krv, naš rod, naš sviet,
Mi čekali bi ljeta duga,
Do sudnjeg dana; — sad je druga,
Jer državi i to dodje ruku,
Plemiću jao! Jao puku!
Isplatiti će morat odmah
I Hrvat propast će siromah.
Imutak naš od trista ljet
Razgrabiti će tudji sviet.
Jedincu fratru zakon krati,
Da namre komu oporukom
— Pa bio otac — bila mati —
Sve blago mu je „mrtvom rukom!“
Al sada redu smrt se sprema,
Zar ima za to zakon? Nema.
Pa pravimo sad oporuku:
Imutak budi našem puku!“

Tad opat plamom voštanice
Zapali silni kup papira,
Sve same dobre obveznice,
Milijun tinja baš talira:
„Oj, Bože, praštaj griehom mojim,
Dužnikom praštam evo svojim.“

Svi redom plamom voštanice
Zapale silni kup papira,
Sve same dobre obveznice,
Milijun planu baš talira:

„Oj Bože, praštaj griehom mojim,
Dužnikom evo praštam svojim!“

Raskrilio se nebom mrak,
Sa hrama smrtno zvono ječi,
Od vatre sav se žari zrak,
Fratara zbor kraj vatre kleči,
A psalam grmi sve u šir:
„Oj Bože, daj nam vječni mir!“

Gromore bubnji, vojska grne
U sveti dvor sred noći crne,
Uz vojsku dodje i komesar,
I javi svim, što reče cesar.
Pokloni tad se opat muče,
I komesaru preda ključe.
„A blago?“ pita isti mah
Glavara starca sluga cara.
Al opat njemu odgovara:
„Na, evo vam ga! Pepeo, prah!
To baština je našeg puta,
To fratarska je oporuka!“

August Šenoa.

Božji sud.

U davno doba dva življahu gazde,
Dva susjeda, al rek bi do dva vraga,
Uza se teku njinog polja brazde,
Od jednog skokom mo'š do drugog praga;
Al obojica gledala se prieko,
I nikad jedan drugom „zdravo“ reko.

U jednog bila kuća puna svašta,
Za kućom bujne zemlje trista rali,
O vratu ženi lanac zlata tašta,
I silnom stokom gazda mi se hvali,
Talira svietlih u njeg pune vreće,
Nu rek bi — hvala Bogu — dosta sreće.

A drugi? Bogalj: koljeba mu biedna,
Pjeskovito mu polje — ni za hljebac,
U štalici mu koza samo jedna,
U goste k njemu ne će niti vrebac;
Dä, pravi bogalj! Zimi zimuj s gladom,
A ljeti znoj se, pa se tješi jadom.

Al dosta nema ljudska duša doviek,
Sve silno blago slabo ju veseli,
I „dosta“ ne će nikad reći čovjek,
Čim više ima, time više želi,
Pa tako baš i onda vam je bilo:
Siromaštva se bogatašu htilo.

„Gle!“ reče ženi jednom volje nujne,
„Sve našoj sreći rek bi dobro služi:
I liepa stoka, livade nam bujne;
Al ne mo'ž da se zemlja zaokruži,
Jer susjed ima pašnjak kraj potoka,
Pa brani, da mi ide k vodi stoka.“

„Ej luda glavo“, žena, „što je za to?
Pa kupi, imaš hvala Bogu dosta.“
„Ej, mudra glavo“, muž joj reče na to,
Ni moja pamet nije tako prosta;
Tä htjedoh! Sto sam škuda dâvo,
Al „ne ću!“ na to odvrati mi djavo!“

„A ti mu otmi“, progovori žena.
„Al kako otet, kada moje nije?“
„Talira imaš, al si, mužu, bena!
Gdje novac ima, tu se svašta smije:
Tu imaš suca, imaš i svjedoka,
Pa moć će k vodi liepa naša stoka.“

Za danâ malo planu pravda huda;
Naš gavan baca silu zlatna mita,
Al bogalj viče: „Ajdemo do suda,
Od mudrog suda nek se pravo pita.
Taj hrast sa krstom moj je medjaš pravi,
Pred dvjesta ljeta pradjed moj ga stavi.“

A sudac veli: „Gdje je hrast sa krstom,
Tu stoji medja, — doć ću sutra tamo,
Tu možeš pravo svojim pipat prstom,
Po krstu sudit ću vam medje samo;
A nema l' krsta, nema ni medjaša,
Pa tužitelju sve do vode paša.“

„Gdje krsta nije, ni medjaša nema“ —
U potaji si šapće žena noći,
I tajno k hrastu iz kuće se sprema.
„Oj, tu se može lako još pomoći;
Ispalimo taj biljeg od medjaša,
I sve do vode paša bit će naša.“

I dodje hrastu, dignu gvoždje bielo,
Da briše krst! — Čuj, gromki grom zaori
I puče striela — dršće nebo cielo,
A striela s neba ženu, hrast obori.
Bez duše žena gavanova leži,
Na čelu krst joj striela ubilježi.

A kada zorom sudac hrast zagleda,
Probliediv reče gavanu seljaku:
„Tu, kume, više suditi se ne da,
Jer pravo eno vidiš u tom znaku.
I klanjat tek se smiju slabi ljudi,
Gdje plamnom rukom Gospod pravo sudi.“

August Šenoa.

Sokô i njegova majka.

Mladjan sokô na kamenu sjedi,
Sjetno sjedi, a u nebo gledi;
U visinu letio bi rado,
K sunašcu ga srce vuče mlado.
Al sokoli besjede mu stari:
„Miruj, diete, mladosti ne kvari,
Niesu za te visine beskrajne,
Ni sunčane carevine sjajne;
Sunce bi ti krila izgorilo,
Vid bi jasni tebi zasliepio;
Miruj, diete, drž se doma svoga!“
Sluša majka sokola staroga,
Sluša stara, pa svjetuje sina:
„O moj sinko, dušo materina,
Ako tebe k suncu želja vuče,
I u tebi smjelo srce tuče,
A ti leti nebu pod oblake,
Povriedit te ne će sjajne zrake.
Ko se boji, samo tom krilašca
Pali vatra ognjenog sunašca;
Tebi sunce pozlatit će krilo,
Jer je nebu smjelo srce milo.“

Tako sinku majka govorila,
Sokola je mladog ohrabrila;
Diže sinak ponosito čelo,
Na lakim se krilma diže smjelo.
Do sunca je jarkog doletio,
Zlatna krila natrag je donio.
Zlatna krila sinku dika bila,
A majka se sinom ponosila.

Napoleon Špun Strižić.

Majka i sin.

Crn vani mrak i mraz, a vihor vije,
U izbi još tu stara mati bdije:
U boju sin, njeg čeka, da se vrati,
Sam znade Bog, što bolna trpi mati;
„O diete moje, sine moj!“
To jedini je uzdah njoj.

Sad dvanaest baš sa crkvice je tuklo,
Kroz crni mrak odjekuje još muklo:
Tu vihor ljut kroz malu izbu hukne,
S njim strašan zvuk, ko struna kada pukne,
A stara mati zacvili:
„Oj sine moj, oj premili!“

Umuklo sve, luč slaba jedva gori;
Što, Bože, to u sumraku se stvori
Ko bijel stup?... U nj upre majka oči,
Al čuda gle! on kroči — bliže kroči...
„O drago diete, ti si, ti!“ —
I majka grli sina si.

„Ti moj si sin — a ja sam majka tebi;
Ti s' vrnu k men'! O kako s' vrno ne bi?
Tà ne ljubi na svietu tebe niko,
Ko majka ti — o moja slatka diko!“
U majci planu sveti plam,
Al hladan sin ko tvrdi kam.

„O sine moj, ah tamno ti je oko
I upalo pod čelo ti duboko —
Da s' nagledjem tih očiju ti crni' —
De k meni ih, de k majci svojoj svrni!“
Al sinak oka ne svrnu,
A grozom majka protrnu!

„O Bože moj, ko led si studen, sine!
Ah k meni ajd, na grudi materine:
Tu ogrij se, još za te ima žara —
Hod', sine, hod' — tà studen srce para!“
Na grud ga uze — on ko led
Nepomičan i suh i blied.

U naručju si majka sina grije,
I ljubi ga i tople suze lije,
Na krilu ga ko slabo diete njiše
I duh mu svoj na bliedo čelo diše,
Al zalud majci ljubav, trud —
U sina hladna svedjer grud.

Sad kokot već u zoru zapjet htjede,
Kad nagnu, gle! sin k majci usne bliede;
Njoj blaženoj ko slatke pjesni zvone:
I duša sva u divnoj slasti tone:
Sin dragu majku poljubi —
Dan svanu — sin se izgubi.

Od dragosti u nj majka dušu preli —
Al mrtvu nadje nju već danak bieli:
Tê noći sin u ljutu pade boju —
Na samrti po majku dodje svoju.
S njim majka driema sladak san —
Probudit će ih sudnji dan.

Napoleon Špun Strižić.

Ranjen orao.

U planini goloj na pećini,
Na dohvatu nebeskoj vedrini,
Suri oro ponosito sjedi,
Bistrim okom u daljinu gledi.
Pred njim tamo podno zelen-gore
Ravnica je pukla kano more,
U njoj vidi livadice travne,
Mlade gaje i lugove tavne.

Vidi one njive zlatoklasne
I potoka bistrih striele jasne.
Suri oro kao od miline
Zakliktao na vrhu pećine,
Pa razvio svoja krila jaka
I put sivih zaplivo oblaka;
Tu ko vladar sunčanih prostora
Lebdi sretan nad timorjem gora.

Nema toga, ko će da ga skine
Sa priestola tolike visine.
Ali jao! Iz nizine siknu
Oštra striela, oro bolno kliknu

I s visine na pećinu pade, —
Ljuta rana letjet mu ne dade.
Pitaju ga u njegovih jadih
Suri orli i orlići mladi:

„Je l te boli, druže, striela kleta,
Je l ti žao sunčanoga lieta?“
Ranjen oro tužno odgovara:
„Boli striela, moja družbo stara,
No ja ranu, mislim, preboljet ću,
Ali toga prežaliti ne ću,
Da na strieli, što me obranila,
Vidim pero iz bratova krila.“

Josip Eugen Tomić.

Ban Leget.[1]

U Sutjesci u tvrdom gradu
Tu mrije stari Stjepan ban,
Sinovima jur dieli vladu,
Nut vječni mu je blizu san.

On zahumlje mi jednom daje,
A drugom ravne Zete vlast,
A ovom ratni plien priznaje,
A tomu novu dieli čast.

[1] Leget bijaše nezakoniti sin trećega bana bosanskoga Stjepana I. Po starim vijestima ubio je nakon smrti očeve svoju braću, te sam sio na prijesto, no na to zavlada u njegovoj banovini glad i kuga, od koje najposlije i on i njegovi sinovi poginu. Bijaše to u jedanaestom vijeku.

„Ja ostavljam vam, sinci, zemlju,
Ponosit, hrabar Bosne rod.
Dok ruke vaše ne zadriemlju,
Vam ne ote je grieha plod.

Posrnula mi mladu pamet,
Bijaše griešan misli liet:
Ah! Legetu je griešan zamet,
Bar on nek život vodi svet.

U Trebinju vam skot taj leži,
Nek svedj ga tvrdi čuva grad,
Dok smrt na njega ne zareži,
Dok ne slomi ga post i glad.

Za mojom krunom jednoč segnu,
Za žićem — vražja klica ta!...“
I starac sivim okom pregnu,
I starcu bȉlo srca sta.

U trebinjskomu Leget dvoru
Već ne kaje svog oca blud
U postu, svetom razgovoru,
Već ljubavlju mu plamti grud.

A ljubu mu iz noćnog driema
Čudnovat trgne — sladak san:
„Oj dragi, oca tvog već nema, —
On umrie, a sad ti si ban!“

— „Hej, osedlaj mi, dušo, hata,
Koj da je brz put vihora!
Gdje sjaj me čeka žezla zlata!
Ko pustinjak da živim ja?!

Daj konja, što je brži groma,
I gvozden, dušo, dodaj bič.
Hej, preko gora i proloma —
Sad, sad će biti plač i krič!“

I preko gora, preko dola
Ko munja leti strašni sin,
Što utvara je sad još gola,
Za časak bit će gotov čin.

— „Vi, nebraćo, vi, moja braćo,
Vi dielite zar bansku čast?
Što? Ne bi l ja se žezla laćo?
Ta starija je moja vlast!“

Nad odrom oca mač svoj trže —
I brat za bratom poginu.
I na glavu si krunu vrže
Ko pravu svoju očinu.

Na krvav priesto Leget sjeda,
Po Bosni zemlji stere rat.
Posvuda požar, pomor, bieda:
Sin oca mori, brata brat.

U trebinjskomu Leget dvoru
Već ne kaje svog oca blud
U postu, svetom razgovoru,
Već ljubavlju mu plamti grud.

A ljuba mu iza sna skoči,
Nju trznu strašan, grozan san:
„Bjež, bježi! . . . Šta mi vide oči!
Još noćas bit će sudnji dan!“

— „Gle, svud su zemljom sada noći,
Pod nebom muklo stenje grom —
Ne mogu nikud, nikud poći!
Čuj strašan prasak, neba lom?“

„Kraj Sutjeskoga tamo dvora
Planina tu se diže red,
Izà tih morda, dragi, gora
Tih groza nestati će slied!“

— „Ta jedva držim se na nogu,
Ko okužen da sav je zrak —
O skrij me, dušu skrij ubogu,
U gusti me zagrni mrak!“

Kraj Sutjeskoga tamo dvora
Planina tu se diže red,
A nad njima ko druga gora
Tu diže s' prieteć starac sied.

— „Ja vidim, čujem, što on kliče,
I vidim munje bliesak blied,
Nad vrškom za njim tu se miče
Poubijane braće red.

Daj, daj mi, dušo, konja brza, —
Daj! . . . Umorene braće red
S planina slazi i amo brza,
A kuga njihov sliedi slied!“

„O osedlaj mi, dragi, groma,
Bjež, bježi s gromom brzo daj
I preko gora i proloma
Za časak, il već nikad, znaj.

O osedlaj mi, dragi, hata,
Kog stignut ne će niti smrt, —
Nut krunica mu — uzda zlata,
A bičem mu je mačev rt."

— „Ko pod da mi se hvata nogu,
Pocrnio mi očnji vid.
O daj se moli za me Bogu,
Ta strašan je dvorane zid!

Ne mogu nikud, joj ne mogu,
U dvorani je groze mah;
Ne mogu više maknut nogu,
Gle, na pragu već sjedi strah!"

Na vrata Leget pogled skupi,
U pogledu je strah i led — —
— „Ne, na prag, kugo, mi ne stupi,
Ne vodi amo braće red."

Ko ranjen vuk on u vis djipi,
Poleti, srće skočit van —
Na vratim stožer tih zaškripi
I mrtav pade Leget ban.

Aleksa Šuljok.

Majčina dušica.[1]

Na slami sirota žena mre,
Ni šapnut ni glednut ne more.
Nju slomi za kćercu skrban rad,
Nju mori sad bolest, mori glad.

[1] Poljski cvijetak, koji ima rumenkasto-modrikaste cvjetove.

A diete ju gleda i ludo mni,
Da majčica mirno, slatko sni,
Te postelj joj cviećem nastire,
A majka od bola, glada mre.

Kad majka se prene iza sna,
Poljubit će kćerku — to kćerka zna;
I curica čeka dan, dva, tri;
Četvrti — pop majku u grob skri.

Uzdahne pop: „ah ubi ju glad!"
Djevojče to ču, — zna, što će sad,
Te ručicam pljesk, pa bježi, bjež,
Gdje poljem stoji strnokos svjež.

Po strni skakće ko golub biel,
I očicam modrijem danak ciel
Tu vlaće traži sve slog po slog,
I kupinu obra i trn i glog.

I trči na grob i stane zvat:
„O majčice, ustan: tu zlatna vlat,
Tu kupina slatka i glogov plod,
Nahrani se, draga, hodi, hod!"

I zove i kuca: tuk, tuk, tuk;
Al majke nema, — u grobu muk.
I čeka i zove — sve zahman!
I plače, — dok tih ju smiri san.

Tad niče iz groba blieda sjen:
„O majčina dušice, svij se k men!
Nek Bog te brani i hrani svet,
Koj hrani na polju drobni cviet."

I curica majci večer svak
Donosi hranu, čim pane mrak.
Već prošla jesen, zabieli snieg —
Još diete traži ispod njeg.

Snieg mete, a vihor huči ljut;
Kroz snieg si diete krči put,
I udje u nj, al nema je van, —
Nad sniegom grakće crni vran.

Popuhnu jug i ode snieg,
Zamodri cvietkom dô i brieg;
I hrani i brani dobri cviet
On, koj vas sion brani sviet.

Al očice modre sagnuo cviet,
Te nujan čuči, na tlo je spet,
A rad bi pretrčat zlatnu strn,
A rad bi pretražit glog i trn.

Sve mirno u polju, lahor tih
Strn zlatnu ljulja, a na tlih
U modrijeh cvietku očicah
Sja rosa — za majkom suzica.

Franjo Marković.

Lastavicama.

Male ptice lakih krila,
Dižite se vi u zrak:
Već vas zove zemlja mila,
Zove vrućeg sunca trak.

Što li čeka prek livada,
Preko silnih voda vas?
Malo lasti, puno jada,
Al vas majčin zove glas.

Zove, vuče silnom moći
Južnog sunca vrući sjaj;
Ah u dom ću i ja doći,
Pozdravte mi rodni kraj!

Ivan Zahar.

Gora i jeka.

Jeka ori, progovori
Onoj pustoj, crnoj gori:
Pusta goro, žao mi te!
Gdje su tvoje zelen-kite,
Gdje ptičica pjenje,
Potočića žuborenje?
Tvoje vile negdje šute
Usred ove zime ljute. —
Ja jedina gdjekad orim,
Da te sjetnu razgovorim.

Njojzi gora tiho šapne:
Kog oholost sliepa napne,
Taj ne pozna ni kolievke,
Nit majčine joj popievke.
Rodjena sred moga krila,
Ti — bez mene šta bi bila?

Andrija Palmović.

Konju Mrkodinu.

Davor konju, davor Mrkodine,
Još od vile češljana ti griva
Lahka prši preko dalkih njiva,
Pjena vije s obiesti žestine,
Kad li plane sunce na zreniku,
Hlad u gustu tražiš si vrbiku.

Još te nije uprezala ruka,
Nit si kada oćutio sedlo,
Niti se je ikada izvedlo,
Da si gnan od krvožedna vuka.
Divalj jesi: arapinu parac;
Al još niesi... što bje Markov Šarac.

Kako li će onda biti, konju,
Kad, ždralovim zakitiv se peri,
Mladi vojno kalpačić naheri,
Pak poleti u tu staju donju
Ter iz grla junačkog zapoje:
„Davor konju, davor dobro moje!?“

Kad te uzme opremati gizdav:
Sedlo metat, ljutom uzdom uzdat,
Hoće li se u te moć pouzdat,
Da ćeš, svoga viteza ne izdav,
Zdrava izniet iz nevolje smrtne,
Da ti nigdje noga ne posrtne?

Na topove burne i gromovne
I oružja munjeviti bliesak
Nek slobode čudotvorni vesak,
Taj nebeski poruk se ozovne,

Onda — ne bud srca udovačka,
Već da imaš tri srca junačka!

Tako grive, krvlju poštrapane,
Opet će ti vile češljat harne,
Takav konjic, ko drugi ne parne;
Ime njegvo živi na sve strane, —
I tvoje će ime se pronieti
Na očinske dole i vrleti.

U kićenoj vitezova sviti
Poletan ćeš poigravat kući,
Na pameti ono imajući:
U dobru je lahko dobru biti;
Na muci se poznaju junaci
I medj konji — konji vilenjaci.

Andrija Palmović.

Majka.

Ja ne znam, što je majka mila,
Ni majčin što je srca plam;
Ja ne znam, što je sve mi bila,
Tà da je bila, jedva znam!
Ko san mi lebdi slika pusta,
Kad zadnji put me k sebi zva,
Kad zadnji cjelov s milih usta
I blagoslov mi zadnji dâ.

A ja sam plako, Bože sveti,
I proplako sam cielu noć;
„O majko slatka, nemoj mrieti,
Ti ne smeš, ne ćeš od nas poć!“

O ludo li sam bio čedo,
Zar mari smrt za srca jad?
Drugačije sam sviet taj gledo,
Neg što ga bolan gledam sad.

Ah svuda biesni smrti sjena,
Od dragih drage dieli nas,
I samo slatka uspomena
Sačuvat nam je kadra glas;
Oj uspomeno, kivna meni,
O majci što mi znadeš reć?
Ti šutiš — jao! bar spomeni,
Što davno mene boli već:

Ja ne znam, što je majka mila,
Ni majčin što je srca plam;
Ja ne znam, što je sve mi bila,
Tà da je bila, jedva znam!
Pa ipak srce moje sluša
Utješljiv neki s neba jek:
U tebi živi majke duša,
I živjeti će s tobom viek.

Hugo Badalić.

Majka.

Srebrna je tvoja kosa,
Lice ti je već uvelo,
Umorne su tvoje ruke,
Klonulo je tvoje čelo;

Ko sred groblja crkva mala,
Kada na nju sniežak pade,
A oko nje sahranjeni
Ljuti boli, sjajne nade.
Kandioce u crkvici
Sipa svjetlo i toplinu,
Majko moja! tako gori
Tvoje srce svomu sinu.
Kroz oluju mog života
Iz duljine, iz tudjine
Nose mene misli moje
Crkvi duše materine;
Ogrijane, posvećene
Na tom dobrom srcu tvomu
Vraćajuć se s blagoslovom
Sreću noseć mojem domu.
Pa se za to molim Bogu,
Da poštedi siede vlasi,
Da još dugo u crkvici
Kandioce ne ugasi.

Jovan Hranilović.

Sokolu.

Smjele glave, ohole,
A kreljuti jake,
Vini mi se, sokole,
Nebu pod oblake;
Tamo ti je pravi sviet,
Pak što k zemlji sliećeš?
Nije za tvoj brzi liet,
Da sa vrepci liećeš.

Neka ružam maleni
Pjevaju slavulji,
Neka cvieće šareni
Oblieću metulji;
Nisi ptica pjevica,
Druga ti je snaga,
Neka tvrda litica
Bude tvoja draga.

Gdje se gore blistaju
Sniegom pokrivene,
Gdje se munje krstaju,
Kad oluja krene:
Tamo traži živalj svoj,
Tamo ti je zgoda,
Tamo vlada, brate moj,
Zlaćana sloboda.

Tamo budi s družicom
Posred topla gniezda,
Sokol sa sokolicom
Blizu jasnih zviezda;
Nek se nebo prozirno
Povrh tebe diže,
A ti gledji prezirno,
Kako gamad gmiže.

Ako li te opkole
Ljudi na tvom visu,
Ti im reci, sokole,
Da ti gazde nisu;
Već se glave ohole,
A kreljuti jake,
Opet vini, sokole,
Nebu pod oblake!

August Harambašić.

Hrvatskoj omladini.

Na vrelu vječne istine ti poji srce svoje
A pjesmom kiti mladjane te zlatne dane tvoje,
Nauči štovat pošten rad i branit svoje pravo,
Visoko dizat istinu, pa da ju gazi djavo.

Nauči kano svetinju spominjat ime roda,
Od žića tebi dražje bud i pravo i sloboda,
Nauči dizat gnjevan glas rad patnje mučenika,
Nauči ropstvo prezirat i podla plaćenika.

Nauči bratu biti brat u čistom srcu svome,
Tu ljubav drži svetinjom i diči mi se njome;
O dat će Bog i s roda tvog će ljuta kob se snieti —
Na zemlji toj ćeš slobodnoj ti živit i umrieti.

Milka Pogačić.

Na moj vjenčani dan.

Čeznuća mojih o visoka goro,
Na tvoje evo uzletih vrhunce!
Smio i krepak kao krstaš orô
U sreće moje zagledah se sunce:
O bajna luči moga svjetlom dana,
Nad gniezdom mojim budi postojana!

Sviestan ga savih bljeskavim biserjem
Tvrde mi vjere, ko hrid zavičajna,
Najmekšim srca obložih ga perjem
Raskošna grieva i pokoja rajna,
Posuh ga duše ljiljanima vrlim,
Blažen da u njem sada nju zagrlim.

*

Oj dodji, ljubo, slatko željkovanje,
Blagdan naš svanu! Dodji i pregaraj
Proljeća tvoga bujno djevovanje,
Ljubavi sa mnom sveti tamjan zgaraj
Mirluha vječnog; i himnu života
Pjevajmo, dušo, ljepoti ljepotâ.

Oh, dodji, ljubo, klikom i ushitom,
Vjerna ko Sara, ljupka ko Rahela,
Beskrajnih čara blagovjesnom kitom,
Velebna duhom i ponosna čela;
Pa jaki vjerom, svedjer umom budni,
Njegujmo sreće polog nadobudni.

Zirni mi, dušo, u dno srca, zirni,
Hrvatstva moga u taj glogolj silni,
Odraza sjajnih ko naš danak pirni,
I plamom mojih čuvstva nedokrilnih
Tvoj život splini, duh tvoj istovjetuj,
Hrvatstva vili sa mnom se zavjetuj.

Vrh zipke naše Krstu uporedo
Taj stieg moj diži, i pod tim znamenjem,
Ah! sviesna njega, ti mi gaji čedo:
Sam ću ti pjesmu prožetu spasenjem
Hrvatske biedne za nj spjevati, mila,
Da s njom ga pitaš i kriepiš ga čila.

Pričaj mu zgode divne i krvave
Poviesti naše: u njoj ga čeliči
Uzora veljih prama suncu slave.
Roda mu uskrs i jedinstvo kliči,
Što ne bje nama, njemu bit će dato,
Čeznuća naših to uživat zlato.

Kršan mi samo, srca umu ravna
Omladak radjaj, il ti pusto njedro
Ostalo naviek. Ne ću ti kukavna!
Poštenim samo komu čelo vedro
Znojem se ljeska i krepošću rudi,
Ah, samo njemu slatkom majkom budi!

Mato Ostojić.

Rodnom kraju.

Kano jato bielih golubova,
Kano grude prebijela sniega
Savilo se poput gniezda selo
Pokraj mora podno strmog briega:
Rado li te opet vidjam eto,
U mom srcu usadjeni kraju!
Zdravo moji poznanici stari
I ti kršni mladji naraštaju!

Kao mornar na visoko more
U sviet podjoh, vrtloge mu, vire,
Tražeć djevu nepoznatu — sreću.
Nalazeći — samo njene hire.
Nakon mnoge bure i oluje
Opet gazim bračko moje žalo,
Nakon vieka sebičnoga mraza
Staro me je sunce ogrijalo.

Eno crkve gore na brežuljku,
Pokraj crkve ponosna zvonika,
Oca kuća eno se bjelasa
Iz zelenog gustoga borika,

Zvoni, zvoni, čarobna li zvuka,
Slatke li mi uspomene javlja!
Mila majko, ljupko li je bilo
Uviek zvono Gospina pozdravlja!

Predvečerje. Zapadno je sunce
Tek zapalo, još se zapad žari.
Vraćaju se s trganja težaci,
Poju pjesmu veselo mornari.
Mladi momci i djevojke mlade
Igraju se slobodno i brate — —
Sretni li ste, seljani mi dragi,
Sretni li ste — a sami ne znate!

Ivan Ostojić.

Žuljavim rukama.

Na vinogradu — ko po zraku ždrali —
Poredao se težak do težaka:
Odozgo sunce poput glavnje pali
Te tvrde šije i ta pleća jaka.
Sa mora vjetra ni za liek ne stiže,
Da oznojne im košulje prosuši,
Sa zemlje gusta prašina se diže,
Što rek bi hoće da ih sve zaguši.

Ni otkud glasa, ko da narav spava,
Ni otkud pjeva, ko da smrt pristupa, —
Tek čuješ samo, ona družba zdrava
O tvrdu zemlju motikom gdje lupa,

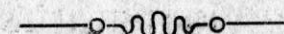
I čuješ kadgod tihu riječ koju
Iz usta ovog i onog kopača,
Što ručak vapi: kupa se u znoju,
Počitka željan i crna kolača.

Pri strani kod njih u zahladje sjedam,
Pa tužnim okom njihov trud promatram;
U žuljave im, crne ruke gledam
I svoje videć, nevriedan se smatram.
I nenadna me neka želja hvata,
Da ljubezne im upravim riječi,
Da svakog od njih izljubim ko brata — —
Al sve zaludu: opet nešto prieči!

Je l narav naša, je li otrov vieka,
Što medju ljude hoće zid da diže?
Zar tomu zbilja ne će biti lieka?
Zar brat pristupit ne će bratu bliže?
Oh, čovječanstva to je rana grozna,
Što sreću muti i nevolje sprema:
Bez pouzdanja ljubav se ne pozna,
A nje gdje nije, tu ni sreće nema.

Vi, hrabre ruke žuljave i crne,
Bijaste hrana i ponos viekova,
A i sad svijet na vas pogled svrne,
Dok treba samo radinih kmetova.
Budućnost pravdi po vama se nada,
Vi napretka ste i slobode straža:
Pa za što takva neharnost još vlada,
Da biela ruka od crne se zgraža?!

Nikola Ostojić

U badnjoj noći.

Pred kasarom gore dolje
Mrk se vojnik šeće;
O ramenu lunta visi,
Ko da joj se ne će.
Zakopao smrzle ruke
A u rukav sivi,
Pa lozinku šapće suho:
„Bože, vojsku živi!“

Nad kasarom oblačine
Kano avet jezde,
Kroz oblake bistro vire
Neke male zviezde.
A sa zviezda i oblaka
Ko da zvonca ječe — —
Tajna noći, tiha noći,
Sveto badnje veče!

Ponoć kuca, Spas se rodi,
I — mienjaju straže!
U stražari vojnik mrki
Na pušku se naže . . .
Noć nijemu lavež buni
Tudjijeh mu strana,
A on misli na šaròva
Od dječinskih dana.

I uzdahnuv suho, niemo
Na prozeble usti,
Traži nebom, gdje su kola,
Gdje vlašići gusti — —

Ovedrilo zimnje nebo,
Zvjezdice se roje;
Tudje su mu, drukčije mu
Nad kućicom stoje!

Ponoć kuca — mila zvona
Skladno u noć ječe;
A jadnika pred kasarom
I zebe i sieče . . .
Pa se sjeća, da je lane
Uz ćaku si stara
Božićnicu pjesmu pjevo
Kod časnog oltara.

Ispala mu puška teška
I bolno se sjeća
Na majčinu milu glavu
I drhtanje cvieća.
Čini mi se, eno vidi:
Dim se k nebu vije —
I kroz tamjan al se žare
One oči dvije!

Ponoć kuca, Spas se radja
I — mienjaju straže — —
Pred stražarom puška zveknu,
Pa lozinku traže —
A on jadnik — upeo se
Leden mramor sivi,
Po propisu oštro vraća:
„Bože, vojsku živi!“

Silvije Str. Kranjčević.

Stara slika.

Bojni redi — sve momak do momka;
Al bi bili valjani kopači!
Bojni topi — gvoždje potraćeno;
Al bi bili valjani orači!
A telećak — ao kože puste,
Al bi bila torba milosnica,
Što je babo darovima puni
Na badnjake i u dane svake,
Kad se vesô svomu pragu vraća!

* * *

— Desno! — Lievo! — —
Naprijed! — —
Teško je, al
Zapovied!
Kano striela
Juri red;
Puška s puškom
Upored . . .
Stani! — Stade
Kano zid —
Kamen tielo,
Kamen vid . . . . .

„Čuješ, Ivo! — šapće Jovo —
U grlu me pali:
A panem li, podaj Mari
Ovaj prsten mali.
I maramu, što mi dika
Na oproštaj dade,
I taj cvietak sa livade,
Gdje joj dragi pade“.

„„Čuješ Jovo! — šapće Ivo —
Nesrećno sam snivo;
Pokojni me moj babajko
U čelo cjelivo.
A panem li — ti se vratiš —
Pozdravi mi majku
I odnesi pozdrav ovi
Na groblje babajku““.

Jedan časak — još su ljudi;
Drugi časak — krv iz grudi;
Treći časak i — nebo se stresa,
To već nisu ljudi,
Već hrpe od mesa!

* * *

A u selu
Preko devet gora i planina
Jedna baka čeka sina,
A djevica svoju diku bielu.
O duvaru slika visi,
Pred njom žiža sije,
U nju glede, u nju pilje
Seljakinje dvije — —

I gle čuda! zaljulja se
Ona slika stara,
Zaljulja se, s klina zdrava
Pade sa duvara.
A sirotam ko da srce
Puče sriedom sriede;
Ne, ne plaču, tek se samo
Ko dvie lude glede . . .

A po selu
Ide priča; gata se i baje;
Plaču seje, ljube, maje —

A van sela
Vele: To su selske trice!
Ta dakako
Tko bi plako,
Ako kakva slika pade,
Il protuže kukavice!

Silvije Str. Kranjčević.

Dukatu.

Jer si zlato, ne pjevam ti za to,
Već ti pjevam, jer si moje blago:
Nije blago ni srebro ni zlato,
Već je blago, što je srcu drago.
Moj dukate, moje milovanje,
Mog djetinjstva drago spominjanje!

Jedinak sam bio bábi svome,
Pa me gledo ko oči u glavi;
S njim sam bio, kad bi pošo kome,
S njim se igro nedjeljom po travi —
I na Božić bio baš uz njega,
Kad mu došla dva travanjska bega.

Iznielo se, što nam Bog je dao,
Svega bilo, jer ljubavi bilo.
Ja se diete u njih zagledao,
Pobratimstvo to me veselilo;
I sva kuća na nogama bila,
Da bi ljepše goste pogostila.

„Ej da Bog dâ, te tvoj mali Ivo
Dočekao, što mi govorimo!
I braća se ne gledala krivo,
Kô nas ovdje rod ih puno imo!
Ej da Bog dâ, te sve ljubav sveže!“
Govorio tako Mehmed-beže. —

Dugo u noć braća su ostala
U besjedi i ljubavi bratskoj;
Spominjem se, da je i rieč bila
A u slavu majci nam Hrvatskoj.
U to diete ja sam zadriemao,
Pokraj sofre uz bábu zaspao.

A u jutro kad me probudio,
Iz njedara dukat mi ispao, —
Kad Mehmed-beg kući odlazio,
Dukatom mi njedra darivao:
Moj dukate, moje milovanje,
Mog djetinjstva drago spominjanje!

Ivan Ev. Sarić.

Kamenar.

Jarko sunce — to kamenje
Usijano poput žara,
S njega sieva i udara
Omaglica, silna jara — —
Na vrleti kamen goli
Marljiv radnik lama, tuče,
A daleko tamo eto
Od baruta stiena puče,

Survala se u kotlinu
S praskom, da sve grudi trnu
I najposlie zabila se
U tu dolje zemlju crnu;
Medju cvieće, gorsko milo cvieće,
Što satrto nikad niknut ne će!

A taj radnik tuj na stazi
Kladivom i dalje bije,
Kamen-stanac teško gazi,
Dok s čela mu znoj se lije.
Svaka znoja kap mu vrela,
Što na kamen tvrdi pada,
Čini se, ko da bi htjela,
Čini se, ko da je rada
Omekšati kamen suri..
Ali kamen to je kruti;
Radnik tek se bolje žuri,
Znade, da mu usud ljuti
Boljih nikad ne će dati dana
Sve do grobnog vječnoga mu stana.

On rukavom znoj obriše
I odbije dim iz lule,
Zirne k nebu, gdje je više
Sunca iznad stare kule;
Je l ju grije s njegve strane,
Il mahnulo već je prieko.
Jer onamo kada pane,
Nije večer već daleko.
I sagne se, udri jače,
Da se kamen većma drobi,
Služit valja, da ne plače
Porodica s tužne kobi —